

**PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS
MOKYKLOJE VEIKSMINGUMAS (MOKYKLŲ
PSICHOLOGŲ, SOCIALINIŲ PEDAGOGŲ,
SPECIALIŲJŲ PEDAGOGŲ, MOKYTOJŲ
PADĖJĖJŲ FUNKCIJOS: MOKYKLOSE PAGAL
PAREIGINES INSTRUKCIJAS IR REALŲ DARBO
TURINĮ)**

TYRIMO ATASKAITA

Grupės vadovas – Doc. dr. Giedrė Kvieskienė

Doc. dr. Valdonė Indrašienė

Prof. Habil.dr. Vilija Targamadžė

asist. Džiuginta Valeckienė

asist. Odeta Merfeldaitė

asist. Violeta Suboč

**2006 rugsėjo 22 d.
Vilnius**

IVADAS	3
1. PEDAGOGINĖS PSICHOLOGINĖS PAGALBOS TEORINIAI ASPEKTAI	
1.1 Situacijos analizė	6
1.2 Pedagoginės psichologinės pagalbos sąvokos	7
1.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos juridinis reglamentavimas	11
1.4 Specialistų, teikiančių pedagoginę psichologinę pagalbą, funkcijų analizė	17
2. MOKINIŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE	
2.1 Tiriamųjų charakteristika	31
2.2 Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (mokinių požiūriu)	32
2.3. Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (mokinių požiūriu)	34
2.4 Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (mokinių požiūriu)	39
3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE	
3.1 Tiriamųjų charakteristika	46
3.2. Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (tėvų požiūriu)	47
3.3. Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (tėvų požiūriu)	48
3.4 Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (tėvų požiūriu)	50
4. KLASIŲ AUKLĖTOJŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE	
4.1 Tiriamųjų charakteristika	58
4.2 Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (klasių auklėtojų požiūriu)	60
4.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (klasių auklėtojų požiūriu)	61

4.4	Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (klasių auklėtojų požiūriu)	67
5	MOKYKLOS ADMINISTRACIJOS POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ	
5.1	Tiriamųjų charakteristika	72
5.2	Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (administracijos požiūriu)	73
5.3	Mokyklos specialistų funkcijos (administracijos požiūriu)	74
5.4	Specialistų veiklos sąlygos (administracijos požiūriu)	75
5.5.	Pedagoginės psichologinės pagalbos veiksmingumas (administracijos požiūriu)	76
6.	SPECIALISTŲ, TEIKIANČIŲ MOKYKLOJE PEDAGOGINĘ PSICHOLOGINĘ PAGALBĄ, VEIKLOS VEIKSMINGUMAS	
6.1	Tiriamųjų charakteristika	79
6.2	Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (specialistų požiūriu)	85
6.3	Specialistų funkcijos mokykloje	86
6.4.	Specialistų veiklos sąlygos	104
	IŠVADOS	109
	REKOMENDACIJOS	113
	LITERATŪRA	115
	PRIEDAI	117

IVADAS

2002 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu patvirtintoje Lietuvos švietimo strategijoje yra išskirti trys Lietuvos, kaip vienos iš Europos Sąjungos valstybių, raidos prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė ir konkurencinga ekonomika (Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos, <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>). Siekiant įgyvendinti šiuos tikslus įgyvendinimo, ypač svarbus švietimo vaidmuo, padedantis stiprinti visuomenės kūrybines galias, išsaugoti ir kurti tautos tapatybę, brandinti pilietinę visuomenę, didinti žmonių užimtumą ir ūkio konkurencingumą, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose teigiama, jog švietimo misija: padėti asmeniui suvokti šiuolaikinį pasaulį, įgyti kultūrinę bei socialinę kompetenciją ir būti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, norinčiu ir gebančiu nuolat mokytis bei kurti savo ir bendruomenės gyvenimą (Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1700, <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>).

Didėjant išsilavinimo reikšmei pagrindinis ugdymas tampa vienu svarbiausių nacionalinės švietimo politikos prioritetų. Jis turi būti modernus, kokybiškas, orientuotas į savarankiško ir atsakingo asmens, aktyvios pilietinės bendruomenės, žinių visuomenės ugdymo tikslus, sudarantis sąlygas visiems įgyti pamatinių gebėjimų, žinių, socialinių įgūdžių bei praktinio veikimo galių. Vadinas, pagrindinis ugdymas turi tapti veiksniumi, padedančiu mažinti skurdą, bei ugdančiu asmens atsparumą įvairioms socialinio blogio apraiškoms (Dakaro veiksmų planas “Švietimas visiems” Lietuvos “Švietimo visiems” veiksmų planas”. Prieiga per internetą, http://www.forumas.smm.lt/dok-sv_planas.html, [žiūrėta 2006-08-16]). Mokykla, kaip pagrindinė vaiko socializacijos institucija, sparčiai reaguodama į nūdienos iššūkius, kintančius visuomenės poreikius, siekdama sudaryti sąlygas kiekvienam vaikui įgyti jo prigimtį atitinkantį išsilavinimą, privalo prisiimti vis daugiau socialinių funkcijų, kurių veiksmingas realizavimas kartu su socialinę pagalbą teikiančiomis tarnybomis, sveikatos priežiūros ir teisėtvarkos institucijomis, mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais) ir mokytojais (Žin., 1991, Nr. 23-593, Žin. 2003, Nr. 63-2853), užtikrintų kokybišką bei visapusišką socialinės pedagoginės pagalbos vaikams teikimą. Todėl siekiant veiksmingai įgyvendinti mokyklai deleguojamas funkcijas bei atliepti naujus mokyklai keliamus iššūkius, svarbu numatyti visapusiškos pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje organizavimo formas, būdus ir metodus.

Veiksmingą pedagoginės psichologinės pagalbos organizavimą užtikrina bendras įvairių specialistų, mokyklos bendruomenės bei mokinių tėvų darbas, kuris reikalauja specifinės informacijos, atitinkamų žinių ir gebėjimų. Vadinasi, kiekvienos institucijos tikslas yra surasti priemonių ir būdų tam, kad būtų pasiektas pagrindinis tikslas – užtikrintos tokios mokymo ir mokymosi sąlygas, dėl kurių vaikai galėtų įgyti kompetencijų, gebėjimų spręsti problemas ir priimti sprendimus, būtų pasirengę prisitaikyti prie pokyčių ir priimti atsakomybę už savo nuolatinį mokymąsi.

TYRIMO OBJEKTAS – pedagoginė psichologinė pagalba.

TYRIMO TIKSLAS – išanalizuoti pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo pagal pareigines instrukcijas ir realų darbo turinį veiksmingumą bendrojo lavinimo mokyklose.

TYRIMO UŽDAVINIAI:

1. Išanalizuoti mokslinę, pedagoginę, psichologinę literatūrą, teisinių duomenų bazę ir aptarti teorinius tyrimo aspektus.
2. Nustatyti mokyklų psichologų, socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų, mokytojų padėjėjų funkcijas pagal jų pareigines instrukcijas.
3. Išsiaiškinti, koks vidutinis mokinių, tenkančių vienam psichologui, socialiniam pedagogui, specialiajam pedagogui skaičius ir konsultavimo mastai (pagal mokyklų tipus, lygmenis, regionus).
4. Ištirti mokyklos vadovų požiūrį į organizuojamą pedagoginę psichologinę pagalbą.
5. Atskleisti klasės auklėtojų, mokinių ir jų tėvų požiūrį į pedagoginės, psichologinės, socialinės pagalbos poreikių teikimo ypatumus.
6. Pateikti išvadas apie pagrindines problemas, trukdančias organizuoti kokybišką ir efektyvią pedagoginę psichologinę pagalbą mokyklose.

TIRIAMŪJŲ GRUPĖS IR TYRIMO IMTIS:

971 bendrojo lavinimo mokyklų mokinys;

666 mokinių tėvai;

91 mokyklų administracijos atstovas;

376 klasių auklėtojai;

72 logopedai;

86 specialieji pedagogai;

114 psichologų;

65 socialiniai pedagogai;

39 mokytojo padėjėjai.

Tyrimo metodika:

1. Mokslinės, pedagoginės, psichologinės literatūros ir nacionalinių dokumentų *analizė*, nusakanti teorinius tyrimo aspektus.
2. *Klausimynas* skirtas bendrojo lavinimo Lietuvos mokyklų mokiniams, tėvams, klasių auklėtojams, siekiant išsiaiškinti jų požiūrį į pedagoginių psichologinių paslaugų mokykloje raišką, kokybę ir efektyvumą.
3. *Klausimynas* mokyklų administracijos atstovams, siekiant ištirti jų požiūrį į pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje organizavimą.
4. *Klausimynas specialistams, teikiantiems pedagoginę psichologinę pagalbą mokykloje*, siekiant išsiaiškinti funkcijas, atsakomybes, pedagoginės psichologinės pagalbos efektyvumą lemiančius veiksnius ir skirtas nustatyti specialistų funkcijų dubliavimosi sritis bei suderinamumo galimybes.

1.1 Situacijos analizė

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis 2001-2002 mokslo metais bendrojo lavinimo mokyklose dirbo 737 specialieji pedagogai, 250 psichologų, 445 socialiniai pedagogai, tačiau jų pasiskirstymas kaimo ir miesto mokyklose netolygus: mieste vienam specialiajam pedagogui teko 2504, vienam psichologui - 2132, vienam socialiniam pedagogui - 1315 mokinių. Kaimo vietovėse vienam psichologui teko 5742, socialiniam pedagogui - 1237 mokiniai. Tuo tarpu rajonų savivaldybių teritorijoje vienam specialiajam pedagogui teko 2115, vienam psichologui - 4487, vienam socialiniam pedagogui - 1297 mokiniai. Taigi, mokyklose, esančiose rajonų savivaldybių teritorijoje, ypač jaučiamas psichologų trūkumas. (Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelis, http://www.smm.lt/Paieška/2003_modelis.htm, p.1).

2002-2003 mokslo metais Lietuvoje 686 ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbo 603 logopedai, 174 specialieji pedagogai ir 39 psichologai. Vienam logopedui teko 151 vaikas, specialiajam pedagogui - 522, o psichologui - net 2 329 vaikai. Daugelyje ikimokyklinio ugdymo įstaigų veikė specialiojo ugdymo komisijos, turinčios po vieną specialistą, dažniausiai - logopedą. Apibendrinus 38 savivaldybių pateiktus duomenis, aiškėja, kad tik 6,5 procento bendrojo lavinimo mokyklų, esančių 38 savivaldybių teritorijose, turi specialistų komandas, pajėgiančias atlikti kompleksinį mokinio tyrimą ir įvertinimą.

Per 2003-2004 mokslo metus darbuotojų, teikiančių specialiąją pedagoginę, socialinę, psichologinę pagalbą skaičius išaugo iki 1856. Iš jų – 506 logopedai, 290 specialiųjų pedagogų, 186 psichologai, 563 socialiniai pedagogai ir 27 socialiniai darbuotojai. Pagal pateiktą statistiką vienam darbuotojui vidutiniškai teko 300 mokinių (Lietuvos švietimas, 2003). Suprantama, kad toks specialistų skaičius nėra pakankamas, siekiant efektyvinti mokymosi procesą, nes statistikos duomenys Lietuvoje rodo kasmet vis didėjantį skaičių mokinių, kuriems teiktina specialioji pedagoginė ir psichologinė pagalba (Dėl specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programos patvirtinimo (2004 m. lapkričio 22 d. Nr. 1475., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/Nutar_2004_11_22_1475.htm).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės priimtame nutarime dėl specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programos patvirtinimo pažymima, kad šalyje kasmet vis daugiau asmenų teiktina specialioji pedagoginė ar (ir) psichologinė pagalba. Specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių skaičius nuo 8,5 proc. 1999-2000 mokslo metais išaugo iki 10 proc. 2003-2004 mokslo metais (Dėl specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programos patvirtinimo 2004 m. lapkričio 22 d. Nr. 1475., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/Nutar_2004_11_22_1475.htm). Kasmet daugėja specialiųjų poreikių mokinių, pasirenkančių ugdymąsi drauge su bendraamžiais. Dauguma iš jų -

mokiniai, turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų – apie 60 proc., specifinių pažinimo sutrikimų – apie 20 proc., ribotą intelektą – 8 - 8,5 proc., protinį atsilikimą – 5 - 5,5 proc., regos sutrikimų (dauguma jų nėra silpnaregiai, šių apskaita netiksli) – apie 3,5 - 5 proc., turintys klausos sutrikimų – apie 1 proc. Patyrimas rodo, kad per siaurai suprantama specialiųjų poreikių asmenų įvairovė. Ypač nepalanki situacija mokinių, turinčių elgesio ir emocijų sutrikimų, taip pat apleistų pedagoginiu, socialiniu ir psichiniu požiūriu. Esama bendrojo lavinimo mokyklos sistema nelanksti šių mokinių atžvilgiu, todėl jie dažnai keičia ugdymo įstaigas arba tiesiog nebaigia pagrindinės mokyklos.

Įvairių tyrimų duomenys rodo, kad nuolatinio, nenutrūkstamo ir kokybiško mokymosi idėja dar nėra įgyvendinta dėl didelio skaičiaus mokyklos nelankančių, kartojančių kursą ir mokymosi nesėkmių turinčių mokinių.

1.2 Pedagoginės psichologinės pagalbos samprata

Pagalba švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose suprantama kaip specialistų, mokyklos darbuotojų vykdoma veikla, susijusi su mokinių socialinių bei pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti didinti vaiko ugdymo(si) kokybę, padidinanti švietimo veiksmingumą (Švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaiką namuose auginančiai šeimai tvarkos aprašas, Žin., 2004, Nr. 94-3451; Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, Žin. 2004, Nr. 100-3729).

Socialinės pedagoginės pagalbos sąvoka apibrėžta 2003 m. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853). Dokumente pabrėžiamas įvairių institucijų bendradarbiavimas, siekiant užtikrinti vaiko teises į mokslą, saugumą ir mokymuisi reikalingas sąlygas. Mokslininkai (J. Vaitkevičius (1995), V. I. Beliajeva (2003), V. Kučinskas ir R. Kučinskienė (2000), L. V. Mardachajev (2005), L. I. Aksenova (2001), L. J. Oliferenko, T. I. Šulga, I. Dementjeva (2002), M. A. Galaguzovos (2000), A. V. Mudrik (1999), G. Kvieskienė (2005)), nusakydami socialinės pedagoginės pagalbos sampratą, akcentuoja socialinės pedagoginės veiklos kryptingumą, orientaciją į tam tikras grupes bei profesionalų, teikiančių socialinę pedagoginę pagalbą, svarbą. Kiti mokslininkai socialinę pedagoginę pagalbą apibrėžia kaip pedagogiškai orientuotą socialinę pedagoginę veiklą, skirtą vaikų auklėjimo ir socialinėms problemoms spręsti ir išskiria socialinę pedagoginę pagalbą vaikams invalidams, našlaičiams, teisės pažeidėjams ir rizikos grupės vaikams (L. I. Aksenova (2001), L. J. Oliferenko, T. I. Šulga, I. Dementjeva, (2002)).

Analizuojant socialinės pagalbos vaikams paskirtį, galima daryti išvadą, kad pagrindinė šios pagalbos sudedamoji dalis – **pedagoginė pagalba**, susijusi su vaiko ugdymu ir lavinimu,

besiremianti jo vystymusi ir sėkminga socializacija. Mokslininkų (Kučinsko, Kučinskienės, 2000, p. 21) teigimu, socialinis darbas mokykloje – pagalbos teikimas mokiniams, jiems adaptuojantis mokykloje ir įveikiant pedagoginį apleistumą. Daugelis tyrinėjimų sujungia dvi sąvokas, „socialinė“ ir „pedagoginė“ pagalba, giminingais ryšiais, nes jos abi turi vieną tikslą visuomenėje – socialinio palikimo perėmimo, sociokultūrinio ugdymo ir žmogaus vystymosi funkcijų realizavimas.

Psichologinė pagalba – tai mokinio asmenybės ir ugdymosi problemų įvertinimas ir sprendimas, psichologinės pagalbos teikėjams bendradarbiaujant su mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais) ir mokytojais, juos konsultuojant. Šios pagalbos tikslas – padėti mokiniui atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis, o pagrindiniai uždaviniai:

- nustatyti mokinio psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas ir padėti jas spręsti;
- stiprinti mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) gebėjimą bendrauti su mokiniais, turinčiais psichologinių problemų;
- padėti laiduoti palankias psichologines sąlygas ugdymo(si) procese.

Psichologinės pagalbos paskirtis – padėti mokiniui atgauti dvasinę darną, gebėjimą gyventi ir mokytis.

Specialioji pedagoginė pagalba apibrėžiama kaip pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių turinčių asmenų ugdymą. Remiantis įsakymu dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo 2004 m. birželio 3 d. Nr. ISAK-838 (Žin., 2004, Nr. 92-3385), galima teigti, jog šios pagalbos tikslas – didinti specialiųjų poreikių turinčio mokinio (vaiko) ugdymosi veiksmingumą. Šio tikslo įgyvendinimui numatyti tokie uždaviniai:

- nustatyti mokinių (vaikų) specialiuosius ugdymosi poreikius ir juos tenkinti;
- stiprinti mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) gebėjimą ugdyti mokinius (vaikus), turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių;
- padėti laiduoti palankias ugdymosi sąlygas specialiųjų poreikių turintiems mokiniams (vaikams) (Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-03-ISAK-838.htm).

Specialiojo ugdymo paskirtis – padėti specialiųjų poreikių asmeniui lavintis, mokytis pagal gebėjimus, įgyti išsilavinimą ir kvalifikaciją, įveikti socialinę atskirtį. 21 straipsnyje apibrėžtas socialinės pedagoginės pagalbos teikimas vaikui ir mokiniui, kurį reglamentuoja Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos patvirtinti socialinės pedagoginės pagalbos teikimo bendrieji nuostatai. **Specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos paskirtis** – didinti specialiųjų

poreikių asmens ugdymosi veiksmingumą (Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/i-1489.htm).

Mokslininkai skirtingai klasifikuoja pedagogines psichologines problemas. A. Ališauskas (1999) nurodo, kad bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams būdingos šios socialinės problemos: netinkamas elgesys per pamokas ir pertraukas (neklauso mokytojų, mušasi ir kt.), neatlieka namų darbų, vėluoja į pamokas, ateina į mokyklą nepavalgę, neišsimiegoję, praleidinėja pamokas, namuose mušami ar kitaip skriaudžiami, nusikalstamai elgiasi (vagia ir kt.), nelanko mokyklos, bėga iš mokyklos, vartoja alkoholį, rūko (Ališauskas A., 1999, p.56-57).

I. Atutienė (1997) nurodo socialines problemas, kurių vienos yra susijusios su antisocialiniu elgesiu, kitos – su psichologinėmis-socialinėmis problemomis. Antisocialinio elgesio problemos: destruktivus elgesys, neigiama reakcija į kontrolę, pamokų praleidimas, bėgimas iš pamokų, tyčinis savęs žalojimas, žodinė agresija, fizinė agresija, seksualinė disharmonija, dvasinis nuopuolis, teigiamas požiūris į antisocialinius poelgius. Psichologinės-socialinės problemos: nebrandumas, savęs iškėlimas, netolerantiškumas, netinkama savęs kontrolė, vadovavimas bet kokiam netinkamam elgesiui, neadekvačios emocinės reakcijos, emocinis nerimas, fobija, netinkamas moralinis vystymasis (Atutienė I., 1997, p.22).

R. Giedrienė (1999) nurodo, kad tėvai ir pedagogai nuolat susiduria su įvairiomis vaikų ir paauglių elgesio, bendravimo sutrikimų apraiškomis. Dažniausiai skundžiamasi: neadaptiviu, situacijai neadekvačiu bendravimu su tėvais, pedagogais ir bendraamžiais, agresyviu ir delinkventišku elgesiu, emociniais sutrikimais (nerimastingumas, slogi nuotaika, baimė ir kt.), sutrikusia mokymosi motyvacija (nenoras ir nesugebėjimas mokytis dėl priežasčių, nesusijusių su intelekto ar specifinių pažintinių funkcijų sutrikimais), visuomenėje įprastų elgesio normų nepaisymu, atsipalaidavimo tendencijomis, pasireiškančiomis malonumų ir nepatirtų išpūdžių ieškojimu alkoholyje, narkotikuose, orgijose ir t.t. (Giedrienė R., 1999, p.7).

L. Bulotaitė (1994) nurodo šias mokinių psichologines problemas: įtemti santykiai su tėvais, bendravimo problemos su mokytojais, klasės draugais, draugais, nepasitikėjimas savimi, miego sutrikimai, nuotaikos svyravimai be priežasties, įtampa. Daugeliui mokinių nemaloni mokyklos aplinka, jie nerimauja dėl pažymių, sunkiai įveikia mokymo programą, jaučia baimę ir įtampą. Nemaža dalis mokinių prisipažino, kad rūkymas ir alkoholio vartojimas – tai vienas šių problemų sprendimo būdų (Bulotaitė L., 1994, p.51).

Socialiniai pedagogai, psichologai, klasių auklėtojai išskiria šešias problemų grupes: 1) problemos, susiję su vaikų psichine sveikata, asmenybės vystymusi; 2) problemos susiję su neadekvačiu „savęs vertinimu“; 3) problemos, susijusios su nepalankia situacija šeimoje: vaiko teisių pažeidimai, prievarta prieš vaiką; 4) problemos, susijusios su vaikų neadekvačiu ir deviantiniu

elgesiu; 5) vaikų ir paauglių dezadaptacijos problemos; 6) problemos, susijusios su konfliktais ir moraliniu psichologiniu klimatu mokykloje, mikrosociume (Educational thinking in Social and Special Education concerning children and youngsters in care, prieiga per internetą <<http://columbia.edu/cu/musher/>, [žiūrėta 2006-04-05]).

Išanalizavus minėtų autorių tyrimų duomenis galima teigti, kad vaikų socialinės ir psichologinės kartu ir pedagoginės problemos tarpusavyje yra labai susijusios. Vaiko problemas galima suprasti trejopai: asmenybine, socialine ir pedagogine prasme. Apibendrinus mokslinių šaltinių duomenis nustatyta, kad vaikų tiek socialinės, tiek psichologinės problemos yra susijusios su šeima, pačių vaikų netinamu elgesiu ir bendravimo ypatumais.

Mokslininkai (Kučinskas V., Kučinskienė R. (2000), Bagdonas A. (1994) ir kt.) pažymi, kad vaikų pedagoginėms, socialinėms ir psichologinėms problemoms spręsti reikalinga kompleksinė pagalba ir darbas turi vykti integruotai. Vaiko problemoms spręsti reikalinga ne tik šeimos, bet ir tinkama pedagogų, socialinių pedagogų ir psichologų parama. Spręsdami vaiko problemas ugdymo įstaigoje, specialistai turi teikti kompleksinę pagalbą – analizuoti, spręsti ir padėti vaikams. Skirtingi specialistai kompleksinių vaiko problemų pavieniui išspręsti negali.

A. Ališauskas (1999) nurodo, kad sunkumai teikiant mokiniams pagalbą yra susiję su mokinio šeima, tėvais, lėšomis, materialiniais ištekliais, pedagogais ir pačiu mokiniu, kuriam teikiama pagalba. Tinkamai teikti vaikui pagalbą trukdo komplikuoti pedagogų santykiai su mokinio tėvais, šeima (Ališauskas A., 1999, p.56-57).

Remiantis pedagoginių psichologinių problemų grupėmis ir mokslininkų V. I. Beliajevos (2003), M. A. Galaguzovos (2000), G. Kvieskienės (2005) tyrimais galima išskirti šias pedagoginės psichologinės pagalbos veiklos kryptis:

- 1) socialinės pedagoginės pagalbos organizavimas ugdytiniui;
- 2) darbas ugdytinių grupėse;
- 3) saugios aplinkos kūrimas;
- 4) bendravimas su ugdytojais ir institucijomis, turinčiomis įtakos ugdymui.

Remiantis pedagoginės psichologinės pagalbos krypčių turinio analize, galima identifikuoti asmenų, teikiančių pedagoginę psichologinę pagalbą, funkcijas: 1) diagnostinę; 2) informacinę; 3) prognozavimo; 4) projektavimo; 5) organizacinę-koordinacinę.

1.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos juridinis reglamentavimas

Valstybinėse švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose, užtikrinančiose švietimo plėtotės prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą, pabrėžiamas kryptingos pedagoginės, kultūrinės paramos vaidmuo visoms vaikams auginančioms socialinės rizikos šeimoms. Tuo tikslu įgyvendinamos kryptingos pedagoginio ir socialinio darbo su problemų turinčiais vaikais programos (Žin., 2003, Nr. 71-3216).

Nuo 1998 metų vaikai, turintys specialiųjų ugdymo(si) poreikių, integruojami į ikimokyklinio ugdymo, priešmokyklinio ugdymo grupes, bendrojo lavinimo klases.

Ikimokyklinių įstaigų bendrosiose nuostatose (1998) nurodoma, kad ikimokyklinė įstaiga sudaro higienines, materialines, pedagogines, psichologines sąlygas, laiduojančias psichinį, fizinį vaiko saugumą ir asmenybės brandą; įvairiomis formomis organizuoja specialiųjų poreikių vaikų ugdymą, pripažindama jų gebėjimus ir potencines galias, ir teikia specialiąją pedagoginę pagalbą. (Dėl ikimokyklinės įstaigos bendrųjų nuostatų tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 1998 07 08 Nr.1080., http://www.smm.lt/Teisinė_informacija/Isakymai/doc/98_1080.htm p. 2). Vienas iš ikimokyklinio ugdymo uždavinių yra saugoti ir stiprinti fizinę ir psichinę vaiko sveikatą, tenkinti pagrindinius jo poreikius: fizinio ir psichinio saugumo, aktyvumo, saviraiškos. (Ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą reglamentuojantys teisės aktai / Sud. R. Žukauskaitė., 2001 p.7). Darželio-mokyklos bendrosiose nuostatose (2000) teigiama, kad darželis-mokykla yra edukacinės, socialinės, kultūrinės funkcijas atliekanti švietimo įstaiga, kuri tenkina vaiko, šeimos ir bendruomenės poreikius (Dėl darželio-mokyklos bendrųjų nuostatų tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2000 11 24 Nr. 1418. http://www.smm.lt/Teisinė_informacija/Isakymai/doc/00_1418.htm p.2).

Švietimo gairėse (2002) pažymima, kad mokyklos pradeda kryptingai dirbti su socialinę riziką patiriančiais vaikais ir jų šeimomis. Per 2003-2005 metus visose bendrojo lavinimo mokyklose pradėjo veikti rizikos vaikams skirtos pedagoginės ir socialinės paramos programos, siekiama užtikrinti socialiai apleistų vaikų privalomą ikimokyklinį, priešmokyklinį, pradinį ir pagrindinį ugdymą (Švietimo gairės, 2002, p. 37). Taigi, visų pakopų ugdymo institucijų vienas iš uždavinių yra suteikti socialinę, psichologinę ir specialiąją pagalbą.

Mokymosi prieinamumą ir mokymosi kokybę laiduoja Lietuvos švietimo sistemos teisinė bazė: 1998 m. gruodžio 15 d. priimtas Lietuvos Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas Nr. VIII-969 nustatė specialiojo ugdymo sistemos sandarą, valdymo bei specialiųjų poreikių asmenų ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, papildomo ugdymo, profesinio ir aukštesniojo mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo organizavimo pagrindus (Lietuvos

Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas Nr. VIII-969., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-969.htm). Remiantis šiuo įstatymu apibrėžta specialioji pedagoginė pagalba – pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių asmenų ugdymą. Šio įstatymo ketvirtojo skirsnio 23 straipsnyje numatytas pedagoginės, psichologinės, socialinės ir medicininės pagalbos teikimas specialiųjų ugdymo(si) poreikių asmenims ir jų tėvams (arba vaiko globėjams); specialiąją pedagoginę pagalbą teikia specialieji pedagogai, turintys aukštąjį išsilavinimą ir pedagogo, psichologo kvalifikaciją darbui su specialiųjų poreikių asmenimis; psichologinę pagalbą specialiųjų poreikių asmenims teikia psichologai, turintys ne mažesnę kaip psichologijos magistro laipsnį arba jam prilygstantį studijų kvalifikacinį laipsnį; socialinę pagalbą teikia socialiniai darbuotojai; nemokamos pedagogo padėjėjo, skaitovo, palydovo, gestų kalbos vertėjo paslaugos specialiųjų poreikių asmenims švietimo įstaigose teikiamos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Šie specialistai, įgyvendindami specialiojo ugdymo uždavinius, padeda specialiųjų poreikių asmeniui suvokti bendrąsias žmogaus vertybes ir puoselėti dorą, kaip būtiną demokratinės gyvensenos, pagrindą; rengia specialiųjų poreikių asmenis savarankiškam gyvenimui vietos bendruomenėje; teikia kvalifikuotą specialiąją pedagoginę psichologinę pagalbą specialiųjų poreikių asmenims; užtikrina lygias teises specialiųjų poreikių asmenims įgyti pradinį, pagrindinį, vidurinį išsilavinimą, profesiją; pripažindami specialiųjų poreikių vaikų ir suaugusiųjų gebėjimus ir galias, sudaro tęstinio ugdymosi galimybes bei sąlygas specialiųjų poreikių asmenims integruotai ugdytis bendrojo ugdymo įstaigose. 2000 m. rugpjūčio 17 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymais Nr. 1056 ir Nr.1057 nustatyta specialiojo ugdymo skyrimo tvarka, reglamentuojanti specialiojo ugdymo skyrimo tvarką ir trukmę, ir švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarka, reglamentuojanti specialiojo ugdymo komisijos sudarymą, veiklos turinį ir darbo organizavimą. Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos paskirtis – spręsti asmens specialiųjų ugdymosi poreikių pradinio vertinimo, jų siuntimo į pedagoginę psichologinę tarnybą, ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimus švietimo įstaigoje (Dėl specialiojo ugdymo skyrimo tvarkos 2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. 1056. http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/00_1056.htm; Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos 2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. 1057., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/00_1057.htm).

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakyme Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio (Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio 2003 m. birželio 25 d. Nr. įsak.-897 http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-06-25-ISAK-897.htm.) skelbiama, jog piliečiai pagal poreikį turi teisę gauti specialiąją, pedagoginę,

psichologinę, socialinę pagalbą. Akivaizdu, kad kokybiškos švietimo paslaugos, mokymosi visą gyvenimą nuostatos, adekvati ir laiku teikiama psichologinė ir specialioji pedagoginė pagalba yra įmanoma valstybėje, turinčioje ne tik aiškiai apibrėžtus savo plėtros prioritetus, švietimo plėtros gaires, bet ir aiškų specialiosios, pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelį. Šis modelis turėtų ir galėtų atitikti modernios visuomenės įvairių socialinių grupių, atviros įvairių gebėjimų ir amžiaus grupių asmenims švietimo sistemos poreikius, jeigu jo funkcionavimo struktūra būtų aiški, t.y. įvairiose institucijose dirbantys specialistai tarpusavyje bendradarbiautų, bet nedubliuotų savo atliekamų funkcijų. Be to, modelio įgyvendinimą būtina paremti turimais žmogiškaisiais ir finansiniais ištekliais, nubrėžti aiškia specialiosios, psichologinės, pedagoginės pagalbos teikimo sistemos tobulinimo perspektyvą ateičiai. Išryškintieji aspektai atspindi bendras pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje veiksmingumo tyrimo tendencijas. Siūloma trijų lygmenų pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio struktūra:

- Pirmojo lygmens paskirtis – teikti pirminę specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą arčiausiai vaiko esančioje aplinkoje; teikti metodinę pagalbą ugdymo įstaigos pedagogams; šviesti įstaigos bendruomenę, šeimas ugdymo ir psichologiniais klausimais. Šias funkcijas atlieka ugdymo įstaigose dirbantys specialistai: specialieji pedagogai, logopedai, psichologai, socialiniai pedagogai. Mokyklų psichologai bei socialiniai pedagogai pagal savo kompetenciją dirba konsultacinį darbą, tiria ugdymo įstaigų problemas, kaupia ir analizuoja mokyklų situaciją atspindinčius duomenis, vykdo PPT parengtas prevencines programas, šviečia mokyklos pedagogus, vaikus ir jų tėvus aktualiomis psichologinėmis temomis. Šie specialistai profesiskai kuruojami PPT specialistų. Specialieji pedagogai ir logopedai įvertina vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius, aptaria individualius darbo su vaiku planus, programas, būdus, metodus, tempą, teikia rekomendacijas su vaiku dirbančiam pedagogui bei tėvams.
- Antrojo lygmens paskirtis – teikti specialiąją, pedagoginę ir psichologinę pagalbą, jei jos negali suteikti pirmojo lygmens specialistai dėl jų pačių stygiaus arba specializacijos stokos. Savivaldybės pedagoginė psichologinė tarnyba yra savivaldybės biudžetinė švietimo įstaiga, teikianti specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą vaikams, tėvams (ar vaiko globėjams, rūpintojams), gyvenantiems savivaldybės teritorijoje, ir švietimo, vaikų globos įstaigoms.
- Trečiojo lygmens paskirtis – formuoti specialiosios, pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo šalies mastu strategiją ir jos įgyvendinimą. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras yra biudžetinė įstaiga, kurios steigėjas – Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija.

Šio įsakymo įgyvendinimui numatytas pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio įgyvendinimo 2003-2005 metais priemonių planas, kuriuo numatyta patobulinti teisinę

bazę, reglamentuojančią specialiųjų ugdymo(si) poreikių ugdymą ir mokymą(si) bei garantuoti laiku teikiamą kokybišką ir kompleksinę specialiąją pedagoginę, psichologinę pagalbą šalies gyventojams (Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio įgyvendinimo 2003-2005 metais priemonių plano 2003 m. gruodžio 16 d. Nr. Įsak-1811., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-12-16-ISAK-1811.htm).

Priimtas Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo ministro įsakymas „Dėl specialiosios socialinės pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo (2004m. birželio 3 d. Nr. ISAK-838) (Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-03-ISAK-838.htm) bei Specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programa (patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 22 d. nutarimu) (dėl specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programos patvirtinimo 2004 m. lapkričio 22 d. Nr. 1475., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/Nutar_2004_11_22_1475.htm).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 m. balandžio 24 dienos nutarimu Nr. 471 (Žin., 2001, Nr. 36-1220) patvirtino Socialinių pedagogų etatų steigimo švietimo įstaigose 2001-2005 m. programa (toliau Socialinių pedagogų steigimo programa), kuri buvo pripažinta kaip viena iš Lietuvos Respublikos švietimo reformos programos sudedamųjų dalių ir kaip priemonė Socialinių ir pedagoginių vaikų mokymosi sąlygų sudarymo programai (Žin., 1999, Nr. 52-1696), Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinei programai (Žin., 1997., Nr. 21-510), Nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 1999-2003 m. programai (Žin., 2003, Nr. 56-2510) įgyvendinti. Socialinių pedagogų etatų steigimo programos paskirtis – aktyvinti socialinį ir prevencinį darbą mokyklose, <...> organizuoti darbą su rizikos grupės vaikais, tėvais, <...> sudaryti visiems mokiniams ir vyresniam jaunimui geresnes socialines ir edukacines ugdymosi sąlygas (Žin., 1999, Nr. 52-1696). Tai atspindi vieną iš SPPK darbo aspektų, t. y. socialinio ir prevencinio darbo organizavimą. Todėl vienas iš Lietuvos vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209 patvirtintos Vaikų ir jaunimo socializacijos programos (Žin., 2004, 2006 Nr. 30-995) tikslų – telkti vietos bendruomenes (savivaldybes) ir socialinius partnerius, didinti jų galimybes rūpintis vaikų ir jaunimo socializacija, užtikrinti socialinę, pedagoginę, psichologinę ir kitą pagalbą socialinę atskirtį patiriantiems vaikams ir jaunimui.

Nacionalinėje smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2005-2007 metų programoje numatomi kompleksiniai ir koordinuoti veiksmai bei priemonės smurtui su visomis jo apraiškomis šalinti, socialinių darbuotojų ir socialinių pedagogų bendradarbiavimo su teisėsaugos pareigūnais ir sveikatos priežiūros įstaigų specialistais skatinimas, vykdant smurto prevenciją ir valdant krizines situacijas (Žin., 2005, Nr. 58-2021).

LR Švietimo įstatyme pagalba mokiniui (informacinė, psichologinė, socialinė pedagoginė, specialioji pedagoginė ir specialioji) įvardijama kaip viena iš švietimo sistemos sudedamųjų dalių (Žin., 1991, Nr. 23-593, Žin., 2003, Nr. 63-2853). Šiuo pagrindu 2004 m. birželio 3 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymais Nr. 837 ir Nr. 838 buvo patvirtinti psichologinės pagalbos mokiniui teikimo tvarkos ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašai. 2004 m. birželio 15 d. Švietimo ir mokslo ministro patvirtintame įsakyme Nr. Isak-941 dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos nuostatų patvirtinimo skelbiama, jog bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai nustato socialinės pedagoginės pagalbos teikimo mokiniams tikslus, uždavinius, principus, formas, rūšis gavėjus, teikėjus ir organizavimą. Socialinė pedagoginė pagalba – tai mokyklos darbuotojų (socialinių pedagogų, klasės auklėtojų, mokytojų ir administracijos) veikla, susijusi su mokinių socialinių bei pedagoginių poreikių tenkinimu, leidžianti padidinti švietimo veiksmingumą. Pagalbos teikimo tikslas – padėti įgyvendinti mokinių teisę į mokslą, užtikrinti veiksmingą mokinių ugdymąsi ir mokymąsi mokykloje bei sudaryti prielaidas pozityviai vaiko socializacijai ir pilietinei brandai (Dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatų patvirtinimo 2004 m. birželio 15 d. Nr. ISAK-941., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-15-ISAK-941.htm).

Igyvendinant Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. rugsėjo 17 d. įsakymą Nr. ISAK-1462 „Dėl teisės pažeidimų, mokyklos nelankymo, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, ŽIV/AIDS, smurto ir nusikalstamumo prevencijos“ (Žin., 2004, Nr. 145-5281), sudaromos prevencinės darbo grupės mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupės savivaldybėse. Šių grupių paskirtis – spręsti prevencinio darbo klausimus mokykloje vykdant teisės pažeidimų, alkoholio, tabako, narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimo, smurto, prekybos žmonėmis, nusikalstamumo, ŽIV/AIDS prevencijos klausimus bei organizuojant pagalbą mokiniui, mokytojui ir tėvams (globėjams, rūpintojams) teikimą („Dėl Prevencinio darbo grupių mokyklose ir prevencinio darbo koordinavimo grupių savivaldybėse sudarymo bei jų veiklos kryptių aprašo patvirtinimo“ Žin., 2004, Nr. 184-6824). 2004 m. parengtose Švietimo ir mokslo ministerijos Bendruosiuose socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatuose (Žin., 2004, Nr. 100-3729) pirmą kartą įtvirtinama komanda kaip veiksmingos pagalbos vaikui teikėja. Nuostatuose numatyta, kad pagalbos teikimą mokykloje vykdo socialinis pedagogas, klasių auklėtojai, mokytojai ir administracijos atstovai, t. y. skirtingi specialistai. Lietuvos švietimo teisinėje bazėje taip pat numatyta, kokie specialistai ir kokiais būdais turėtų teikti pedagoginę, psichologinę bei socialinę pagalbą, todėl tikslinga išsamiau paanalizuoti socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo ir psichologo funkcijas.

Atlikta teisinių dokumentų, reglamentuojančių pedagoginės, psichologinės pagalbos teikimo specifiką bei statistinių duomenų analizė rodo, kad mokykla vaikui, atliekanti gyvybiškai svarbią funkciją, nepajėgi užtikrinti kokybiško, visą gyvenimą trunkančio mokymosi. Dėl šių priežasčių išskyla būtinybė analizuoti ir tirti pedagogų teikiamas pagaldas. Gerai organizuota pagalba tai vienintelė priemonė, padedanti grąžinti vaikus į mokyklą, sužadinti jų norą mokytis, įkvėpanti vaikui pasitikėjimą savo jėgomis ir optimizuojanti viso mokymosi proceso daromą poveikį asmenybės raidai. Galima teikti, kad tobulinant mokymosi proceso kokybę, galimybes ir sąlygas, pirmiausia reikia išanalizuoti mokykloje organizuojamos pagalbos mokymosi nesėkmėms įveikti veiksmingumą. Reikia nustatyti specialistų darbo funkcijų dubliavimosi sritis ir darbo turinio spragas, tenkinant pedagogų, mokinių ir jų tėvų pedagoginės, psichologinės ir socialinės pagalbos poreikius.

1.4 Socialinio pedagogo, specialiojo pedagogo ir psichologo funkcijos bendrojo lavinimo įstaigose

Sąvoka „funkcija“ Tarptautinių žodžių žodyne apibrėžiama, kaip pareigos, paskirtis, veiklos sritis. V. Kučinskas, R. Kučinskienė teigia, kad funkcija – tai pareiga, veikla, paskirtis, atlikimas (Kučinskas V., Kučinskienė R., 2000, p.16). L. Žalimienė nurodo, kad funkcijų įvardijimas ir klasifikavimas labai įvairus: nuo labai bendrų kompleksinių funkcijų grupių išskyrimo iki smulkaus konkrečios veiklos detalizavimo (Žalimienė L., 2003, p.103)

Socialinio pedagogo pareiginė instrukcija pavirtinta Lietuvos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667 (Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm). Šioje pareiginėje instrukcijoje nurodoma, kad socialinis pedagogas siekia padėti vaikams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogais, klasių auklėtojais, kitais specialistais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, bendruomene. Socialinių pedagogų etatai steigiami įvairaus tipo bendrojo lavinimo mokyklose, ikimokyklinėse įstaigose ir kitose įstaigose vykdančiose ugdymo procesą. Pareiginėje instrukcijoje (2001) nurodomos socialinio pedagogo teisė ir pareigos, vertybinės nuostatos, veiklos turinys, funkcijos ir veiklos nuostatos, profesinės specializacijos sritys, tačiau jos nėra detalizuojamos pagal ugdymo įstaigos pobūdį, specializaciją. Pareiginės instrukcijos (2001) bendrosiose nuostatose pažymima, kad socialinis pedagogas – tai asmuo, įgijęs

socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją aukštosiose mokyklose arba turintis socialinio darbuotojo kvalifikaciją ir įgijęs pedagogo profesinę kvalifikaciją. Socialinis pedagogas turi būti pasirengęs dirbti švietimo įstaigose bei socialinėse institucijose, atliekančiose ugdymo funkcijas, gebėti teikti vaikui socialinę pedagoginę pagalbą, panaudoti ir kūrybiškai perteikti teorines žinias, rengti socialines programas ir projektus, užtikrinti laisvalaikio veiklos formų įvairovę vaikų užimtumo kontekste bei koordinuoti socialinių paslaugų teikimą. Socialinis pedagogas drauge su klasių auklėtojais padeda vaikui įgyvendinti lygias galimybes į švietimą, užtikrina vaikų saugumą, šalina mokyklos nelankymo priežastis, padeda vaikui ugdyti socialinius gebėjimus, vykdo neigiamų socialinių reiškinių prevenciją, skatina socialinį aktyvumą (Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm).

Pareiginėje instrukcijoje (2001) nurodomos 9 socialinio pedagogo funkcijos:

- įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas);
- konsultacinė (pataria, padeda, konsultuoja);
- korekcinė (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja);
- vadybinė (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako);
- šviečiamoji (informuoja, aiškina);
- koordinacinė (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją);
- prevencinė (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti);
- teisinė (atstovauja, gina vaiko interesus);
- socialinio ugdymo.

Pareiginėje instrukcijoje (2001) nurodomos šios socialinio pedagogo teisės:

- būti švietimo įstaigos tarybos nariu, dalyvauti direkcinuose pasitarimuose;
- susipažinti su švietimo, globos ar kitos socialinės įstaigos dokumentacija, skirta atskiriems ugdytiniais ir klasių (grupių) bendruomenėms;
- lankytis pamokose ir papildomo ugdymo veikloje;
- teikti siūlymų švietimo ar globos įstaigos administracijai, pedagogams, klasių auklėtojams, tėvams, teisėtiems vaiko atstovams;
- prireikus kreiptis į atitinkamus specialistus švietimo ar globos įstaigoje ir už jos ribų;
- gauti reikiamą informaciją ir paramą iš valdžios, vaikų teisių apsaugos, teisėsaugos ir kitų įstaigų;
- atstovauti vaiko teisėms švietimo ar globos įstaigoje ir už jos ribų;
- gauti mokslinę, metodinę pagalbą iš mokslo, švietimo, socialinių įstaigų;

- pagal galiojančius įstatymus sistemingai tobulinti savo kvalifikaciją, pasirenkant tinkamas formas ir laiką (Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm).

Pareiginėje instrukcijoje nurodomos šios socialinio pedagogo pareigos: įvertinti vaiko socialines problemas ir poreikius; pasirinkti efektyvius darbo metodus; planuoti ir dalyvauti socialinės pagalbos teikimo vaikui procese; kiekvienam vaikui, su kuriuo dirba socialinis pedagogas, užvesti bylą ir laikyti joje informaciją apie vaiko socialinę situaciją bei teikiamos pagalbos procesą; sprendžiant problemas ir priimant sprendimus neperžengti savo profesinės kompetencijos ribų; informuoti švietimo įstaigos administraciją, pedagogus, kitus specialistus apie probleminę situaciją, nepažeidžiant konfidencialumo; atsakyti už darbe naudojamų metodų pasirinkimą ir korektišką jų panaudojimą; konsultuotis su kolegomis ir prireikus siųsti vaiką pas kitus specialistus. Veiklos turinys apibrėžiamas:

- dirba su asmeniu (individualus darbas) – vaiku, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, pedagogais ir kitais švietimo įstaigoje dirbančiais specialistais;
- vertina ir padeda spręsti problemas, susijusias su įvairiais vaikams kylančiais sunkumais (pagrindinių vaiko reikmių tenkinimo, saugumo užtikrinimo), dirba su vaikais, priklausomais nuo alkoholio, narkotinių medžiagų, patiriančiais seksualinį ir fizinį išnaudojimą, vykdo saviraiškos ir saviaktualizacijos, mokymosi motyvacijos, lankomumo, užimtumo, emocinių ir elgesio bei kitų problemų sprendimo prevencines programas;
- padeda tėvams ar teisėtiems vaiko atstovams ugdyti savo vaiką, suprasti jo socialinius ir psichologinius poreikius, jų tenkinimo svarbą, geriau suprasti vaiko, turinčio vystymosi sunkumų, poreikius, tėvų teises ir pareigas. Informuoja tėvus apie jų teisę gauti socialinę ir pedagoginę pagalbą;
- bendradarbiauja su klasių auklėtojais, kitais pedagogais, specialistais, įstaigos administracija sprendžiant vaikų socialines-pedagogines problemas, ieškant efektyvių pagalbos būdų. Padeda jiems geriau suprasti, kaip vaikų socialinės problemos veikia jų elgesį, pažangumą, lankomumą. Teikia siūlymų, kaip būtų galima gerinti socialinį-pedagoginį klimata, sukurti jaukią, saugią darbo aplinką;
- nuolat palaiko ryšius su vietos bendruomene ir įvairiomis įstaigomis, rūpinasi gyvenamosios aplinkos pritaikymu vaiko poreikiams;
- tiria socialinės pedagoginės pagalbos poreikį. Organizuoja ir koordinuoja socialinės-pedagoginės pagalbos teikimą ir vertina jos kokybę;

- kartu su įstaigos personalu, visuomeninėmis organizacijomis ir socialiniais partneriais iš kitų institucijų atlieka šviečiamąjį-informacinį darbą;
- inicijuoja, organizuoja socialinių projektų kūrimą ir jų įgyvendinimą;
- inicijuoja išteklių, kurie būtini vaikų ir jų šeimų poreikiams patenkinti, gavimą;
- palaiko ryšius su įvairiomis valstybinėmis įstaigomis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, teikiančiomis socialinę, psichologinę, teisinę pagalbą;
- atstovauja ir gina vaikų teises švietimo įstaigoje, teisėsaugos ir kitose institucijose;
- kartu su klasių auklėtojais, kitais ugdytojais rūpinasi vaikų socialinių įgūdžių ugdymu;
- lanko vaikus jų namuose, jeigu klasės auklėtojas neturi tam galimybių (Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm).

Apibendrinant socialinio pedagogo funkcijų teorinę analizę galima teigti, kad pareiginėje instrukcijoje ir dokumentuose, reglamentuojančiuose ugdymo įstaigų veiklą, nurodoma, kad socialiniai pedagogai dirba ikimokyklinio ugdymo įstaigose ir bendrojo lavinimo įstaigose, tačiau pareiginėje instrukcijoje socialinio pedagogo pareigos, veiklos turinys ir funkcijos pagal ugdymo įstaigos pobūdį nediferencijuojamos. Galima manyti, kad socialinis pedagogas ikimokyklinėje įstaigoje ir bendrojo lavinimo įstaigoje atlieka tas pačias bendriausias funkcijas, tačiau skiriasi naudojami metodai, būdai ir priemonės, veiklos struktūra, turinys, formos ir pan. Socialinio pedagogo funkcijos gali būti detalizuojamos socialinio pedagogo pareigomis, veiklos sfera (sritimis), turiniu, paskirtimi.

Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymu Nr. ISAK-1548 patvirtinti *mokyklos psichologo bendrieji pareiginiai nuostatai* (Dėl mokyklos psichologo bendrųjų pareiginių nuostatų 2005 m. liepos 22 d. Nr. ISAK – 1548, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-07-22-ISAK-1548.htm), reglamentuojantys psichologo, dirbančio mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, specialiojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, veiklą. Mokyklos psichologas įvertina ir padeda spręsti mokinio psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas bendradarbiaudamas su mokinio tėvais (globėjais, rūpintojais) ir mokytojais. Be to, mokyklos psichologas privalo turėti aukštąjį išsilavinimą ir psichologo kvalifikaciją (specialybę) ir ne žemesnį nei psichologijos magistro kvalifikacinį laipsnį ar jam prilyginamą kvalifikaciją (ne mažiau nei 240 kreditų apimties nuosekliųjų universitetinių psichologijos krypties studijų). Pagrindinės bendrojo lavinimo mokyklos psichologo funkcijos ir atsakomybė yra:

- įvertinti mokinio galias ir sunkumus, raidos ypatumus, psichologines, asmenybės ir ugdymosi problemas, vaiko brandumą mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas;

- bendradarbiauti su mokytoju, specialiuoju pedagogu, logopedu, socialiniu pedagogu ir kitais su mokiniu dirbančiais specialistais, numatant ugdymo tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus, dirbti mokyklos specialiojo ugdymo komisijoje;
- konsultuoti psichologinių, asmenybės ir ugdymosi problemų turinčius mokinius, jų tėvus (globėjus, rūpintojus) šių problemų sprendimo klausimais;
- rengti individualias rekomendacijas mokinio psichologinėms, asmenybės ir ugdymosi problemoms spręsti;
- konsultuoti mokinius profesijos pasirinkimo klausimais;
- inicijuoti, rengti ir įgyvendinti psichologinių problemų prevencijos programas, padedančias išvengti psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų bei veiksmingiau ugdyti psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų turinčius mokinius;
- dalyvauti formuojant teigiamą mokyklos bendruomenės požiūrį į psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų turinčius mokinius bei jų ugdymą kartu su bendraamžiais;
- šviesti mokyklos bendruomenę vaiko raidos psichologijos, pedagoginės ir socialinės psichologijos klausimais;
- rinkti ir kaupti informaciją, reikalingą konsultuojamų mokinių problemoms spręsti, bendradarbiauti su mokyklos bendruomene, esant būtinybei ir su kitomis institucijomis (Vaiko teisių apsaugos tarnybomis, psichikos sveikatos centrais, policija ir kt.), bei atlikti mokinių veiklos ir elgesio pamokų metu stebėseną;
- teikti informaciją apie mokinius, turinčius psichologinių, asmenybės ir ugdymo problemų, suinteresuotiems asmenims ar institucijoms, susijusioms su šių mokinių ugdymu, gavus tėvų (globėjų, rūpintojų) sutikimą;
- atlikti mokykloje aktualius psichologinius tyrimus atsižvelgiant į mokyklos bendruomenės poreikius;
- dalyvauti kuriant rengiamas (aprobuojamas) mokinio psichologinio vertinimo metodikas bei mokslo ir studijų institucijų vykdomuose projektuose;
- tvarkyti ir pildyti savo darbo dokumentus;
- derinti su mokyklos direktoriumi bei mokytojų taryba metinės veiklos prioritetus ir pagal juos rengti savo veiklos programą mokslo metams;
- planuoti atliekamų darbų kiekį (krūvį) pagal savo turimų etatinių valandų mokykloje skaičių ir derinti jį su mokyklos administracija;
- skirti pusę savo darbo laiko tiesioginiams ryšiams su psichologinės pagalbos gavėjais, likusiu darbo laiku tvarkyti mokinių įvertinimų duomenis, dokumentus, rengti rekomendacijas,

prevencines programas, ruošti konsultacijoms, paskaitoms, tobulinti profesinę kvalifikaciją. Šių darbų atlikimo vieta derinama su mokyklos administracija;

- vykdyti kitus mokyklos vadovo pavedimus, susijusius su psichologo funkcijomis.

Mokyklos psichologas atsako už korektišką gautų duomenų panaudojimą, turimos informacijos konfidencialumą, savo darbo kokybę bei mokinių saugumą savo darbo metu.

Tikslinga išsamiau paanalizuoti psichologo paskirtį, pareigas, veiklos turinį, sritis ugdymo institucijoje. Mokyklos psichologas – specialistas, aptarnaujantis švietimo, vaikų globos įstaigų bendruomenes, kurio pagrindinis uždavinys yra rūpintis vaikų psichine sveikata ir reikalingu psichologinių ugdymo sąlygų sudarymu.

Tikslinga paanalizuoti mokyklos specialiojo pedagogo veiklą. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro patvirtinti 2005 m. gruodžio 29 d. Nr. ISAK-2676 įsakymu mokyklos *specialiojo pedagogo bendrieji pareiginiai nuostatai* (Dėl mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų 2005 m. gruodžio 29 d. Nr. ISAK-2676, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-12-29-ISAK-2676.htm), reglamentuojantys specialiojo pedagogo, dirbančio mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, adaptuotą pradinio, pagrindinio, vidurinio, pradinio ir pagrindinio specialiojo ugdymo bei profesinio mokymo programas, veiklą. Specialusis pedagogas teikia specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems intelekto sutrikimų, specifinių pažinimo sutrikimų (neišlavėjimų), emocijų, elgesio ir socialinės raidos sutrikimų, judesio ir padėties sutrikimų, lėtinių somatinių ir neurologinių sutrikimų, kompleksinių sutrikimų ir ribotą intelektą, taip pat kochlearinių implantų naudotojams (toliau – specialiųjų poreikių mokiniai). Specialiajam pedagogui keliami tokie kvalifikaciniai reikalavimai: aukštasis išsilavinimas ir specialiojo pedagogo (oligofrenopedagogo) profesinė kvalifikacija; individualių programų rengimo principų, ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo, bendrųjų, specialiųjų programų ir išsilavinimo standartų, bendrųjų ugdymo planų išmanymas; pedagoginio vertinimo metodikų išmanymas, gebėjimas atlikti pedagoginį mokinių vertinimą, nustatyti jų žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms bei specialiesiems ugdymosi poreikiams, įvertinti pažangą; specialiųjų poreikių mokinių ugdymo metodų išmanymas, gebėjimas juos taikyti padedant specialiųjų poreikių mokiniams, įsisavinti mokomąją medžiagą ir lavinant jų sutrikusias funkcijas; gebėjimas bendrauti su specialiųjų poreikių mokiniais ir bendradarbiauti su mokytojais, kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), pedagoginių psichologinių tarnybų, sveikatos priežiūros, švietimo ir kitų įstaigų darbuotojais.

Specialiojo pedagogo funkcijos:

- atlikti pedagoginį mokinių vertinimą, nustatyti mokinių žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms bei įvertinti pažangą mokykloje ir esant žymiai ribotam mokinio mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės, mokinio namuose;
- bendradarbiauti su mokytojais, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, mokyklą aptarnaujančios pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais, numatyti ugdymo tikslus ir uždavinius bei jų pasiekimo būdus ir metodus, atitinkančius specialiųjų poreikių mokinių poreikius bei galimybes, ir juos taikyti;
- rengti sutrikusių funkcijų lavinimo individualiąsias, pogrupines ir grupines programas (tik dirbant mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programas), veiklos ataskaitą;
- padėti specialiųjų poreikių mokiniams įsisavinti ugdymo turinį (specialiojo pedagogo kabinete ar grupėje/klasėje) ir lavinti jų sutrikusias funkcijas, atsižvelgiant į kiekvieno specialiųjų poreikių mokinio gebėjimus, ugdymosi galimybes, mokymosi ypatumus;
- patarti mokytojams, kaip pritaikyti specialiųjų poreikių mokiniams mokomąją medžiagą ir mokymo priemones, rengti ugdymo programas (dirbant mokykloje, vykdančioje ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programas), modifikuoti ir adaptuoti bendrąsias programas;
- teikti metodinę pagalbą mokytojams, specialiųjų poreikių mokinių tėvams (globėjams, rūpintojams) ir kitiems asmenims, tiesiogiai dalyvaujantiems ugdymo procese, ir juos konsultuoti specialiųjų poreikių mokinių ugdymo klausimais;
- naudoti ugdymo procese mokymo priemones atsižvelgiant į specialiųjų poreikių mokinių amžių, specialiuosius ugdymosi poreikius, individualius gebėjimus ir ugdymo turinį;
- tvarkyti ir pildyti savo darbo dokumentus;
- dalyvauti mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje;
- taikyti savo darbe specialiosios pedagogikos naujoves;
- šviesti mokyklos bendruomenę specialiųjų poreikių mokinių ugdymo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais, formuoti mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių mokinius;
- vykdyti kitus mokyklos direktoriaus pavedimus, susijusius su specialiojo pedagogo pareigomis, ir atlikti kitus netiesioginius su mokiniais darbus, kuriuos įsakymu nustato mokyklos direktorius, suderinęs su mokytojų taryba ir specialiuoju pedagogu.

Specialusis pedagogas atsako už kokybišką savo funkcijų vykdymą, korektišką gautų duomenų panaudojimą, turimos informacijos konfidencialumą ir specialiųjų poreikių mokinių saugumą, sveikatą ir gyvybę savo darbo metu.

Logopedai teikia specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų, taip pat kochlearinių implantų naudotojams (toliau – mokiniai, turintys kalbos sutrikimų) (Logopedų bendrieji pareiginiai nuostatai, Žin., 2006, Nr. 39-1421).

Logopedų funkcijos:

- įvertina mokinių kalbos raidos ypatumus, nustato kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus, specialiuosius ugdymosi poreikius mokykloje ar, esant žymiai ribotam mokinio mobilumui dėl ligos ar patologinės būklės, mokinio namuose;
- siūlo skirti specialiąją pedagoginę pagalbą mokiniams, turintiems kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų. Sąrašą mokinių, kuriems numato teikti specialiąją pedagoginę (logopedo) pagalbą, suderina su mokyklą aptarnaujančia pedagogine psichologine tarnyba ir teikia tvirtinti mokyklos vadovui, o jam šį sąrašą patvirtinus, pateikia mokyklos specialiojo ugdymo komisijai;
- bendradarbiaudami su mokytojais, specialiųjų poreikių mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais), kitais asmenimis, tiesiogiai dalyvaujančiais ugdymo procese, mokyklą aptarnaujančios pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais, numato specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tikslus ir uždavinius, jų pasiekimo būdus ir metodus, atitinkančius specialiuosius mokinių poreikius bei galimybes, ir juos taiko;
- sudaro individualiąsias, pogrupines ir grupines specialiųjų poreikių mokinio/mokinių kalbos ugdymo programas, jas taiko, rengia savo veiklos ataskaitą;
- šalina specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitus komunikacijos sutrikimus;
- padeda mokytojams pritaikyti mokiniams, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, mokomąją medžiagą ir mokymo priemones;
- padeda mokytojams rengti mokinių, kuriems paskirta specialioji pedagoginė pagalba, ugdymo programas;
- konsultuoja mokytojus, specialiųjų poreikių mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus) ir kitus asmenis, tiesiogiai dalyvaujančius ugdymo procese, specialiosios pedagoginės pagalbos mokiniams teikimo klausimais;
- rengia ir naudoja specialiosios pedagoginės (logopedinės) pagalbos teikimo procese specialiąsias mokymo priemones, skirtas specialiųjų poreikių mokinių kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų lavinimui;
- dalyvauja mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje;
- taiko savo darbe logopedijos naujoves;

- šviečia mokyklos bendruomenę aktualiais kalbos raidos, kalbos neišlavėjimo ar sutrikimų prevencijos ir jų šalinimo, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo klausimais, formuoja mokyklos bendruomenės ir visuomenės teigiamą požiūrį į specialiųjų poreikių mokinius.

Lietuvos Respublikos įstatymuose ir Švietimo ir mokslo ministro įsakymuose, reglamentuojančiuose švietimo įstaigų veiklą, nurodoma, kad tiek socialiniai pedagogai, tiek psichologai ir, žinoma, specialieji pedagogai, logopedai dalyvauja specialiojo ugdymo komisijose, pedagogų tarybose. Lietuvos Respublikos Specialiojo ugdymo įstatyme (Lietuvos Specialiojo ugdymo įstatymas 1998 m. gruodžio 15 d. Nr. VIII-969, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-969.htm.) nurodoma, kad bendrojo ugdymo įstaigos teikia specialiąją pedagoginę, psichologinę ir socialinę pagalbą specialiųjų poreikių asmenims ir jų tėvams (ar vaiko globėjams). Švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisija vertina vaiko specialiuosius poreikius pedagoginiu, psichologiniu, medicininu ir socialiniu aspektais. Šiame įsakyme nurodoma, kad švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos paskirtis yra spręsti asmens specialiųjų ugdymosi poreikių pradinio vertinimo, jų siuntimo į pedagoginę psichologinę tarnybą, ugdymo organizavimo ir ugdymo turinio klausimus. Tačiau neišskiriama specialiojo ugdymo komisijos veiklos turinys ir specifika pagal ugdymo įstaigos pobūdį.

Mokytojo padėjėjo paslaugos teikiamos mokyklinio amžiaus asmeniui (ar jų grupei). Šis specialistas padeda mokiniui, turinčiam specialiųjų poreikių, atlikti su ugdymosi ir apsitarnavimo veikla susijusias funkcijas, kurių savarankiškai atlikti jis negali. Šis specialistas padeda mokytojui parengti mokomąją medžiagą, skirtą asmenų, turinčių specialiųjų poreikių, mokymui. Skaitovo ir palydovo funkcijos bendrojo lavinimo mokykloje įeina į mokytojo padėjėjo pareigas. Jo paskirtis – sudaryti palankiausias, individualias galimybes atitinkančias, ugdymo ir ugdymosi sąlygas švietimo ir mokslo įstaigose asmenims, turintiems specialiųjų poreikių.

Apibendrinta mokyklos specialistų pareiginėse instrukcijose išskirtų funkcijų analizė pateikiama (1 lentelėje). Remiantis nagrinėtų dokumentų turiniu galima išskirti 13 svarbiausių mokyklos specialistų atliekamų funkcijų:

- įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas);
- konsultacinę (pataria, padeda, konsultuoja);
- korekcinę (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja);
- vadybinę (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako);
- šviečiamąją (informuoja, aiškina);
- koordinacinę (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją);
- prevencinę (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti);

- teisinę (atstovauja, gina vaiko interesus);
- socialinio ugdymo;
- įgalinimo (padeda orientuotis, judėti ir pan.);
- inovacijų (naujovių taikymas);
- tiriamoji (faktų atskleidimas, tyrimas, rekomendacijų rengimas);
- profesinio kuravimo (pagalba kitam specialistui).

Pagrindinių funkcijų raiška pavaizduota 1 lentelėje.

1 lentelė

Mokyklos specialistų atliekamų funkcijų (pagal pareigines instrukcijas) raiška

Funkcijos	Spec. pedagogas	Psichologas	Logopedas	Mokytojo padėjėjas	Socialinis pedagogas
Diagnostinė/ įvertinimo					
Koordinacinė					
Vadybinė					
Korekcinė					
Ugdomoji/					
Konsultacinė					
Šviečiamoji					
Inovacijų					
Profesinio kuravimo					
Tiriamoji					
Įgalinimo					
Prevenicinė					
Teisinė					

Apibendrinant mokyklos specialistų atliekamas funkcijas galima teigti, kad mokyklos specialiojo pedagogo, psichologo, logopedo bei socialinio pedagogo funkcijos įvardijamos kaip: diagnostinė/įvertinimo, koordinacinė, korekcinė, ugdomoji, konsultacinė, šviečiamoji. Tačiau pagal tikslinę grupę, į kurią orientuota kiekvieno specialisto pagalba, skiriasi šių specialistų funkcijų turinys.

Socialinio pedagogo veikla orientuojasi į ugdytinius, turinčius socialinių problemų, psichologo – į ugdytinius, turinčius psichologinių problemų, logopedo – turinčius kalbos sutrikimų, specialaus pedagogo – į specialių poreikių mokinių ugdymą. Todėl remiantis pareiginėmis instrukcijomis, mokyklos specialistai nedubliuoja vieni kitų funkcijų, o papildo vienas kito veiklą.

Dokumentuose pažymima, kad siekiant užtikrinti veiksmingą pedagoginių psichologinių problemų sprendimą, visi mokyklos specialistai privalo bendradarbiauti tarpusavyje. Taigi, sudaromos galimybės jų komandiniam darbui. Išskirtina, kad vadybinė funkcija priskiriama tik socialiniam pedagogui. Vadinasi, galima daryti prielaidą, kad socialinis pedagogas turėtų būti atsakingas už visos ugdymo institucijos pedagoginės psichologinės pagalbos sistemos koordinavimą. Akcentuotina, kad ugdymo institucijoje tiriamoji veikla priskiriama tik psichologui bei socialiniam pedagogui. Tuo tarpu teisinis atstovimas – tik socialiniam pedagogui. Galima kelti prielaidą, kad tik šie specialistai turi tinkamą kvalifikaciją tiriamajai veiklai.

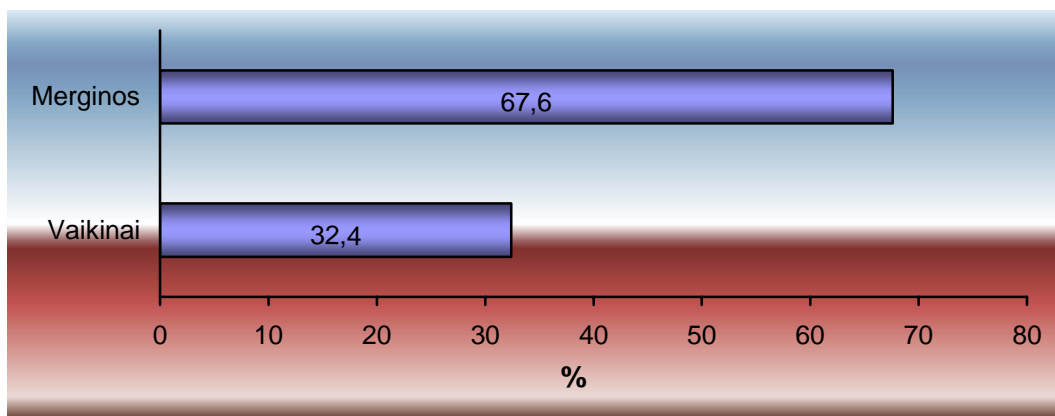
Pareiginėse instrukcijose prevencinė funkcija tiesiogiai įvardijama kaip socialinio pedagogo funkcija, tačiau plačiąja prasme galima teigti, kad visų mokykloje dirbančių specialistų veikla – prevencinė.

Mokytojo padėjėjo funkcijos išsiskiria labiausiai, kadangi jis padeda savarankiškai dalyvauti ugdyme ir veikloje po pamokų ribotų galimybių bei turintiems labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Be to, mokytojo padėjėjas visą veiklą derina su mokyklos specialistais ir jam nėra būtinas aukštasis išsilavinimas.

MOKINIŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE

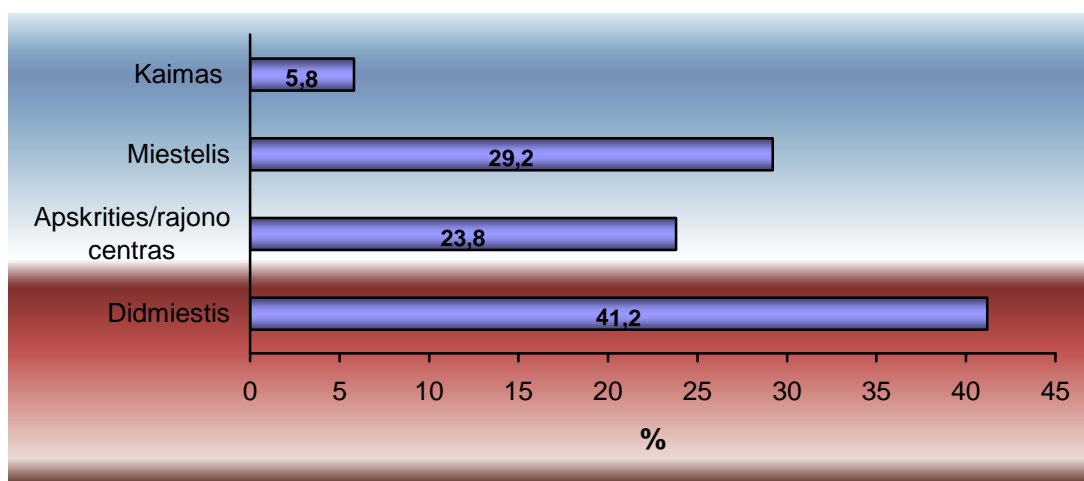
2.1. Tiriamųjų charakteristika

Tyrimo metu apklausta 971 mokinys: 68 proc. mergaičių ir 32 proc. berniukų (1 pav.).

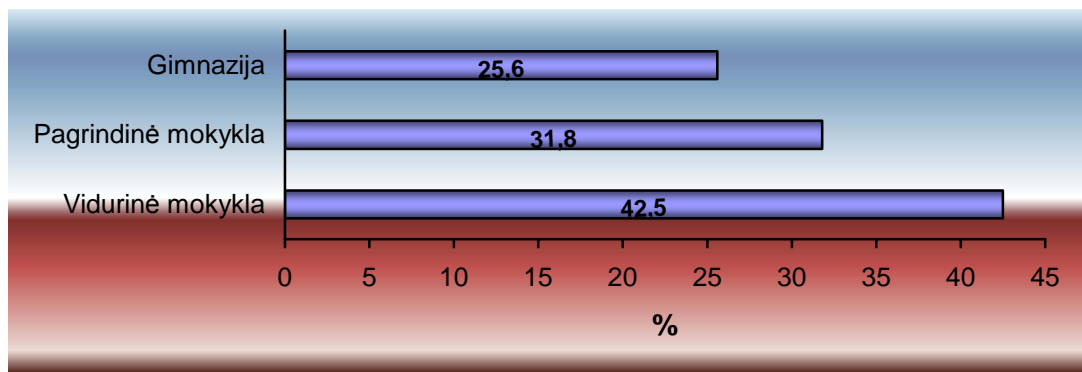
1 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal lytį

Didžiausia dalis (46 proc.) apklaustųjų – 13-16 metų amžiaus. 35,2 proc. tyrime dalyvavusių mokinių yra 16-18 metų. Amžiaus grupei iki 13 metų priklauso 9,5 proc., o 18 ir daugiau - 9,3 proc. tyrimo dalyvių.

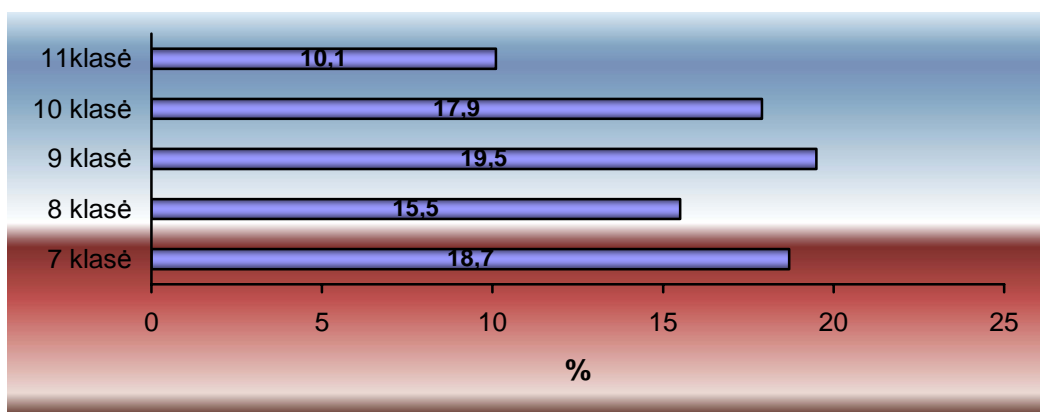
2 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą

Analizuojant tyrimo rezultatus (2 pav.), nustatyta, kad dauguma (41,2 proc.) apklaustųjų mokinių gyvena didmiestyje. Miestelyje gyvena 29,2 proc., apskrities ar rajono centre – 23,8 proc. apklaustųjų.

3 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal mokyklos tipą

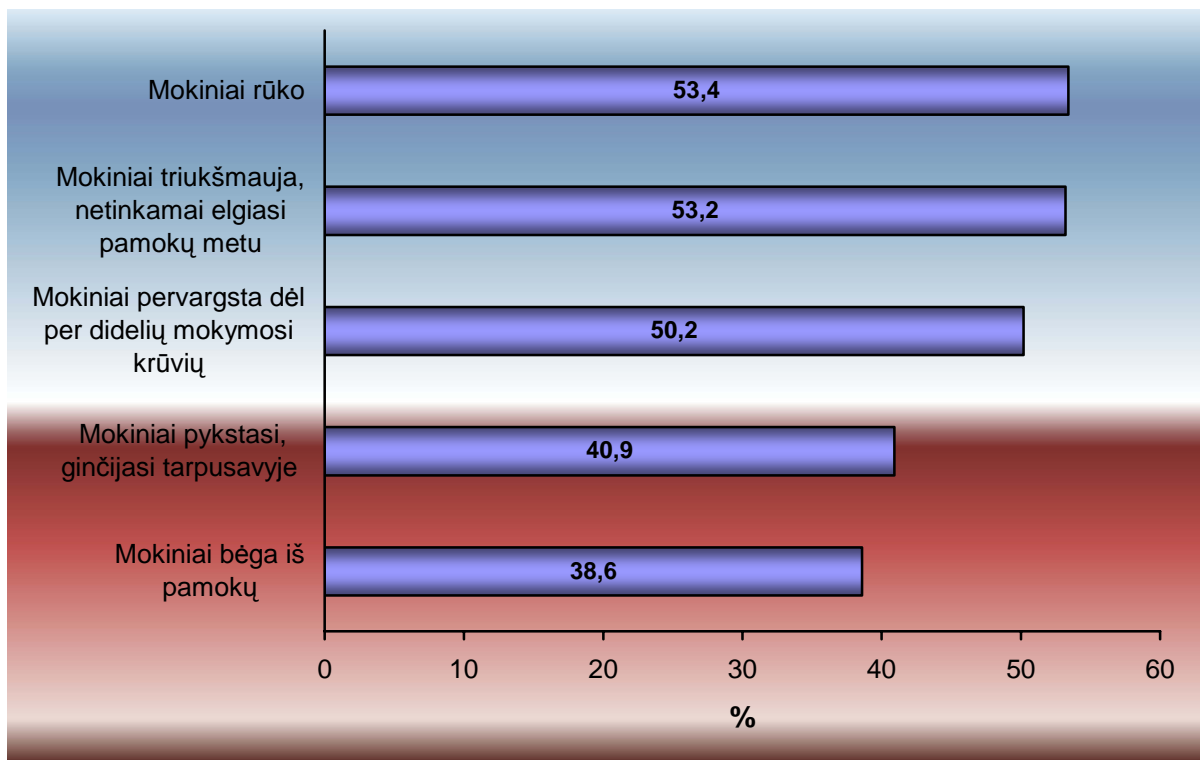
Tyrimo dalyvavo 42,5 proc. vidurinės, 31,8 proc. pagrindinės mokyklos ir 25,6 proc. gimnazijos mokinių (3 pav.). Daugiausiai apklaustieji (4 pav.) yra vyresniųjų klasių mokiniai: mokosi devintoje (19,5 proc.), dešimtoje (17,9) ir septintoje klasėje (18,7 proc.).

4 pav. Mokinių pasiskirstymas pagal klases

2.2. Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (mokinių požiūris)

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kokios problemos apklaustiesiems dažniausiai iškyla (5 pav.). Mokiniai buvo paprašyti nurodyti 5 svarbiausias problemas, su kuriomis jie susiduria mokykloje. Daugiau nei pusė (53,4 proc.) mokinių rūko. Beveik toks pats skaičius apklaustųjų (53,2 proc.) kaip svarbiausią problemą, iškylančią mokykloje įvardijo tai, kad mokiniai triukšmauja, netinkamai elgiasi pamokų metu. 50,2 proc. apklaustųjų mano, kad jie pervargsta nuo didelių mokymosi krūvių. 40,9 proc. respondentų teigia, jog mokiniai pykstasi ir ginčijasi tarpusavyje. 38,6 proc. nurodė, kad mokiniai susiduria su bėgimo iš pamokų problema.

5 pav. 5 svarbiausios problemos, su kuriomis mokiniai susiduria mokykloje

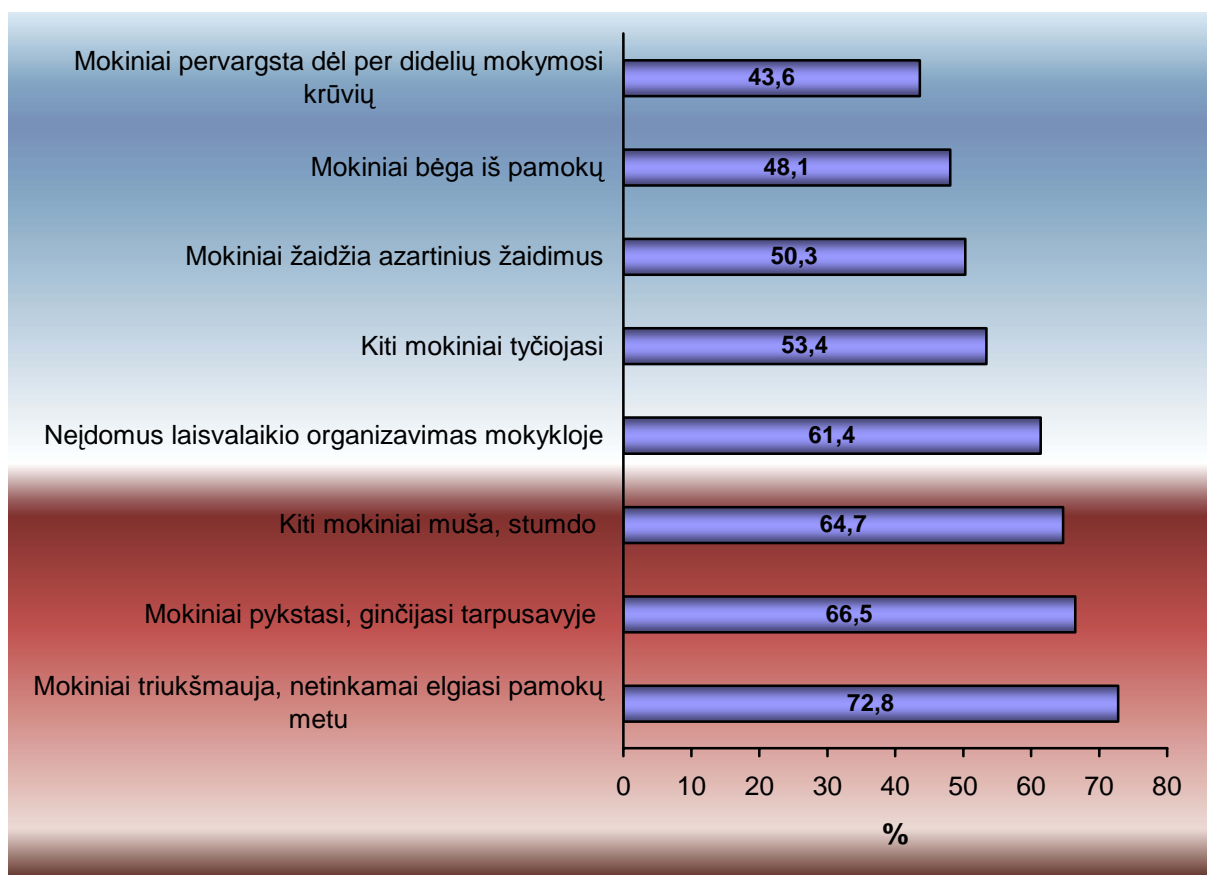
Daugiau nei trečdalis apklaustųjų manymu (1 priedas), problema, su kuria jie dažniausiai susiduria mokykloje yra ta, kad mokiniai nenori mokytis (35,2 proc.), ginčijasi su mokytojais (34,7 proc.), tyčiojasi vieni iš kitų (33,2 proc.). 30,2 proc. nurodė, kad svarbiausia problema su kuria jie susiduria mokykloje yra neįdomus laisvalaikio organizavimas. Aktuali ir smurto problema tarp mokinių. Tai, kad mokiniai muša, stumdo vieni kitus nurodė 28,5 proc. tyrime dalyvavusių mokinių. 19,4 proc. mokinių, kaip mokykloje iškylančią problemą nurodė tai, kad mokiniai vartoja narkotikus. Taigi, svarbiausios mokinių požiūriu problemos dažniausiai yra susijusios su jų pačių elgesiu.

Ne mažiau svarbios mokiniams yra problemos, susijusios su mokytojo darbu mokykloje. Daugiau nei penktadalis (21,7 proc.) mokinių nurodė, kad mokytojai nesuprantamai aiškina pamoką. 21,6 proc. nurodė, kad mokiniai per pamokas nesupranta mokymosi medžiagos arba nežino kaip ruošti namų darbus (15,7 proc.). Pažymėtina, kad 18,2 proc. tyrimo metu apklaustų mokinių teigia, jog problema, su kuria jie susiduria mokykloje yra mokytojo abejingumas mokinių problemoms. Respondentai teigė, kad „mokytojai nesupranta vaikų“, „pamokų metu aiškina asmenines problemas“. Apklaustieji (n=7) nurodė, kad mokytojai nevaldo klasės, užgaukioja mokinius. Keletas mokinių (n=5) išskyrė mokytojų neobjektyvumą vertinant jų pasiekimus. Tai leidžia manyti, kad dar neretai mokiniai pasigenda mokytojo pagalbos sprendžiant įvairias mokiniams iškylančias problemas.

Mažiausiai aktualios, mokinių požiūriu, problemos su kuriomis jie susiduria mokykloje yra fizinė ar psichologinė prievarta patiriama iš mokytojų, reketas, narkotikų vartojimas, seksualinis priekabiavimas, tėvų abejingumas mokinių problemoms.

2.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (mokinių požiūriu)

Mokinių buvo pasiteirauta, kaip jie mano, į ką turėtų kreiptis mokinys, susidūręs su skirtingomis socialinėmis, pedagoginėmis ar psichologinėmis problemomis mokykloje. Paaiškėjo, kad į klasės auklėtoja apklaustieji linkę kreiptis, kai mokykloje susiduria su kitų mokinių netinkamo elgesio ar laisvalaikio organizavimo problemomis (6 pav.).

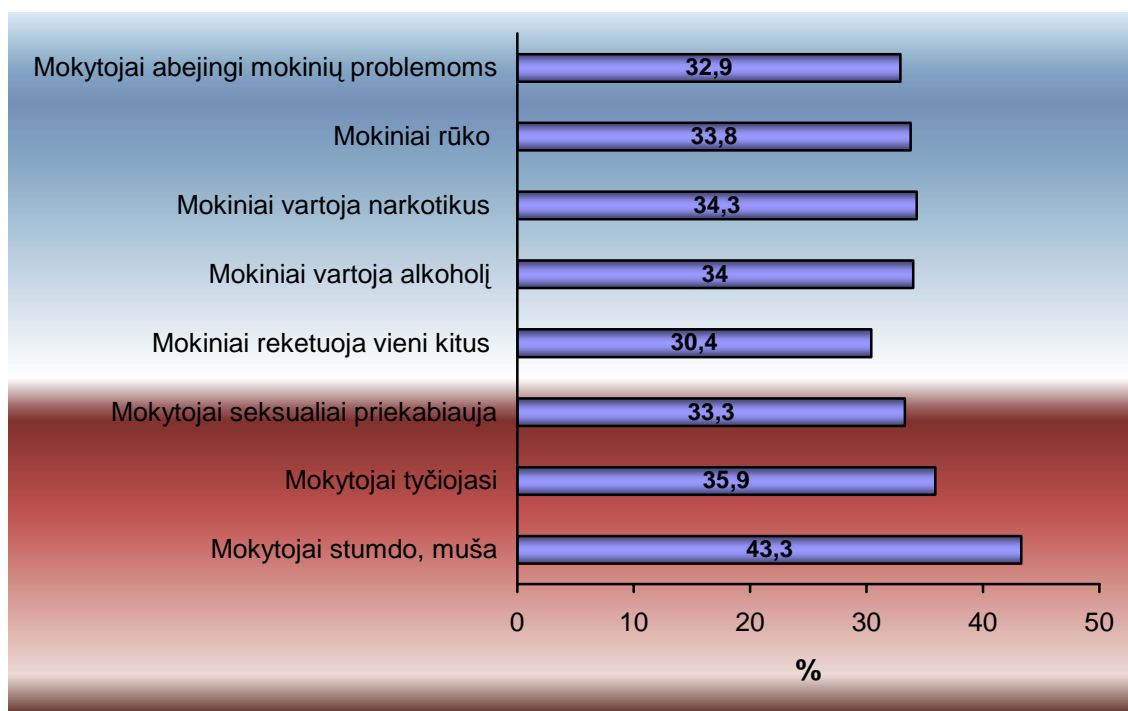

6 pav. Problemos, su kuriomis susidūrę mokiniai, dažniausiai kreipiasi į klasės auklėtoją

72,8 proc. nurodė, kad į klasės auklėtoja turėtų kreiptis, jei mokiniai triukšmauja ir netinkamai elgiasi pamokose. Didelės dalies apklaustųjų požiūriu, klasės auklėtojas turėtų padėti spręsti problemas susijusias su mokinių konfliktais. Tyrime dalyvavusiųjų manymu, į klasės auklėtoją mokiniai turėtų kreiptis, kai jie pykstasi, ginčijasi tarpusavyje (66,5 proc.), kiti mokiniai muša, stumdo (64,7 proc.), tyčiojasi (53,4 proc.). Daugiau nei pusės (50,3 proc.) respondentų teigimu, į klasės auklėtoja mokiniai turėtų kreiptis susidūrę su azartinių žaidimų problema

mokykloje. Klasės auklėtojas taip pat turėtų padėti spręsti mokinių bėgimo iš pamokų (48,1 proc.) ir mokymosi krūvių (43,6 proc.) problemas.

Nemažiau dažnai, susidūrę su problemomis mokykloje mokiniai linkę kreiptis į socialinį pedagogą (7 pav.). Paaiškėjo, kad mokinių požiūriu, į socialinį pedagogą reikia kreiptis tuomet, kai susiduriama su žalingu įpročių ir netinkamo mokytojų elgesio ar bendravimo su jais problemomis.

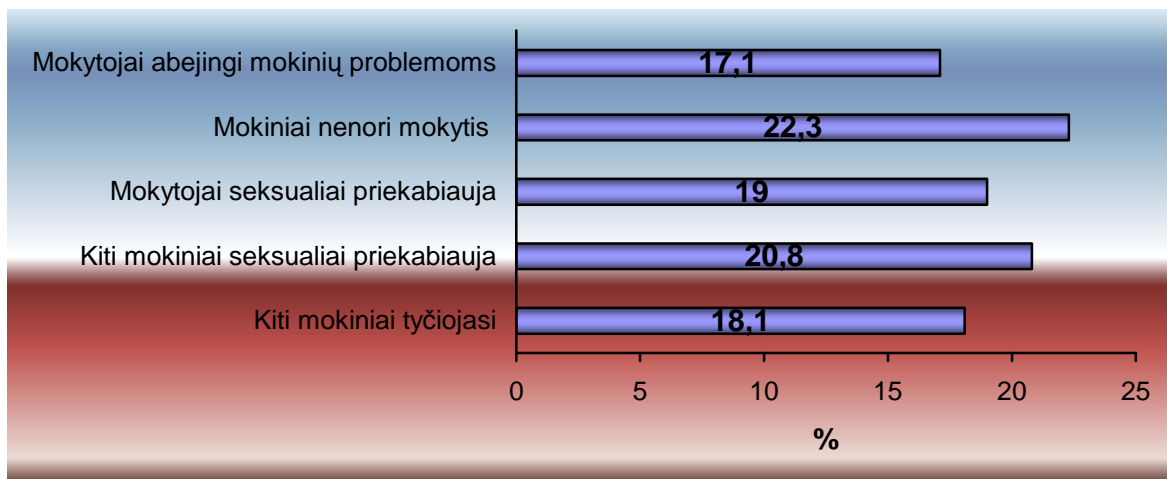

7 pav. Problemos, su kuriomis susidūrę mokiniai, dažniausiai kreipiasi į socialinį pedagogą

Apklaustųjų manymu, į socialinį pedagogą mokiniai turėtų kreiptis, jei mokytojai juos stumdo, muša (43,3 proc.), tyčiojasi (35,9 proc.), seksualiai priekabauja (33,3 proc.) arba yra abejingi mokinių problemoms (32,9 proc.).

Mokinių teigimu, socialinio pedagogo veikla mokykloje taip pat susijusi su žalingų įpročių prevencija. Todėl daugiau nei trečdalis respondentų manymu, mokiniai į šį specialistą turėtų kreiptis tuomet, kai rūko (33,8 proc.), vartoja narkotikus (34,3 proc.) ar alkoholį (34 proc.), reketuoja vieni kitus (30,4 proc.).

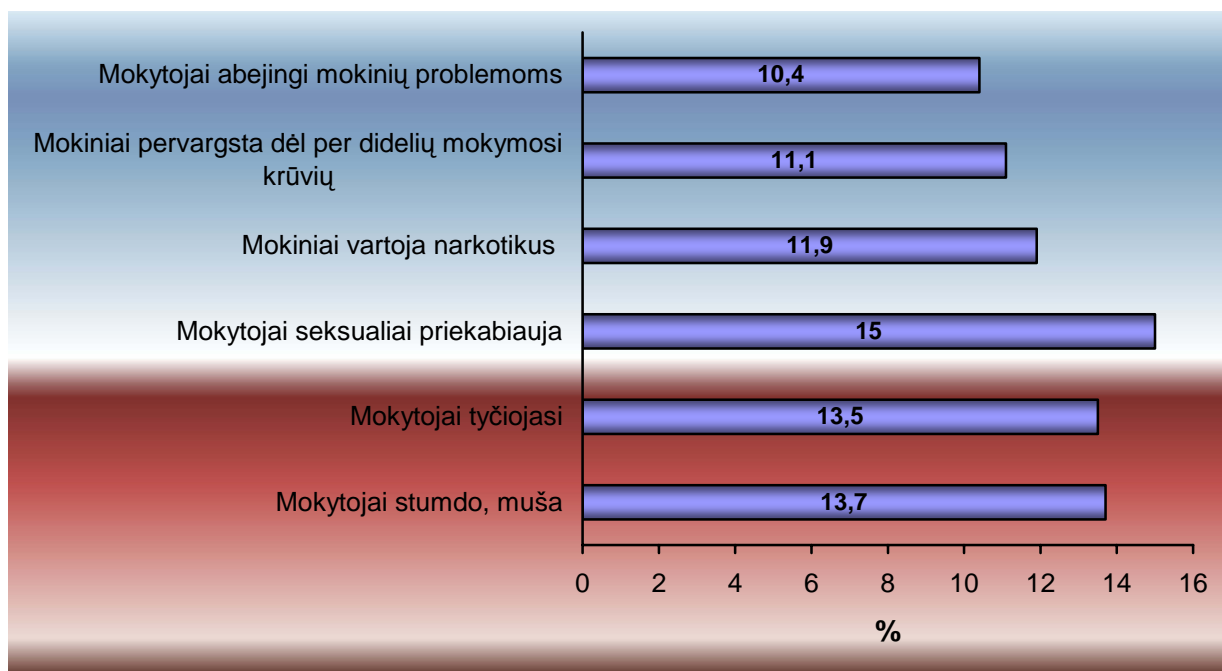
Tik apie penktadalis apklaustųjų mokinių mano, kad mokykloje išskylančias problemas turėtų padėti išspręsti psichologas. Dažniausiai (22,3 proc.) respondentai nurodo, kad į šį specialistą mokiniai turėtų kreiptis susidūrę su nenoro mokytis problema. Tyrime dalyvavusiųjų manymu psichologas turėtų padėti spręsti problemas, išskylančias dėl mokinių (20,8 proc.) ar mokytojų (19 proc.) seksualinio priekabiavimo.

8 pav. Problemos, su kuriomis susidūrę mokiniai, dažniausiai kreipiasi į psichologą

Respondentai (18,1 proc.) taip pat nurodė, kad į psichologą derėtų kreiptis, jei kiti mokiniai tyčiojasi. Apklaustųjų teigimu, psichologas turėtų padėti mokiniams susidūrus su mokytojų abejingumu jų problemoms.

Dar rečiau tyrime dalyvavę mokiniai mano turį pagalbos kreiptis į specialųjį pedagogą (9 pav.).

9 pav. Problemos, su kuriomis susidūrę mokiniai, dažniausiai kreipiasi į specialųjį pedagogą

Dažniausiai mokinių pažymėtos problemos leidžia manyti, kad tokių specialistų tyrime dalyvavusiose mokyklose yra labai mažai.

Respondentai išskyrė problemas, susijusias su mokytojų elgesiu. 15 proc. mokinių mano, kad į specialųjį pedagogą turėtų kreiptis susidūrę su mokytojų seksualiniu priekabiavimu. 13,7 proc. teigimu, į šį specialistą derėtų kreiptis, jei mokytojai stumdo, muša arba tyčiojasi (13,5 proc.). Kiek

daugiau nei dešimtadalis pažymėjo, kad į specialųjį pedagogą derėtų kreiptis pagalbos susidūrus su mokytojų abejingumu mokinių problemoms. 11,9 proc. respondentų mano, kad į šį specialistą turėtų kreiptis, jei mokiniai vartoja narkotikus. 11,1 proc. pažymėjo, kad į specialųjį pedagogą mokiniai turėtų kreiptis, susidūrę su dideliais mokymosi krūviais.

Tyrimo rezultatai rodo (2 priedas), kad logopedo ir mokytojo padėjėjo veikla ir teikiamos pagalbos pobūdis mokykloje, apklaustiems mokiniams yra dar mažiau žinoma.

Siekta nustatyti, kaip dažnai mokiniai kreipiasi pagalbos į mokyklos specialistus (2 lentelė).

2 lentelė

Mokinių kreipimosi pagalbos į specialistus dažnumas

Specialistai	1 kartą	2 - 5 kartus	5 – 10 kartų	10 ir daugiau	Niekada
Socialinį pedagogą	12,8 %	8,7 %	2,7 %	2,5 %	73,2 %
Psichologą	8 %	3,9 %	2,1 %	0,6 %	85,4 %
Specialųjį pedagogą	2,3 %	2 %	0,7 %	0,5 %	94,5 %
Klasės auklėtoją	16,9 %	26,5 %	11,8 %	23,5 %	21,3 %
Logopedą	6,2 %	4,5 %	1,6 %	3,5 %	84,2 %
Mokytojo padėjėją	4,3 %	2,2 %	1,1 %	1,7 %	90,6 %

Dažniausiai mokiniai pagalbos kreipiasi į klasės auklėtoją. Tik kiek daugiau nei penktadalis (21,3 proc.) apklaustųjų pažymėjo, kad niekada pagalbos nesikreipė į klasės auklėtoją. 23,5 proc. respondentų į klasės auklėtoją pagalbos kreipėsi dešimt ir daugiau kartų, 26,5 – du-penkis kartus.

Daugiau nei ketvirtadalis (26,8 proc.) tyrime dalyvavusių mokinių nurodė, kad pagalbos kreipėsi į socialinį pedagogą: 12,8 proc. – vieną, 8,7 proc. – 2-5 kartus. Retai apklaustieji pagalbos kreipiasi į psichologą (14,6 proc.), logopedą (15,8 proc.), mokytojo padėjėją (9,4 proc.) ir specialųjį pedagogą (5,5 proc.). Taigi, dažniausiai apklaustieji pagalbos kreipiasi į klasės auklėtoją ir socialinį pedagogą.

Mokinių buvo pasiteirauta, dėl kokių problemų jie kreipėsi pagalbos į mokykloje dirbančius specialistus.

Didžioji dauguma atsakiusiųjų (n=617) nurodė, kad pagalbos kreipėsi į klasės auklėtoją. Nemaža dalis (n=166), besikreipusiųjų į klasės auklėtoją pažymėjo fizinio bei psichologinio smurto klasėje ir konfliktų su bendraklasiais problema. Dažnai į klasės auklėtoją mokiniai (n=151) kreipiasi dėl mokymosi problemų: pamokų praleidinėjimo, mokymosi dalyko nesupratimo, mokymosi sunkumų ir pan. Kita problemų, dėl kurių apklaustieji kreipėsi į klasės auklėtoją, grupė susijusi su netinkamu mokytojų elgesiu. Šią problemą išskyrė 147 mokiniai, kurie pažymėjo, kad mokytojais juos „ižeidinėja“, „tyčiojasi“, „blogai elgiasi“. Taip pat buvo nurodyta laisvalaikio organizavimo

problema (n=145). Mokiniai nurodė, kad kreipėsi į auklėtoją dėl „ekskursijų organizavimo“, „klasės renginių“, „neįdomaus laisvalaikio“.

Iš 183 mokinių nurodžiusių, kad kreipiasi į socialinį pedagogą, didžioji dauguma (n=135) teigia, kad į šį specialistą dažniausiai kreipėsi dėl netinkamo bendramokšlių ir mokytojų elgesio bei bendravimo problemų. Dažniausiai mokiniai kreipiasi dėl „bendravimo su kitais mokiniais“, „santykių su kitais mokytojais“ ir „problemų su tėvais“. Kai kurių mokinių teigimu, į socialinį pedagogą jis kreipėsi, „kai susinervindavo“, „dėl dvasinės pusiausvyros“, „dėl psichikos, kartais labai susinervindavau“. Pažymėtina, kad du apklaustieji nurodė, kad kreipėsi dėl „bandymų nusižudyti“. Dėl mokymosi problemų (pamokų praleidinėjimo, mokymosi sunkumų) į socialinį pedagogą kreipėsi 32 mokiniai. Panašus skaičius (n=27) mokinių kreipėsi dėl jiems iškylančių socialinių problemų: maitinimo, pavėžėjimo, dokumentų tvarkymo.

94 mokiniai kreipėsi į psichologą. Pusė respondentų (n=47) į šį specialistą kreipėsi dėl asmeninių ar psichologinių problemų. Daugiau nei trečdalis (n=37) atsakiusiųjų teigia, kad į psichologą kreipėsi dėl netinkamų santykių, elgesio ir bendravimo problemų. Keletas mokinių nurodė, kad kreipėsi profesijos pasirinkimo klausimais.

86 mokinių teigimu į logopedą kreipėsi dėl kalbos (n=60), rašymo ar skaitymo sutrikimų (n=20), nesėkmių moksle (n=6). Mokiniai nurodė, kad į logopedą dažniausiai kreipėsi dėl „greito kalbėjimo“, „kalbos sutrikimų“, „rašybos sutrikimų“, „šveplavimo“, „netaisyklingo žodžių tarimo“ ir pan.

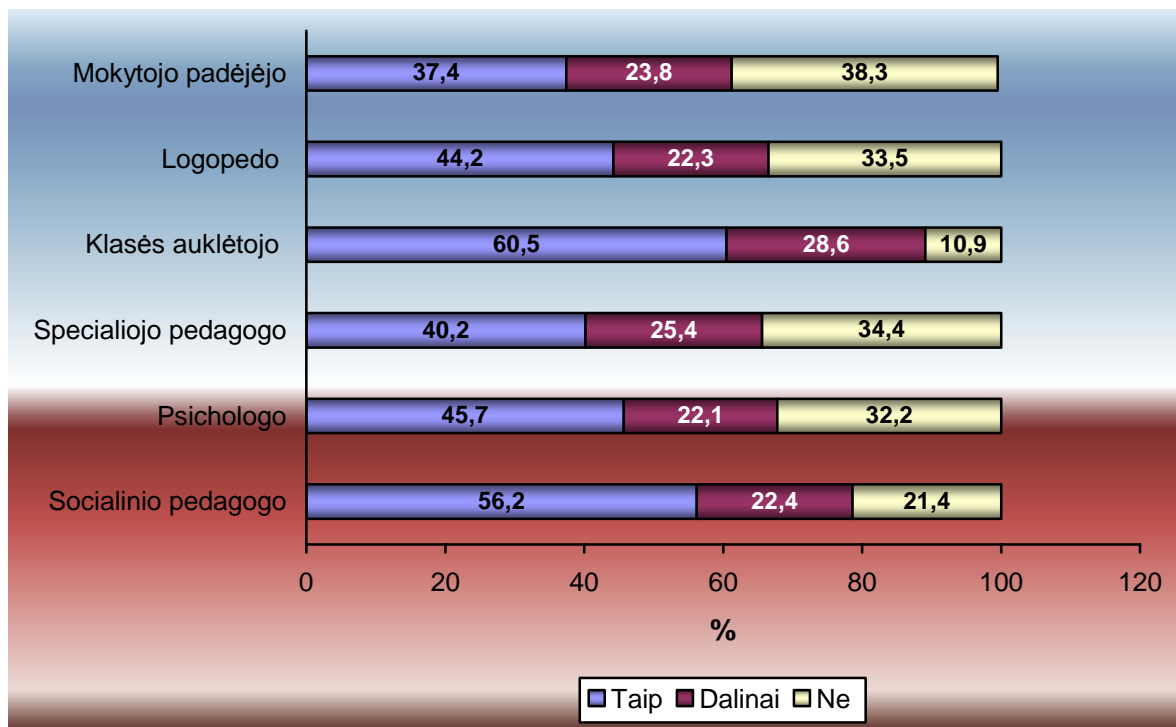
Į specialųjį pedagogą, apklaustųjų (n=12) teigimu, dažniausiai kreipėsi dėl problemų susijusių su elgesiu ir santykiais: „apšmeižimo“, „mokytojų tyčiojimosi“, „muštynių“, „klasės mikroklimato“. 9 mokiniai kreipėsi dėl mokymosi sunkumų: „neaiškumų moksle“, „nesuprastos pamokos“.

Į mokytojo padėjėją kreipėsi 22 mokiniai, susidūrę su mokymosi sunkumais ir bendravimo su mokytojais problemomis: „kai nesupranti užduočių“, „kad padėtų mokytis“, „dėl klasiokų girtavimo“. Į mokytojo padėjėją, pasak vieno mokinio, jis kreipėsi todėl, kad „mokytojų prašiau bent dalies pagalbos, bet nesulaukiau jokios pagalbos ir paramos“.

2.4 Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (mokinių požiūriu)

Tyrimu siekta nustatyti, ar mokiniai patenkinti suteikta pagalba (10 pav.). Klasės auklėtojo suteikta pagalba patenkinti 60,5 proc., dalinai patenkinti – 28,6 proc. apklaustųjų. Daugiau nei pusė

(56,2 proc.), pagalbos į socialinį pedagogą besikreipusiųjų, suteikta pagalba yra patenkinti. Dalinai patenkinti daugiau nei penktadalis (22,4 proc.) respondentų.

10 pav. Mokinių atsakymo į klausimą „Ar esi patenkintas suteikta pagalba?“ procentinis pasiskirstymas

45,7 proc. mokinių pažymėjo, kad yra patenkinti, o daugiau nei penktadalis (22,1 proc.) – dalinai patenkinti psichologo suteikta pagalba. Logopedo suteikta pagalba patenkinti 44,2 proc., dalinai patenkinti – 22,3 proc. respondentų. Dažniausiai nepatenkinti apklaustieji (38,3 proc.) mokytojo padėjėjo suteikta pagalba. Galima manyti, jog tai lemia šio specialisto nebuvimas arba jo veiklos nežinojimas.

Pasiteirauta, kodėl mokiniai nebuvo patenkinti suteikta pagalba. Dažniausiai (n=165) mokiniai nepatenkinti klasės auklėtojo suteikta pagalba. Dažniausiai mokiniai įvardijo klasės auklėtojo „dėmesio ir supratimo stoką“, jiems trūko „draugiškumo“, „bendravimo“, „įsigilinimo“, „nuoširdumo“ ir pan. Galima teigti, jog mokiniai (n=107) išskyrė veiksnius, įtakančius klasės auklėtojo bendravimo kompetenciją. Kita grupė problemų, dėl kurių mokiniai nėra patenkinti klasės auklėtojo suteikta pagalba, susijusi su profesinės kompetencijos stoka: „rimto bandymo išspręsti problemą“, „išklausymo“, „įsigilinimo“, „konkrečios pagalbos“, „žinių“ ir pan. 26 mokiniai nurodė, kad jiems klasės auklėtojas nepadėjo.

47 mokiniai nurodė, kad jie nėra patenkinti socialinio pedagogo suteikta pagalba. Didžioji dauguma (n=14) pažymėjo, kad šis specialistas mažai jiems skyrė „laiko“, „dėmesio“, „nuoširdumo“. Mokiniai (n=12) pasigedo „rūpestingumo“, „bendravimo“, ir „supratingumo“. 6

mokiniai nurodė, kad jie nesulaukė socialinio pedagogo pagalbos. Išaiškėjo ir tai, kad apklaustųjų netenkina socialinio pedagogo kompetencija (n=3), gebėjimas spręsti konkrečias problemas (n=3). Dalis apklaustų mokinių (n=33) nėra patenkinti psichologo suteikta pagalba. 17 mokinių teigimu, jie pasigedo: „pasitikėjimo“, „aiškumo“, „dėmesio“ ir „supratimo“. Kiti mokiniai mano, kad psichologo teikiama pagalba jų netenkina, nes jie nesulaukė: „patarimų“, „pagalbos“, „konkrečių veiksmų“.

Šeši mokiniai nurodė nesą patenkinti specialiojo pedagogo suteikta pagalba, nes jie stokoja „supratimo ir dėmesio“. 16 apklaustųjų teigimu, jų netenkina logopedo teikta pagalba, nes „atmestina dirbo“, „neišmokė taisyklingai tarti“, trūko „supratimo“, „atsakingumo“. Vadinasi, mokinių požiūriu, logopedas daugiau stokoja profesinių kompetencijų, o specialusis pedagogas – bendravimo gebėjimų.

Iš klasės padėjėjo (n=12) mokiniai tikisi daugiau „rimtumo“, „dėmesio“, „supratimo“ ir „bendravimo“. Taigi, šio specialisto veikloje išskirtos problemos susijusios su bendravimo kompetencija.

Tyrimo metu buvo pateiktas atviras klausimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, ar mokiniai žino, kokios pagalbos jie gali sulaukti iš kiekvieno specialisto. Daugiausiai mokinių galėjo nurodyti (n=513), kokios pagalbos jie gali sulaukti iš klasės auklėtojo. Mažiau nei pusė (n=213) atsakiusiųjų į šį klausimą nurodė, kad klasės auklėtojas gali suteikti pagalbą įvairiais klausimais: „visais atvejais“, „visko, ko man reikia“, „visokeriopos pagalbos, sprendžiant mokyklos reikalus“, „visokios pagalbos“ ir panašiai. Pasak vieno apklaustojo, jis „sprendžia visas iškilusias problemas: nuo bėdų namuose iki smulkmenų mokykloje. Pvz.: patarimai dėl dėstomų dalykų“.

Didelė dalis apklaustųjų į klasės auklėtoją kreiptųsi bendravimo klausimais (n=196). Pasak respondentų, jis sprendžia „klasiokų nesutarimus, tyčiojimąsi, konfliktus su mokiniais“, „bendravimo su klase“, „nesutarimų klasėje problemas“, „tarpininkavimą su mokytojais“, padeda „išspręsti santykius su klasiokais“, „ginčuose su mokytojais“, „spręsti mokinių ir mokytojų tarpusavio problemas“ „susitaikyti su draugais“ ir t.t.

93 mokiniai nurodė, kad klasės auklėtojas padeda mokymosi klausimais: „mokslo“, „pažymių“, klausimais. Šis specialistas gali „paguosti, padėti moksluose“, jis „pastūmės į mokslus“, sprendžia „pažangumo“ ar „lankomumo“ klausimus ir gali padėti „mokymo procese“.

413 mokinių pažymėjo pagalbą, kurią jiems gali suteikti psichologas. Daugiau kaip pusė atsakiusiųjų (n=188) pažymėjo, kad šis specialistas teikia psichologinę pagalbą. Jis padeda „nusiraminti, atgauti sveiką požiūrį“, „suprasti, kas kaltas dėl problemos“, „spręsti problemas“, „suteikia psichologinę pagalbą“. Pasak vieno respondento, pagalbos iš psichologo gali sulaukti „jeigu tau kažkas blogai sekasi ir esi pasimetęs“. Nemažai (n=148) mokinių mano, kad psichologas

padeda spręsti bendravime iškylančias problemas. Į jį mokiniai kreiptųsi dėl „bendravimo“, „santykių su mokyklos bendruomene“, „laisvesnio bendravimo“.

Pagalba, kurią mokiniams gali suteikti socialinis pedagogas išskyrė 358 mokiniai. Daugiau nei trečdalis atsakiusių (n=139) manymu, šis specialistas padeda spręsti įvairias problemas klasėje, šeimoje ar mokykloje. Pasak apklaustųjų, socialinis pedagogas „padeda nukentėjusiems“, „padės dėl skriaudikų“, jo pagalba – „padėti bendrauti su bendraamžiais“, „pakalba, morališkai padeda, bando išspręsti problemas“. Vieno respondento teigimu, socialinis pedagogas „pagrasino vaikams, kad iškvies tėvus jiems ką nors padarius. Pavogtus pinigus atiduoda iš vagies tėvų atlyginimo“. Kito respondento teigimu jis (ji) gali patarti, padėti apsispręsti, jei yra problemų – pasikalbėti su tėvais.

Beveik ketvirtadalis (n=92) atsakiusių į šį klausimą teigimu, socialinis pedagogas teikia socialinę pagalbą: „nemokamą maitinimą“, „vežiojimą“, „autobusų bilietėlių“, „piniginius reikalus“, „sprendžia socialines problemas“, „rūpinasi, kad turėčiau visas mokymuisi reikalingas priemones“, „padeda pildyti popierius“.

23 mokinių teigimu šis specialistas rūpinasi lankomumu bei pats lankosi namuose. Socialinis pedagogas „rūpinasi mokiniais, stebi lankomumą, jei kažkas namuose blogai, ji važiuoja arba kviečiasi tėvus pas save“. Elgesio ir bendravimo problemų sprendimo pagalbos iš socialinio pedagogo tikisi 21 mokinys. Į šį specialistą mokiniai kreiptųsi tikėdamiesi, kad „sutaikytų su kitais“, kad sulauktų pagalbos „tarpusavio santykiuose“, „santykių su kitais gerinime“ ir pan.

19 mokinių kaip pagalbą, kurios tikisi iš socialinio pedagogo įvardijo žalingų įpročių prevenciją. Pasak apklaustųjų, socialinis pedagogas turi padėti „kovoti prieš narkotikus“, „rūkimo, alkoholio vartojimo“, „kovoti su žalingais įpročiais“ ir pan.

287 mokiniai pažymėjo, kokią pagalbą, jų manymu, gali suteikti logopedas. Beveik visi atsakiusieji į šį klausimą (n=239) mano, kad logopedas sprendžia kalbėjimo problemas. Jis yra „kalbos sutrikimų gydytojas“, „padeda ištaisyti kalbėjimo defektus“, „moko taisyklingai kalbėti“, „taiso kalbos defektus“. Gerokai mažiau mokinių nurodė, kad logopedas padeda, kai susiduriama su „rašymo sunkumais“ (n=9). 7 proc. atsakiusių į šį klausimą nurodė „mokymosi sunkumus“.

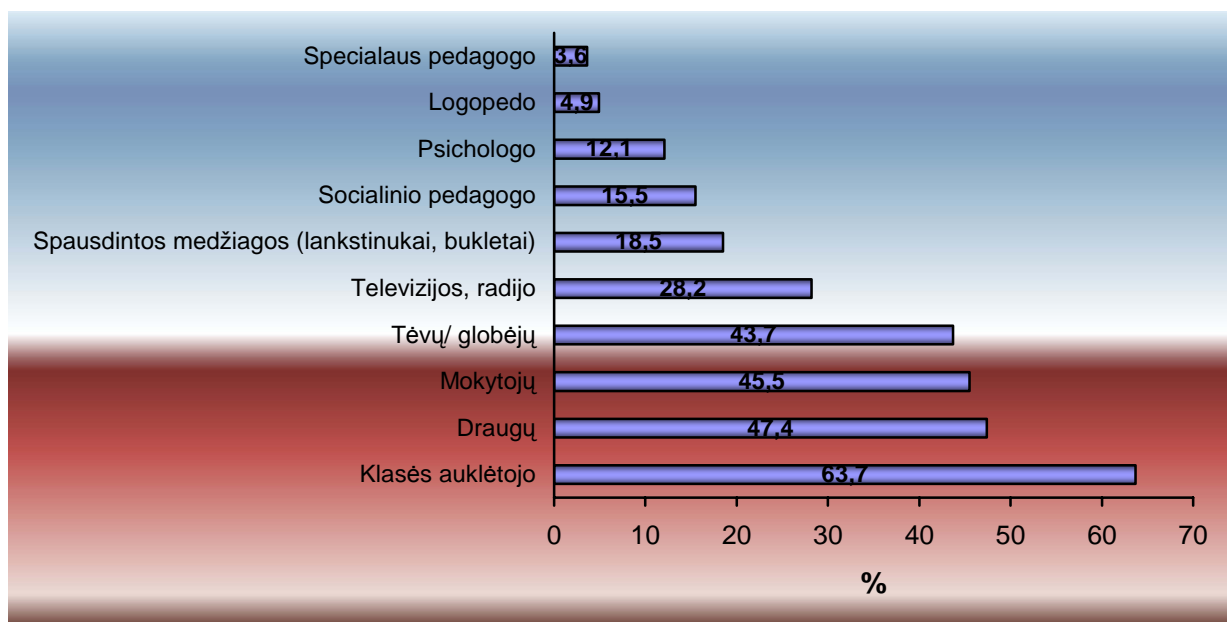
Gerokai mažiau mokinių nurodė, kokios pagalbos jie tikisi iš specialiojo pedagogo (n=106) ir mokytojo padėjėjo (n=101). Pusė iš atsakiusių į šį klausimą teigia, kad specialusis pedagogas teikia pagalbą tiems, kurie susiduria su mokymosi sunkumais. Kad mokytojo padėjėjas padeda mokymosi klausimais nurodo daugiau nei pusė respondentų. 24 respondentų manymu, specialusis pedagogas sprendžia bendravimo problemas

Teirautasi, iš ko mokiniai sužinojo, kokios pagalbos gali tikėtis iš mokykloje dirbančių specialistų (11 pav.). Didžioji dauguma (63,7 proc.) apklaustųjų nurodė, kad informaciją apie tai,

kokios pagalbos gali sulaukti iš specialistų, jiems suteikė klasės auklėtojas. Beveik pusė nurodė, kad informacijos apie šių specialistų veiklą jie gavo iš draugų (47,3 proc.), mokytojų (45,5 proc.) ar tėvų/globėjų (43,7 proc.).

Kiek mažiau populiarius informacijos apie mokykloje dirbančių specialistų veiklos specifika šaltinis – televizija ir radijas. Tai nurodė 28,2 proc. respondentų. Mažai apklaustųjų (18,5 proc.) kaip informacijos apie specialistų veiklą šaltinį, pažymėjo spausdintą medžiagą.

Nustatyta, kad ir patys mokykloje dirbantys specialistai nėra linkę teikti informacijos mokiniams apie jų teikiamos pagalbos pobūdį. Mokiniai nurodė, kad informacijos apie specialistų veiklą mokykloje jie gavo iš socialinio pedagogo (15,5 proc.), psichologo (12,1 proc.). Tuo tarpu tik maža dalis pažymėjo, kad tokią informaciją jiems suteikė logopedas (4,9 proc.) ar specialusis pedagogas (3,6 proc.).

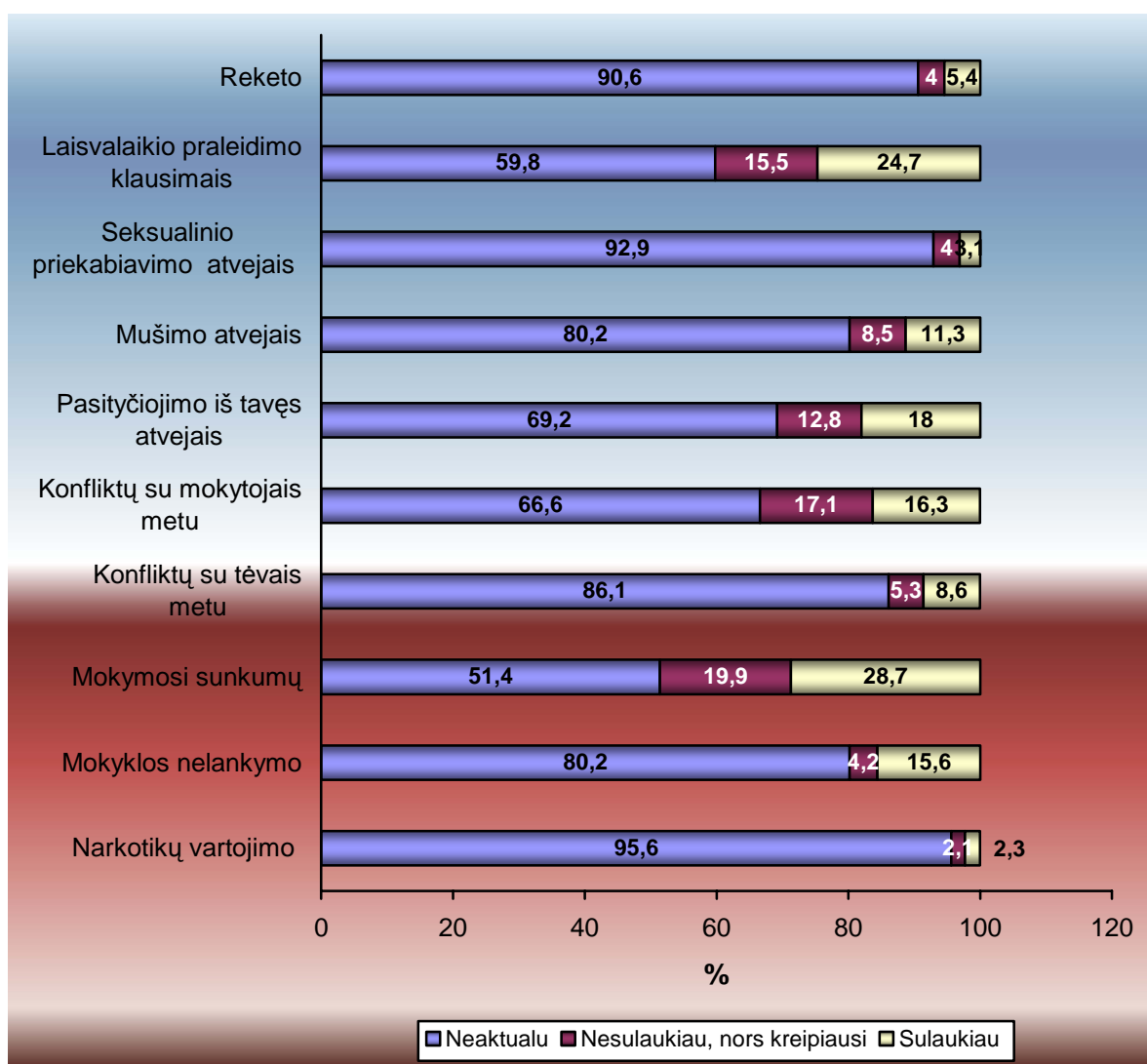
11 pav. Informacijos apie specialistų teikiamą pagalbą šaltiniai

Tyrimo metu mokinių buvo pasiteirauta, kokiais atvejais mokykloje kreipėsi pagalbos ir jos sulaukė (12 pav.). Dažniausiai (48,6 proc.) respondentai kreipėsi dėl mokymosi sunkumų. Iš jų 28,7 proc. pagalbos sulaukė, beveik penktadalis (19,9 proc.) nurodė, kad pagalbos nesulaukė. Dėl mokyklos nelankymo kreipėsi 19,8 proc. mokinių. Nustatyta, kad 15,6 proc. tokios pagalbos sulaukė, nesulaukė – 4,2 proc. apklaustųjų.

40,2 proc. respondentų kreipėsi laisvalaikio praleidimo klausimais: 24,7 proc. pagalbos sulaukė, 15,5 proc. kreipėsi, bet pagalbos nesulaukė.

Trečdalis (33,4 proc.) mokinių nurodė, kad pagalbos kreipėsi konfliktų su mokytojais atveju: 16,3 proc. sulaukė pagalbos, 17,1 proc. nurodė, kad kreipėsi, tačiau pagalbos nesulaukė.

Pasityčiojimo iš mokinio atvejais pagalbos kreipėsi 30,8 proc. apklaustųjų. Pagalbos sulaukė 18 proc., nesulaukė – 12,8 proc. mokinių.

12 pav. Pagalbos teikimo kokybė

Beveik penktadalis (19,8 proc.) apklaustųjų pagalbos kreipėsi fizinio smurto atvejais. Iš jų 11,3 proc. pagalbos sulaukė, 8,5 proc. – nesulaukė

13,9 proc. mokinių pagalbos kreipėsi dėl konfliktų su tėvais: 8,6 proc. pažymėjo, kad pagalbos sulaukė, o 5,3 proc. – nesulaukė.

Dėl narkotikų vartojimo (4,3 proc.), reketo (9,4 proc.), seksualinio priekabiavimo (7,1 proc.) mokiniai pagalbos kreipiasi retai.

Apibendrinimas

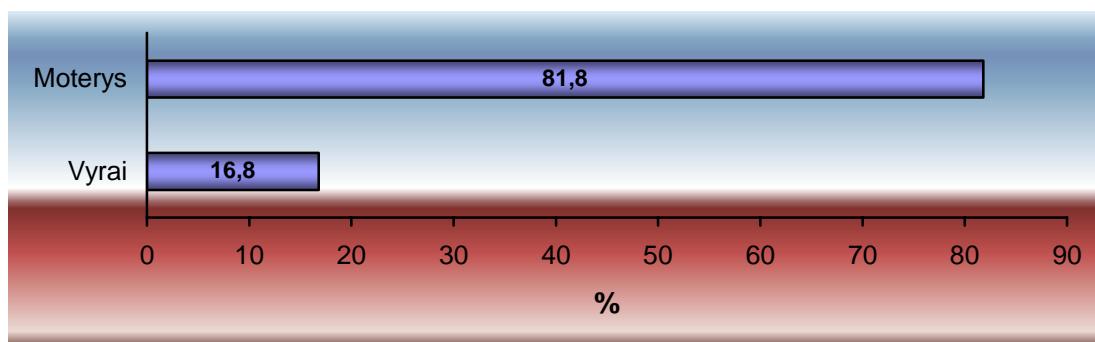
- *Svarbiausios problemos, su kuriomis mokiniai susiduria mokykloje, dažniausiai yra susijusios su jų pačių elgesiu: rūkymas, netinkamas kitų mokinių elgesys pamokų metu, dideli mokymosi krūviai ir nenoras mokytis, tarpusavio konfliktai, bėgimas iš pamokų.*
- *Ne mažiau svarbios mokiniams yra problemos, susijusios su mokytojo darbu mokykloje: mokytojai abejingi mokinių problemoms, nesuprantamai aiškina pamoką, mokiniai per pamokas nesupranta mokymosi medžiagos arba nežino kaip ruošti namų darbus.*
- *Mažiausiai aktualios, mokinių požiūriu, problemos, su kuriomis jie susiduria mokykloje, yra fizinė ar psichologinė prievarta patiriama iš mokytojų, reketas, narkotikų vartojimas, seksualinis priekabiavimas, tėvų abejingumas mokinių problemoms.*
- *Mokiniai, susidūrę su skirtingomis socialinėmis, pedagoginėmis ar psichologinėmis problemomis mokykloje, linkę kreiptis į klasės auklėtoją. Dažniausiai klasės auklėtojas padeda spręsti problemas susijusias su bėgimu iš pamokų, mokymosi krūviais, mokinių konfliktais, azartiniais žaidimais.*
- *Daugiau nei ketvirtadalis mokinių, susidūrę su žalingų įpročių, netinkamo bendramokslų ir mokytojų elgesio ar bendravimo su jais problemomis, pagalbos kreipėsi į socialinį pedagogą. Retai apklaustieji pagalbos kreipiasi į psichologą, logopedą, mokytojo padėjėją ir specialųjį pedagogą.*
- *Mokiniai patenkinti klasės auklėtojo ir socialinio pedagogo suteikta pagalba. Mažiau patenkinti – psichologo ir logopedo, nepatenkinti mokytojo padėjėjo. Galima manyti, jog tai lemia šio specialisto nebuvimas arba jo veiklos nežinojimas.*
- *Priežastys, dėl kurių mokiniai nepatenkinti specialistų suteikta pagalba, susijusios su jų profesine ir bendravimo kompetencija. Mokiniai stokojo dėmesio, supratimo, bendravimo, įsigilinimo. Kita grupė priežasčių, įvardijama kaip konkrečios pagalbos, gebėjimo spręsti konkrečias problemas, patarimų nebuvimas.*
- *Daugiausiai mokinių įsitikinę, kad iš klasės auklėtojo jie gali sulaukti pagalbos įvairiais bendravimo bei mokymosi klausimais. Psichologas, pasak mokinių, psichologinę pagalbą, padeda spręsti bendravime išskylančias problemas. Socialinis pedagogas padeda spręsti įvairias problemas klasėje, šeimoje ar mokykloje. Pasak apklaustųjų, socialinis pedagogas padeda nuskriaustiems, teikia socialinę pagalbą, rūpinasi lankomumu bei pats lanko namuose. Logopedo, specialiojo pedagogo ir mokytojo padėjėjo veikla mokiniams mažiau suprantama.*

- *Didžiajai daugumai informaciją apie tai, kokios pagalbos gali sulaukti iš specialistų, suteikė klasės auklėtojas. Beveik pusei – draugai, mokytojai ar tėvai/globėjai. Mažiau populiarius informacijos apie mokykloje dirbančių specialistų veiklos specifiką šaltinis – televizija, radijas ir spausdinta medžiaga. Mokykloje dirbantys specialistai nėra linkę teikti informacijos mokiniams apie jų teikiamos pagalbos pobūdį.*
- *Į specialistus dažniausiai mokiniai kreipėsi dėl: mokymosi sunkumų, mokyklos nelankymo, laisvalaikio praleidimo, konfliktų su mokytojais atveju, pasityčiojimo iš mokinio. Didžioji dauguma besikreipusiųjų pagalbos sulaukė.*

3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE

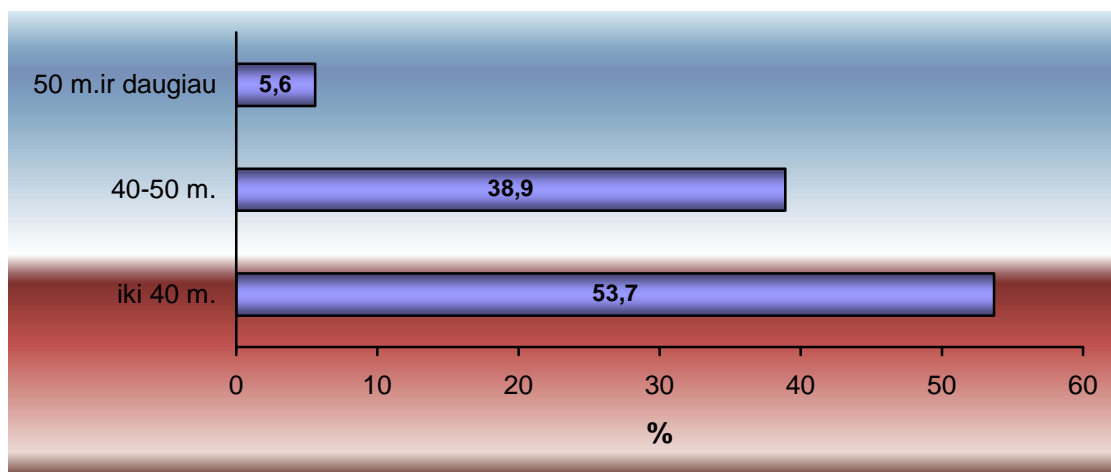
1.1. Tiriamųjų charakteristika

Tyrimė dalyvavo 666 tėvai (13 pav.). Didžioji dauguma (81,8 proc.) apklaustųjų – moterys.

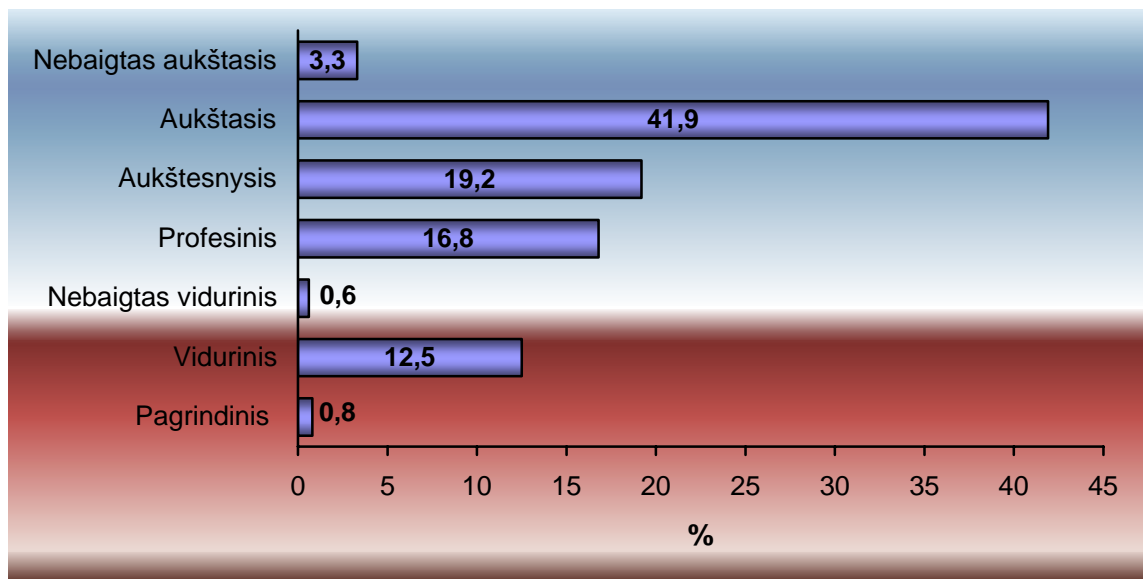
13 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį.

Atlikto tyrimo duomenys parodo (14 pav.), kad didžiąją dalį respondentų (47,4 proc.) sudaro 30-40 metų amžiaus respondentų grupė, mažiausiąją dalį (0,2 proc.) – 60 metų ir vyresnio amžiaus respondentai.

14 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Daugiausiai respondentų (41,9 proc.) turi aukštąjį, kiek mažiau (19,2 proc.) – aukštesnįjį, 16,8 proc. – profesinį ir 12,5 proc. – vidurinį išsilavinimus (15 pav.). 5 proc. respondentų neatsakė į pateiktą klausimą.

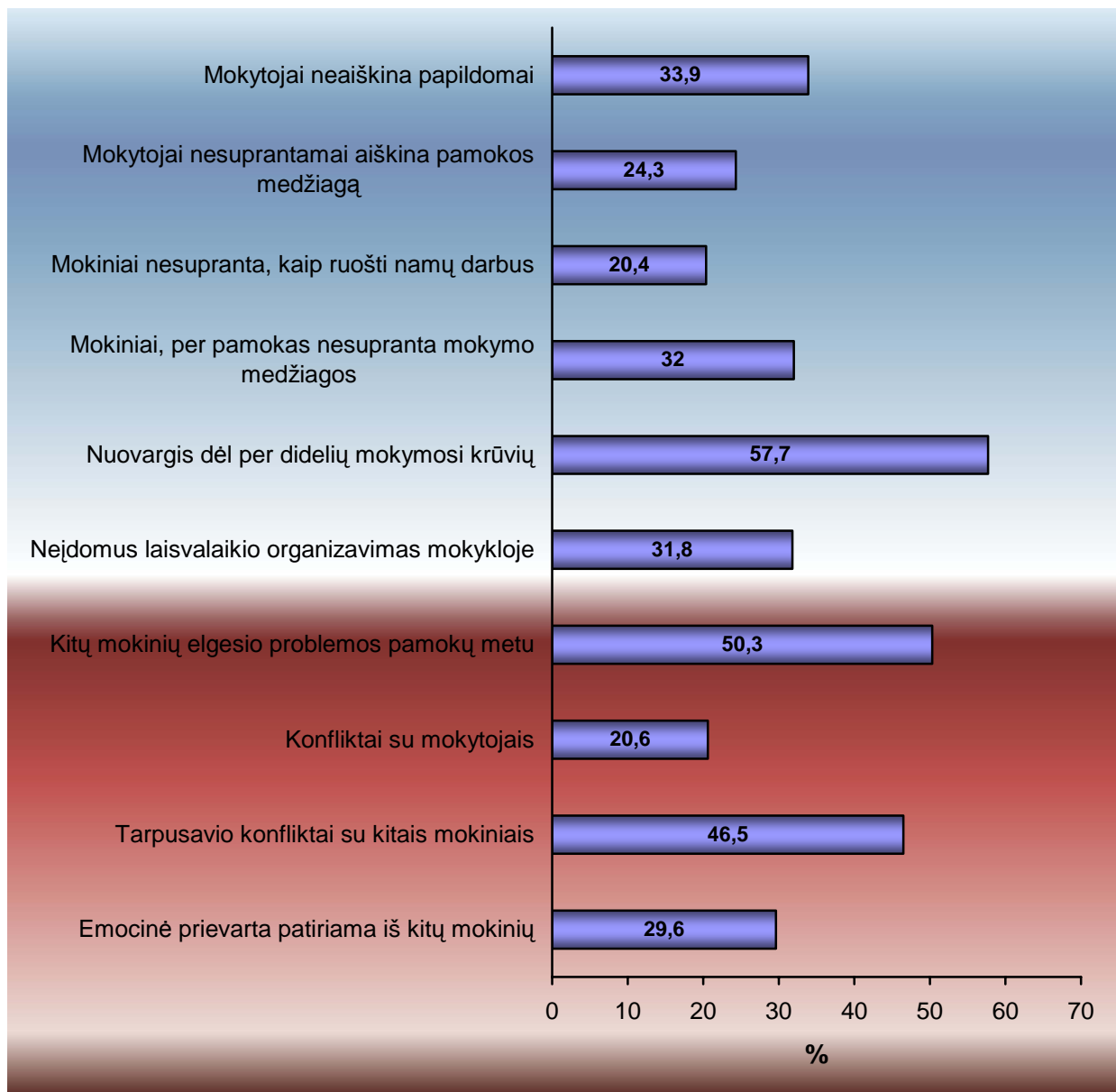
15 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Atlikto tyrimo duomenys parodo, kad didžioji dalis (59,9 proc.) tyrime dalyvaujančių tėvų dirba tarnautojais, 26,7 proc. – darbininkais ir 13,3 proc. respondentų nenurodė savo profesijos.

3.2. Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (tėvų požiūriu)

Tyrimu siekta išsiaiškinti, su kokiomis penkiomis svarbiausiomis problemomis dažniausiai susiduria vaikas mokykloje (16 pav.). Galima išskirti dvi problemų grupes, su kuriomis susiduria mokiniai. Viena jų susijusi su mokytojo veiklos ypatumais, kita – su pačių mokinių elgesiu.

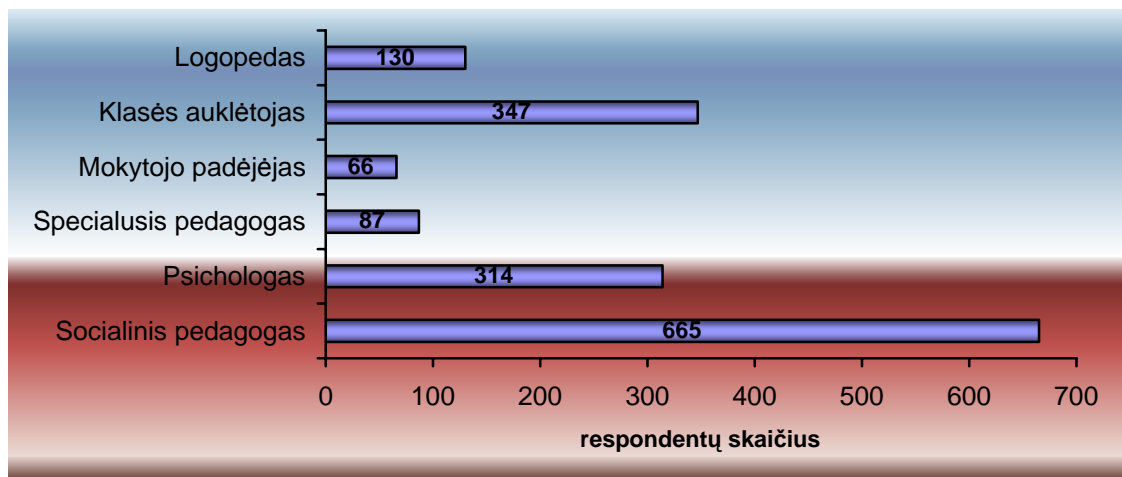
Tėvai dažniausiai (57,7 proc.) nurodo nuovargį, atsirandantį dėl didelių mokymosi krūvių ir kitų mokinių netinkamą elgesį pamokų metu (50,3 proc.). Svarbiomis ir reikšmingomis problemomis įvardijami tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais (46,5 proc.), mokytojų nenoras aiškinti papildomai (33,9 proc.). Kaip aktuali, buvo įvardinta, emocinės prievartos (29,6 proc.), patiriamos iš kitų mokinių, problema. 31,8 proc. tėvų nurodė neįdomų laisvalaikio mokykloje organizavimą. 32 proc. pažymėjo, kad vaikai per pamokas nesupranta mokomosios medžiagos. Beveik ketvirtadalio (24,3 proc.) tėvų teigimu, mokytai nesuprantamai aiškina mokomąją medžiagą. Pasak daugiau nei penktadalio tėvų, mokiniai nesupranta kaip ruošti namų darbus (20,4 proc.), patiria konfliktus su mokytojais (20,6 proc.).

16 pav. Problemos su kuriomis dažniausiai susiduria vaikas mokykloje

3.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (tėvų požiūriu)

Domėtasi, dėl kokių auklėjimo problemų tėvai kreipėsi į mokyklos specialistus (17 pav.).

17 pav. Specialistai, į kuriuos pagalbos kreipėsi tėvai, sprendžiant sūnaus/ dukters auklėjimo problemas

Nustatyta, kad tėvai auklėjimo problemas dažniausiai sprendžia kartu socialiniu pedagogu (n=665), kiek rečiau (n=347) su klasės auklėtoju ir psichologu (n=314). Rečiausiai auklėjimo problemas tėvai sprendžia su logopedu (n=130), specialiuoju pedagogu (n=87) ir mokytojo padėjėju (n=66).

Respondentai buvo paprašyti įvardinti konkrečias problemas, dėl kurių jie kreipėsi į specialistus. Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad socialinis pedagogas sprendžia daugiau ir įvairesnes problemas nei kiti specialistai.

Viena iš dažniausiai tėvų įvardintų auklėjimo problemų, kurią padeda įveikti socialinis pedagogas – konfliktai: konfliktai su tėvais, mokytojais, tarpusavio konfliktai, konfliktinės situacijos mokykloje. Šias problemas akcentuoja 47 tyrime dalyvavę respondentai. Į socialinį pedagogą tėvai kreipiasi dėl bendravimo (n=28), netinkamo vaikų elgesio (n=28), pamokų nelankymo, praleidinėjimo (n=28), iškilus socialinėms problemoms (n =10). Pažymėtina, kad labai retai tėvai į socialinį pedagogą kreipiasi dėl reketavimo, valkatavimo, nemokamo maitinimo organizavimo.

Į psichologą dažniausiai (n=57) kreipiasi iškilus bendravimo su tėvais, mokytojais ir kitais vaikais problemoms bei iškilus konfliktams. Kiek rečiau, pasak tėvų, į šį specialistą kreipiamasi susidūrus su fizine ir emocine prievarta (n=18), vaikų nenoru mokytis (n=16), motyvacijos stoka (n=12).

Vertinant auklėjimo problemas, dėl kurių tėvai kreipėsi į specialųjį pedagogą, nustatyta, kad problemų klasifikacija palyginti su kitais mokykloje dirbančiais specialistais yra siaura. Specialusis pedagogas dažniausiai (n=50) padeda papildomai aiškindamas pamokų medžiagą ir namų darbus. Tėvų teigimu, rečiausiai į specialųjį pedagogą kreipiamasi esant adaptacijos, kalbos sutrikimo bei žalingų įpročių problemoms.

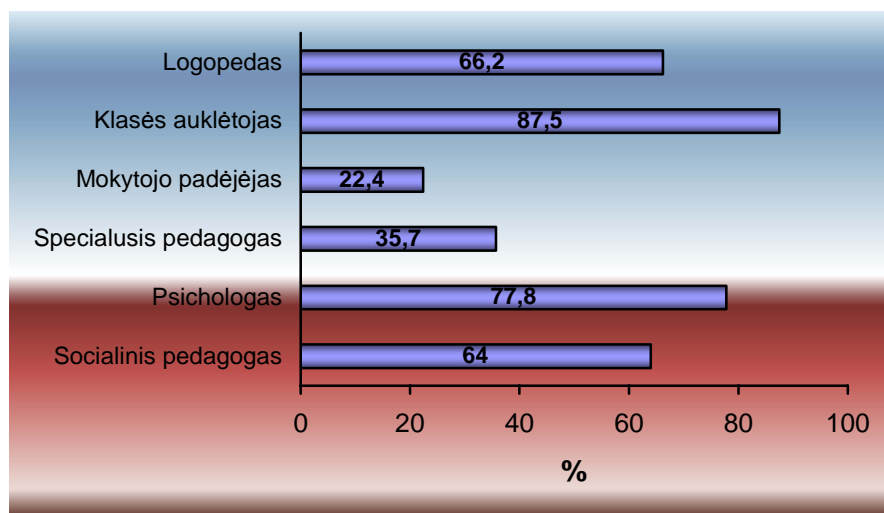
Rečiausiai, apklaustųjų manymu, problemas išspręsti gali mokytojo padėjėjas. Į šį specialistą, pasak tėvų, kreipiamasi vaikui nesupratus naujos medžiagos (n=8), iškilus neaiškumams dėl namų darbų (n=5). Kai kurie tėvai nurodė, kad į mokytojo padėjėją kreipiasi dėl laisvalaikio, priekabiavimo ir specialių poreikių problemų.

Susidūrę su įvairiomis auklėjimo problemomis tėvai kreipiasi į klasės auklėtoją. Tyrimo duomenys rodo, kad klasės auklėtojas sprendžia įvairaus turinio problemas (n=79). Dažniausiai klasės auklėtojas padeda spręsti elgesio (n=48) ir bendravo (n=29) problemas. Aktualios ir reikšmingos yra informacijos stokos (n=28), mokyklos nelankymo (n=27) problemos ir konfliktai (n=27). Rečiau tėvai į klasės auklėtoją kreipiasi susidūrę su motyvacijos stokos, fizinės, emocinės prievartos bei žalingų įpročių problemų.

Nustatyta, kad į logopedą dažniau kreipiasi tėvai susidūrę su kalbos sutrikimų problemomis (n=92).

3.4. Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (tėvų požiūriu)

Tyrimu domėtasi, kaip tėvai yra informuoti apie specialistų teikiamą pagalbą (18 pav.). Respondentai buvo paprašyti pažymėti, ar žino kokios pagalbos jie gali sulaukti iš skirtingų specialistų.

18 pav. Tėvų žinojimas apie mokyklos specialistų teikiamas pagalias

Nustatyta, kad tėvai geriausiai informuoti apie klasės auklėtojo (87,5 proc.) ir psichologo (77,8 proc.) teikiamą pagalbą. Taip pat daugiau nei 60 proc. apklaustųjų žino apie socialinio pedagogo bei logopedo veiklą mokykloje. Mažiausiai (22,4 proc.) tėvai žino, ką veikia mokytojo padėjėjas. Apie specialiojo pedagogo teikiamą pagalbą žino daugiau nei trečdalis (35,7 proc.) apklaustų tėvų.

Tėvų požiūriu, socialinis pedagogas gali padėti spręsti socialines (n=63) ir mokyklos nelankymo problemas (n=49). Rečiau nurodomos bendravimo (n=19) ir prevencinio darbo (n=17), konsultavimo (n=8), tarpininkavimo (n=8) ir individualaus darbo (n=5) paslaugos.

Analizuojant respondentų atsakymus (n=390) dėl žinojimo, kokią pagalbą gali suteikti psichologas, paaiškėjo, kad tėvų požiūriu, šis specialistas teikia psichologinę pagalbą (n=164), sprendžia bendravimo problemas (n=55), teikia emocinį palaikymą (n=23), konsultuoja (n=21). Nedaugelis tėvų, kaip teikiamą pagalbą, pažymėjo konfliktų sprendimą (n=16), patarimus (n=11), išklausymą (n=9) ir pokalbius (n=7).

Nagrinėjant, kaip tėvai informuoti apie specialiojo pedagogo teikiamas paslaugas, paaiškėjo, kad tik nedidelė apklaustųjų dalis (n=87) gali įvardinti, kokias problemas mokykloje gali padėti spręsti šis specialistas. Pagalbą įveikiant mokymosi sunkumus nurodė 71, darbą su vaikais turinčiais specialiuosius poreikius – 38, specialiųjų programų rašymą pažymėjo 17 respondentų.

Remiantis apklausos duomenimis (n=66) dėl informavimo apie mokytojo padėjėjo teikiamas paslaugas, paaiškėjo, kad tėvai dažniausiai nurodo pagalbą mokytojui (n=23) ir pagalbą mokiniams įveikiant mokymosi sunkumus (n=22).

Tyrimo rezultatai (n=347) rodo, kad respondentai gerai informuoti apie klasės auklėtojo teikiamas paslaugas. Tai įrodo ir išvardytos pagalbos įvairovė. Dažniausiai tėvai nurodė darbą su klase (n=76), informacijos teikimą (n=71). Bendradarbiavimą su tėvais, vaikais ir mokytojais (n=46), pagalbą sprendžiant mokymosi problemas (n=41) akcentavo mažesnė į šį klausimą atsakiusiųjų dalis. Kai kurie respondentai išskyrė pagalbą auklėjimo (n=29) ir lankomumo (n=21) klausimais.

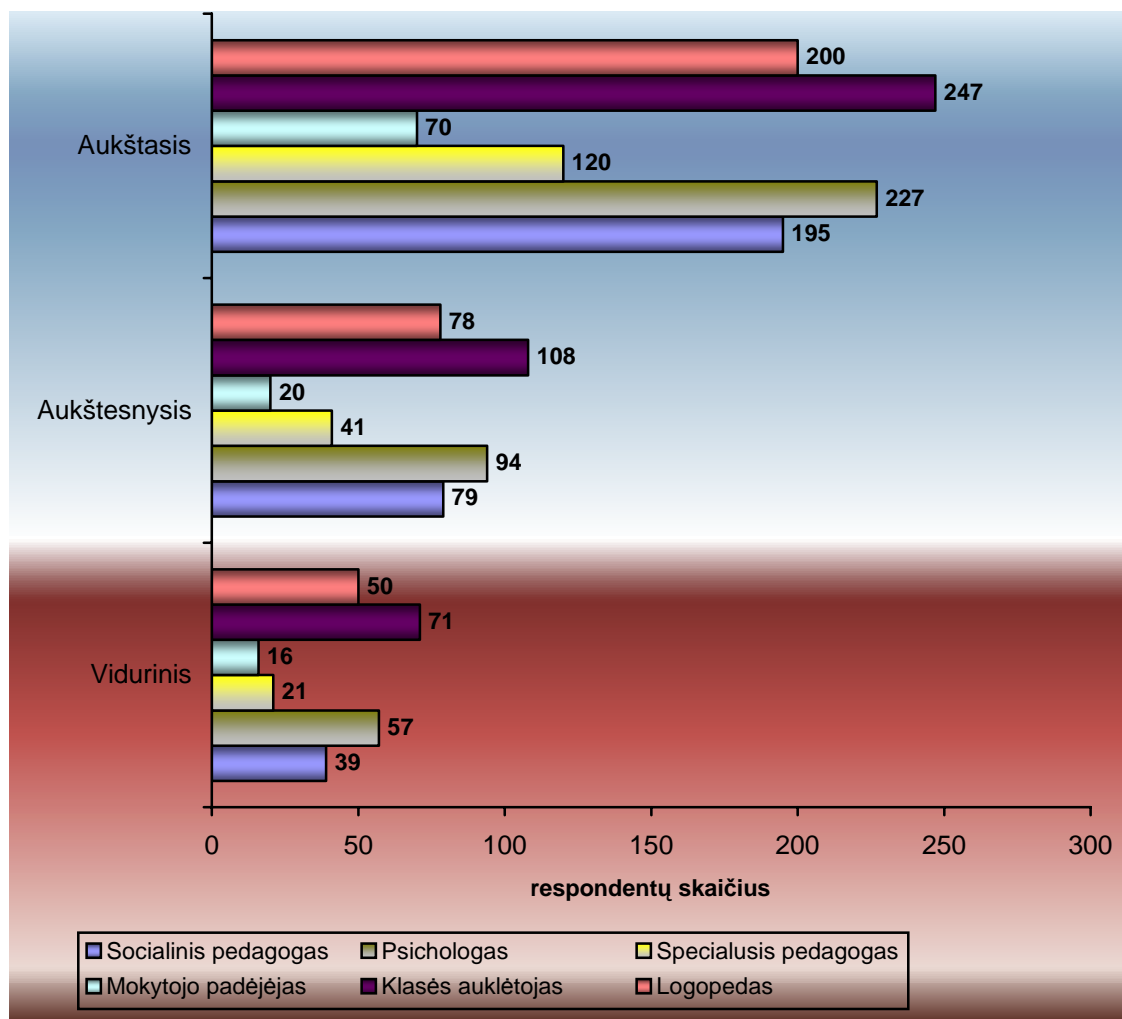
Gauti tėvų (n=130) atsakymai dėl logopedo teikiamų paslaugų informavimo rodo, kad respondentai tiksliai žino apie logopedo teikiamas paslaugas. Pagalbą kalbos sutrikimo (disleksija) atvejais pažymėjo 267 respondentai ir rašymo (disgrafijos) – 15 respondentų.

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kas informavo tėvus apie mokykloje dirbančių specialistų paslaugas. Anketoje buvo pateiktas atviras klausimas, į kurį atsakė 473 respondentai.

Daugiau nei trečdalis atsakiusiųjų tėvų dažniausiai informacijos šaltinį apie specialistų teikiamas paslaugas nurodo klasės auklėtoją (n=150). Rečiau informaciją tėvai gauna iš administracijos (n=70), žiniasklaidos (n=59). Kartais (n=33) apie specialistų teikiamas paslaugas tėvai sužino tėvų susirinkimų metu. Įdomu pastebėti, kad dalis atsakiusiųjų į šį klausimą savarankiškai sužino (n=23), nes dirba švietimo sistemoje. Nedidelė dalis tėvų nurodė, kad sužino iš sūnaus/dukters (n=14), iš pažįstamų (n=18), iš spaudos ir literatūros (n=10). Pažymėtina, kad tik 16

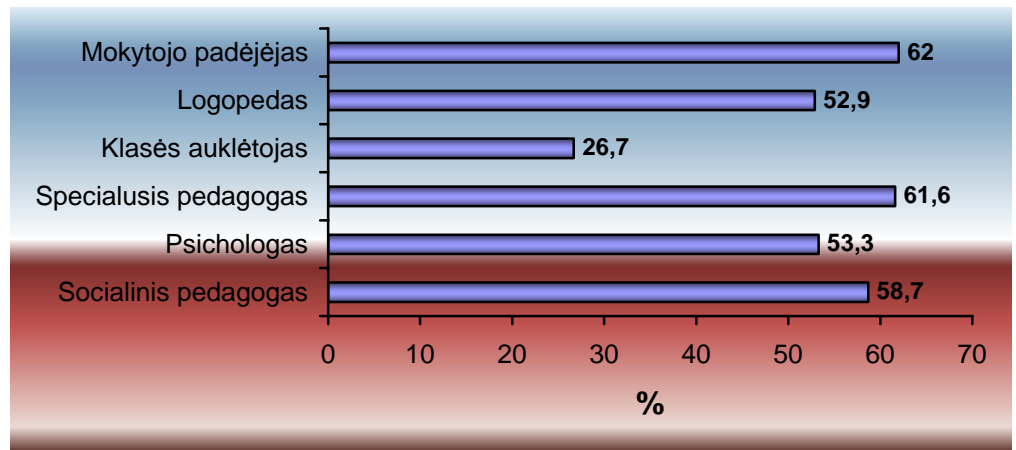
respondentų nurodė, kad apie teikiamas paslaugas sužinojo iš pačių mokykloje dirbančių specialistų.

Analizuojant tyrimo duomenys, paaiškėjo (19 pav.), kad tėvai turintys aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą žymiai geriau informuoti apie specialistų teikiamas pagaldas, nei tėvai turintys vidurinį išsilavinimą.

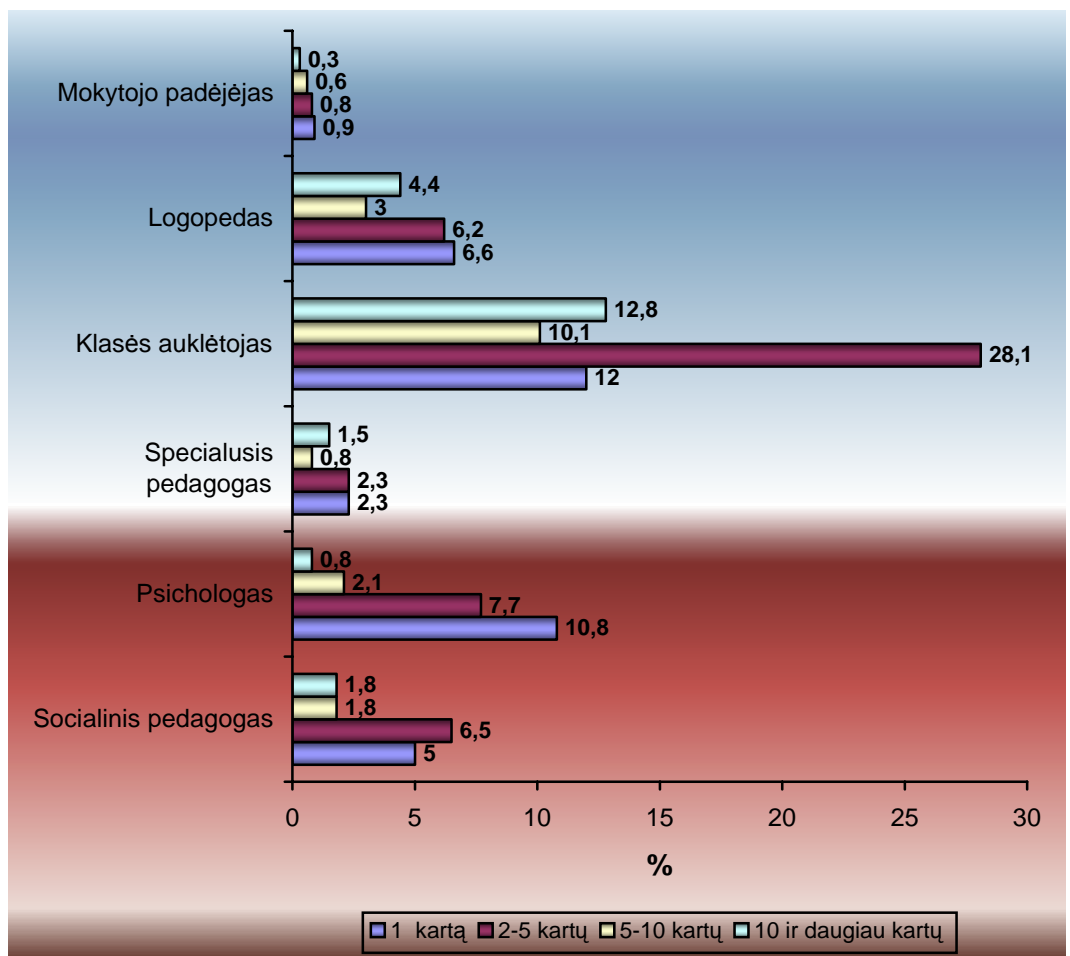
19 pav. Tėvų išsilavinimas ir žinojimas apie mokyklos specialistų teikiamas pagaldas

Tyrimu siekta iširti, kaip dažnai tėvams teko kreiptis pagalbos į mokyklos specialistus. Analizuojant respondentų atsakymus, nustatyta, kad tėvai dažniau nesikreipia į specialistus, nei kreipiasi (20 pav.). Didžioji tėvų dalis nurodė, kad į mokytojo padėjėją (62 proc.), specialųjį pedagogą (61,6 proc.), socialinį pedagogą (58,7 proc.), psichologą (53,3 proc.) ir logopedą (52,9 proc.) niekada pagalbos nesikreipė. Dažniausiai apklaustieji pagalbos kreipiasi į klasės auklėtoją. Tai, kad niekada nesikreipė į klasės auklėtoją nurodė tik kiek daugiau nei ketvirtadalis (26,7 proc.) apklaustų tėvų.

20 pav. Tėvų nesikreipimo į mokykloje dirbančius specialistus dažnis

Dažniausiai tėvai (28,1 proc.) į klasės auklėtoją kreipiasi 2-5 kartus. 12,8 proc. atsakiusių nurodė, kad į klasės auklėtoją pagalbos kreipėsi 10 ir daugiau kartų, 10,1 proc. – nuo 5 iki 10 kartų. Vieną kartą kreipėsi 12 proc. respondentų (21 pav.).

21 pav. Kaip dažnai tėvai kreipiasi pagalbos į mokykloje dirbančius specialistus

Vieną kartą pagalbos į psichologą kreipėsi 10,8 proc. apklaustų tėvų. 7,7 proc. nurodė, kad į šį specialistą kreipėsi nuo 2 iki 5 kartų. Tik labai maža dalis (2,9 proc.) respondentų pagalbos į psichologą kreipėsi daugiau nei 5 kartus.

Dar rečiau pagalbos tėvai kreipiasi į socialinį pedagogą. 6,5 proc. kreipėsi 2-5 kartus, 5 proc. vieną kartą. 1,8 proc. tėvų nurodė, kad kreipėsi 5-10 ir daugiau nei 10 kartų.

Tyrimu nustatyta, kad logopedo pagalba, lyginant su kitų specialistų teikiama pagalba, yra ilgalaikė. 4,4 proc. į šį specialistą kreipėsi daugiau nei 10 kartų, 3 proc. – nuo 5 iki 10 kartų. Į kitus specialistus, dirbančius mokykloje, tėvai kreipiasi labai retai.

Tyrimu siekta išsiaiškinti ir dėl kokių problemų tėvams teko kreiptis į specialistus. Dažniausiai tėvai (n=382) pagalbos kreipiasi į klasės auklėtoją susidūrę su elgesio (n=64) bei auklėjimo (n=24) problemomis ir konfliktais (n=28). Rečiau tėvai pažymi prasto lankomumo (n=17), neobjektyvaus vertinimo (n=18 respondentų), santykių (n=18), pažangumo (n=12), drausmės (n=10), nenoro mokytis (n=10) ir drausmės (n=10) problemas.

Į socialinį pedagogą iš viso kreipėsi 103 respondentai. Gauti duomenys rodo, kad į socialinį pedagogą dažniausiai kreipiasi dėl nemokamo maitinimo (n=20), elgesio problemų (n=19), mokyklos nelankymo (n=15). Labai retai kreipiasi dėl pamokų praleidinėjimo (n=9), konfliktų (n=8), fizinės ir emocinės prievartos (n=7). Tik vienas kitas tėvas kreipėsi dėl mokinių žalingų įpročių, bendravimo problemų, vagystės, reketo bei mokymosi sunkumų.

Nustatyta, kad į psichologą kreipėsi 130 tėvų. Remiantis apklausos duomenimis, į psichologą dažniausiai tėvai kreipiasi susidūrę su bendravimo (n=15), elgesio (n=13) problemomis ir konfliktais (n=10). Atsakiusieji taip pat akcentavo psichologines (n=8), baimės (n=8), santykių (n=6) problemas. Rečiausiai tėvai nurodė nenoro mokytis (n=5), prievartos (fizinės, emocinės, psichologinės) (n=6), motyvacijos (n=5) problemas. Kitos problemos – agresija, lankomumas, adaptacija, reketavimas, buvo paminėtos po 1-2 kartus.

Į specialųjį pedagogą dažniausiai tėvai (n=19) kreipiasi iškilus mokymosi sunkumams. Rezultatų pasiskirstymas rodo, kad į logopedą dažniausiai kreipiasi tėvai susidūrę su kalbos, tarties defektų (n=99) problemomis. Rečiau kreipiasi dėl rašybos (n=14), mokymosi problemų (n=1).

Tik 12 tėvų nurodė, kad kreipėsi į mokytojo padėjėją. Problemos, dėl kurių buvo kreipiamasi į šį specialistą: mokymosi medžiagos nesupratimo (n=8), elgesio problemų (n=1), kalbėjimo sutrikimų (n=1), konfliktų (n=1).

Pateikti duomenys rodo, kad papildomai tėvai dėl sveikatos sutrikimų kreipiasi į medicinos seselę (n=1), dėl problemų su kitais mokytojais, nepageidautino jų elgesio – į direktorių (n=6), dėl vaiko sumušimo – į policiją (n=1), į dalyko mokytoją dėl mokymosi problemų – tik 2.

Domėtasi, kokios pagalbos tėvai sulaukė iš mokykloje dirbančių specialistų. Tėvai buvo paprašyti įvardinti, kokią pagalbą jiems suteikė specialistai.

Rezultatų pasiskirstymas rodo, kad dažniausiai pagalbos tėvai sulaukia iš klasės auklėtojo (n=363). Dažniausiai respondentams suteikta individuali pagalba (n=247) ir grupinės konsultacijos (n=35). Rečiau tėvai pažymi darbą su šeima (n=12), vaikais (n=13), reikiamos informacijos suteikimą (n=13), konsultacijas (n=14).

Iš kitų specialistų, tėvų teigimu, pagalbos sulaukiama rečiau. Analizuojat psichologo pagalbos teikimą tėvams, nustatyta, kad pagalbos sulaukė 124 respondentai. Dažniausiai nurodoma individualioji pagalba (n=97), darbas su šeima (n=11) ir konsultacijos (n=8).

96 respondentai nurodė, kad sulaukė pagalbos iš socialinio pedagogo. Dažniausiai suteiktos pagalbos pobūdis – individualus (n=65). Tėvai išskyrė individualias konsultacijas, pokalbius. Rečiau nurodomos grupinės konsultacijos (n=12), darbas su šeima (n=5), pagalba sprendžiant įvairaus pobūdžio problemas (n=3).

Individualios pagalbos (n=27) apklaustieji sulaukė iš specialiojo pedagogo. Po vieną respondentą nurodė, kad jiems buvo teikiama grupės konsultacija ar gavo konkrečias rekomendacijas.

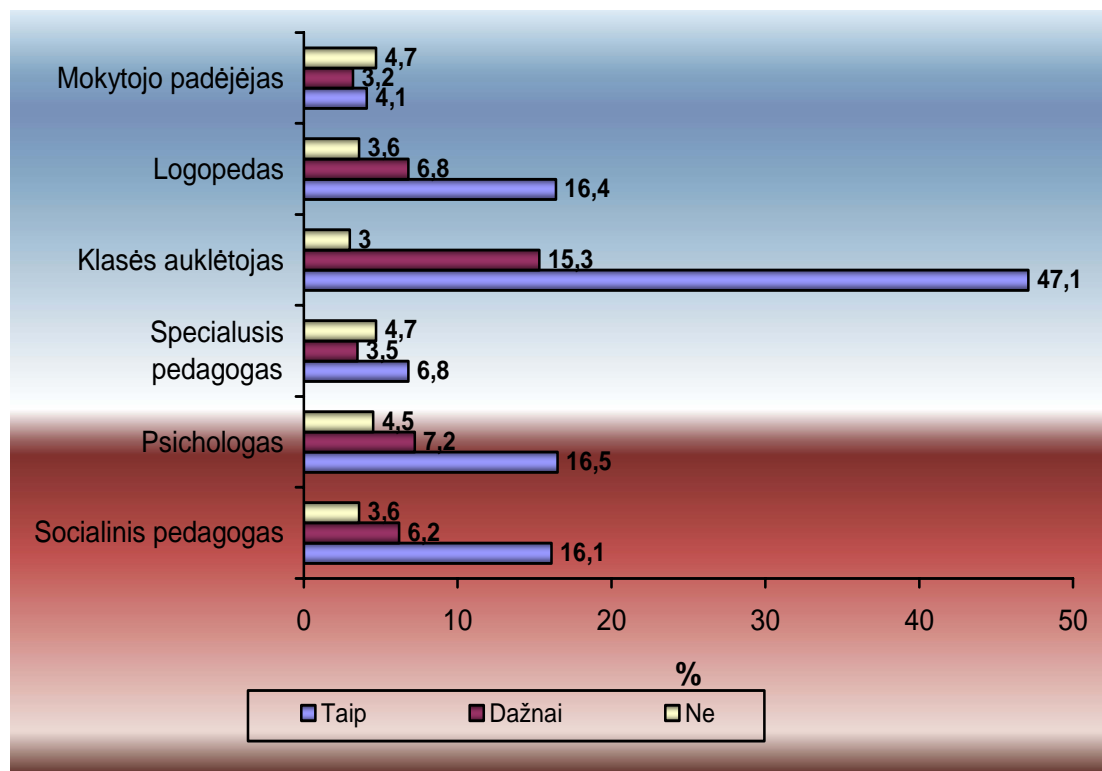
Iš logopedo reikiamos pagalbos sulaukė 108 respondentai. Atsakiusieji pažymėjo individualiąją pagalbą (n=78), grupės konsultacijas (n=9), kalbos korekciją (n=8).

Mokytojo padėjėjo reikiamos pagalbos sulaukė 12 tėvų. Daugelis respondentų dažniau nurodo individualiąją pagalbą (n=9), nei papildomą aiškinimą (n=1).

Rezultatai rodo, kad iš medicinos seselės individualios pagalbos sulaukė 1 respondentas. Iš mokyklos direktoriaus individualios pagalbos sulaukė 4 respondentai. Vienas respondentas pažymėjo, kad buvo kreipiamasi į direktorių, tačiau jokios pagalbos nesulaukė.

Siekta išsiaiškinti, kokios pagalbos pasigedo tėvai iš mokykloje dirbančių specialistų.

Klasės auklėto teikiamų paslaugų kokybę įvertino 66 tėvai. Tobulinant klasės auklėtojo teikiamas paslaugas būtina atkreipti dėmesį į tai, kad, tėvų teigimu, šiems specialistams kartais trūksta dėmesio (n=11), konkretaus darbo (n=6). Vienas-du respondentai pažymėjo aktyvaus dalyvavimo, tolerancijos, empatijos, objektyvumo, geranoriškumo ir kompetencijos stoką klasės auklėtojo darbe.

22 pav. Tėvų vertinimas dėl specialistų suteiktos pagalbos

Psichologo teikiamos pagalbos kokybę įvertino 26 respondentai. Paaiškėjo, kad efektyviai pagalbai trūksta dėmesingumo (n=5), geresnio išmanymo (n=3), individualumo (n=2) ir konfidencialumo (n=1).

Rezultatų pasiskirstymas rodo, kad socialinio pedagogo teikiamų paslaugų kokybe nepatenkinti 13 tyrime dalyvavusių tėvų. Dažniausiai tėvai nurodo, kad socialiniams pedagogams jų darbe trūksta nuoseklumo (n=4), nuoširdumo (n=5). Po vieną respondentą pasigedo kompetencijos, konfidencialumo, supratingumo ir atjautimo.

Specialiojo pedagogo teikiamų paslaugų kokybę įvertino 8 respondentai, kurie nurodė, kad šiam specialistui trūksta konkretumo, nuoseklumo, atsakomybės, dėmesingumo, darbo su vaikais turinčiais specialius ugdymo poreikius.

Logopedo teikiamos pagalbos kokybę įvertino 3 respondentai. Pagrindiniai teikiamos pagalbos trūkumai – kokybiškas darbas (n=3) ir aiškumas (n=1).

Tiriant mokytojo padėjėjo teikiamos pagalbos kokybę paaiškėjo, kad ją įvertino tik vienas respondentas, nurodęs, kad šis specialistas retai būna mokykloje.

Įvertinant tai, kad tik labai maža dalis tėvų atsakė į atvirą klausimą apie tai, kokios pagalbos jie pasigedo iš specialistų, galima daryti prielaidą, kad tėvai dažniausiai pagalbos sulaukia. Pastebima tendencija, jog dažniausiai teikiama pagalba tėvai nepatenkinti, jei jie stokoja dėmesingumo ir išsigilinimo į jų problemas atvejį.

Tyrimu domėtasi, kaip dažnai tėvai yra patenkinti suteiktos pagalbos kokybe. Rezultatai rodo (22 pav.), kad tėvai dažnai būna patenkinti suteiktos pagalbos kokybe. Ypač ryškus rezultatų pasiskirstymas vertinant klasės auklėtojo ir kitų mokykloje dirbančių specialistų pagalbą. Nustatyta, kad klasės auklėtojo pagalbos efektyvumą teigiamai įvertino beveik pusė tyrime dalyvavusių respondentų (47,1 proc.), kad *dažnai* patenkinti pažymėjo 23,4 proc., neigiamai įvertino tik 3 proc. tėvų. Patartina atkreipti dėmesį į mokytojo padėjėjo ir specialiojo pedagogo pagalbų vertinimus. Specialiojo pedagogo darbą teigiamai įvertino 6,8 proc. respondentų, *dažnai* pažymėjo – 3,5 proc., *ne* – 4,7 proc. apklaustųjų. Panaši tendencija išlieka tiriant mokytojų padėjėjų suteikiamas paslaugas: *taip* nurodė 4,1 proc., *dažnai* – 3,2 proc., *ne* – 4,7 proc.

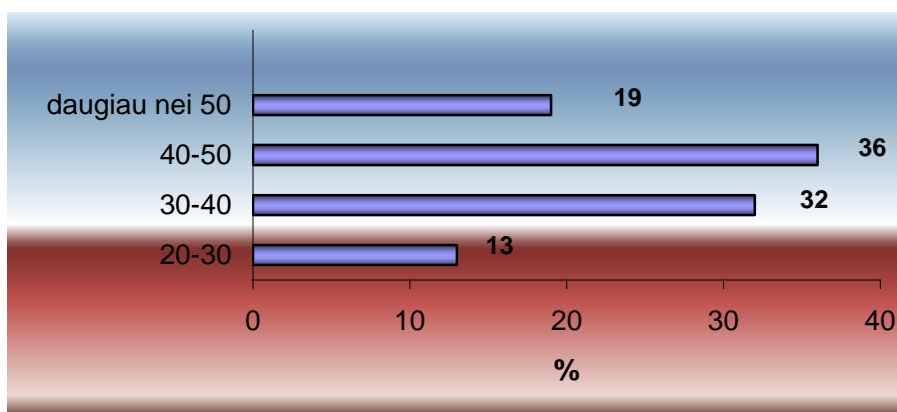
Apibendrinimas

- *Tėvų nuomone, svarbiausios pedagoginės psichologinės problemos mokykloje yra – nuovargis dėl didelių mokymosi krūvių, netinkamas mokinių elgesys pamokų metu, tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais bei mokytojų nenoras aiškinti papildomai.*
- *Klasių auklėtojų, socialinių pedagogų, psichologų suteiktos pagalbos kokybe apklausti tėvai yra patenkinti. Mažiau patenkinti – mokytojų padėjėjų ir specialiųjų pedagogų teikiamos pagalbos kokybe.*
- *Tėvai pagalbos dažniausiai kreipias į:*
- *Dažniausiai tėvai pagalbos kreipiasi dėl:*
 - *nemokamo maitinimo, elgesio problemų, mokyklos nelankymo – į socialinį pedagogą;*
 - *bendravimo, elgesio problemų ir konfliktų atvejais – į psichologą;*
 - *mokymosi sunkumų – specialųjį pedagogą;*
 - *elgesio ir auklėjimo problemų, konfliktų – į klasės auklėtoją;*
 - *kalbos, tarties defektų – į logopedą;*
 - *mokymosi medžiagos nesupratimo bei elgesio problemų- į mokytojo padėjėją.*
- *Pagalbos tėvai dažniausiai kreipiasi į klasės auklėtoją. Nustatyta, kad tėvai gerai informuoti apie klasės auklėtojo, socialinio pedagogo ir psichologo teikimas pagalbą. Mažiausiai tėvai informuoti apie mokytojo padėjėjo ir specialiojo pedagogo teikiamą pagalbą.*

3. KLASIŲ AUKLĖTOJŲ POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ MOKYKLOJE

4.1 Tiriamųjų charakteristika

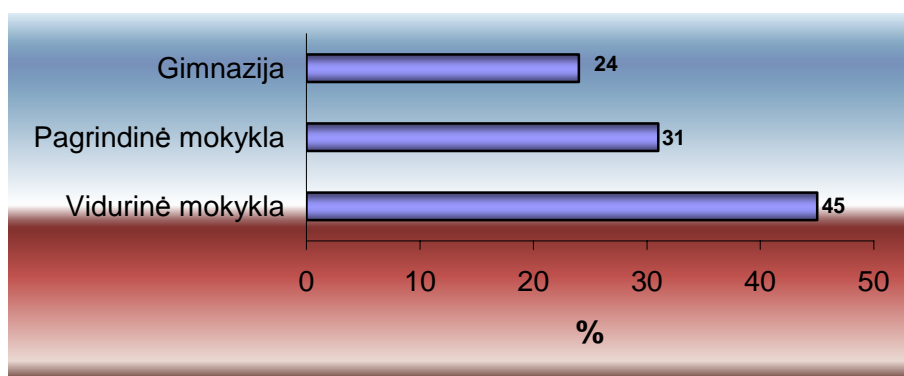
Tyrimo metu buvo apklausti 376 klasių auklėtojai, iš kurių 7 proc. sudarė vyrai, 93 proc. – moterys. Daugiau nei trečdalis apklaustų klasių auklėtojų nuo 40 iki 50 metų, beveik trečdalis – 30-40 metų amžiaus (23 pav.). Beveik penktadalį (19 proc.) tyrime dalyvavusiųjų sudaro vyresni nei 50 metų pedagogai.

23 pav. Klasės auklėtojų amžius

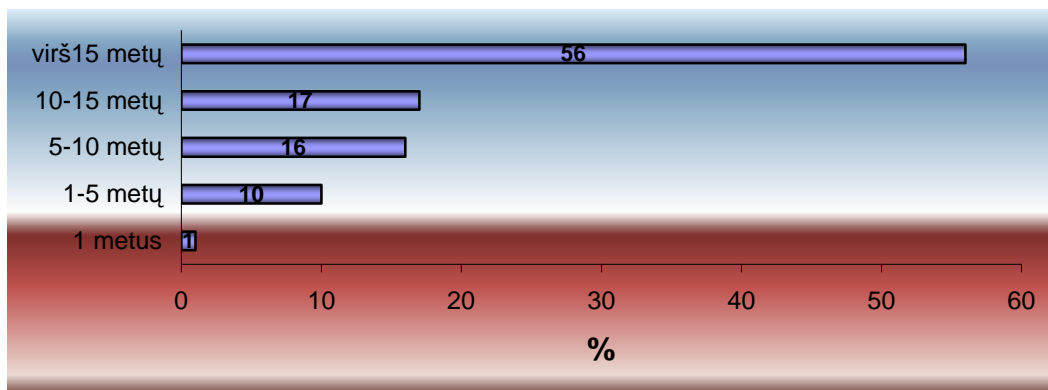
33 proc. respondentų dirba miestelio mokyklose, 29 proc. – apskrities/rajono centrų mokyklose, 26 proc. – didmiesčio mokyklose, 12 proc. – kaimo mokyklose.

Pagal mokyklos tipus respondantai pasiskirstė taip: 45 proc. klasių auklėtojų dirba vidurinėse, 31 proc. – pagrindinėse mokyklose, 25 proc. – gimnazijose (24 pav.).

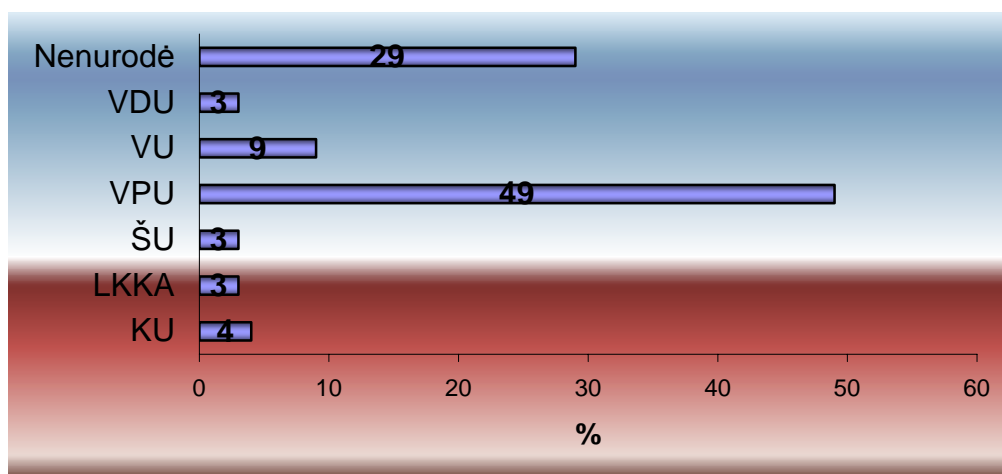
24 pav. Mokyklų, kuriose dirba klasės auklėtojai, tipas

Daugiau nei pusės respondentų pedagoginio darbo stažas siekia daugiau nei 15 metų. Tik 1 proc. respondentų turi mažiau nei vienerių metų darbo stažą, 10 proc. – nuo vienerių iki penkerių metų. Respondentų pasiskirstymas pagal pedagoginį darbo stažą pavaizduotas 25 pav.

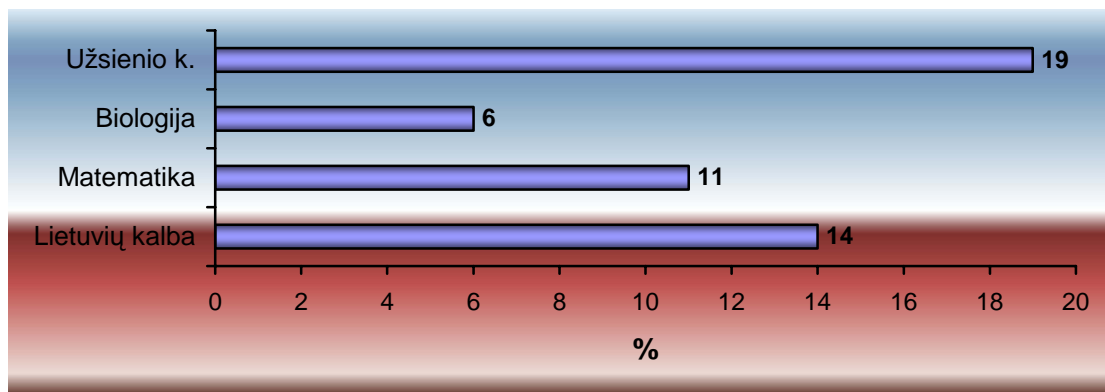
25 pav. Klasės auklėtojų pedagoginio darbo stažas

Respondentai pagal baigtą mokymo instituciją pasiskirsto netolygiai (26 pav.): daugiausiai respondentų (49 proc.) baigę Vilniaus pedagoginį universitetą, 9 proc. – Vilniaus universitetą, po 3 proc. – Vytauto Didžiojo, Šiaulių universitetus bei Lietuvos kūno kultūros akademiją. Daugiau nei ketvirtadalis apklaustųjų nenurodė, kokią mokymo instituciją jie yra baigę.

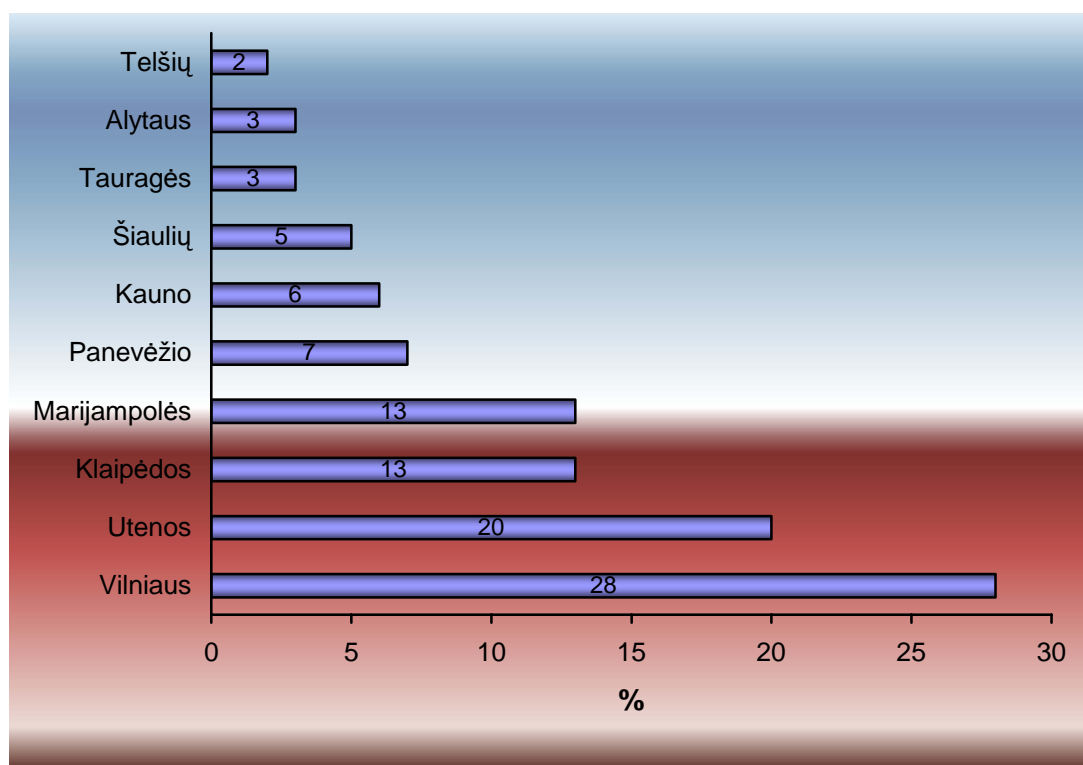

26 pav. Klasės auklėtojų baigta mokymo institucija

Nustatyta, kad 14 proc. respondentų yra lietuvių kalbos, 19 proc. – užsienio kalbos, 9 proc. – istorijos, 11 proc. – matematikos, 8 proc. – pradinųjų klasių, 6 proc. – biologijos mokytojai (27 pav.). 50 proc. sudarė kitų dalykų mokytojai. Nedaug apklaustųjų tarpe buvo geografijos, dorinio ugdymo, fizikos, kūno kultūros ir kitų dalykų mokytojų.

27 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal dėstomus dalykus

28 pav. Klasės auklėtojų pasiskirstymas pagal apskritis

Didžiausia dalis respondentų apklausta (28 pav.) Vilniaus (28 proc.), Utenos (20 proc.), Marijampolės (13 proc.) ir Klaipėdos apskrityse (13 proc.).

4.2. Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (klasių auklėtojų požiūriu)

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti socialines pedagogines psichologines problemas su kuriomis dažniausiai susiduria mokiniai (3 lentelė).

Klasių auklėtojų nuomone, aktualiausios mokiniams yra mokymosi motyvacijos (72,1 proc.), tarpusavio konfliktų tarp mokinių (71 proc.), pamokų praleidinėjimo (51,6 proc.), nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių (47,3 proc.), mokinių netinkamo elgesio pamokų metu (51,9 proc.)

bei emocinės prievartos, patiriamos iš kitų mokinių (51,1 proc.) problemos. 42 proc. klasių auklėtojų kaip aktualią problemą išskiria tėvų abejingumą vaikų problemoms.

Mažiausiai aktualios, klasių auklėtojų nuomone, yra toksinių medžiagų vartojimo (4,5 proc.), narkotinių medžiagų vartojimo (3,2 proc.), seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokinių (1,6 proc.), seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų (1,1 proc.) bei fizinės prievartos, patiriamos iš mokytojų problemos (0,3 proc.).

3 lentelė

Aktualiausios mokinių socialinės pedagoginės psichologinės problemos

Eil.N r.	Problemos	Proc.
1.	Mokinių nenoras mokytis	72,1
2.	Tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais	71
3.	Kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu	51,9
4.	Pamokų praleidinėjimas	51,6
5.	Emocinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	51,1
6.	Nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių	47,3
7.	Tėvų abejingumas jų vaikų problemoms	42
8.	Fizinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	38,6
9.	Konfliktai su mokytojais	33
10.	Alkoholio vartojimas	13,6
11.	Emocinė prievarta patiriama iš mokytojų	9
12.	Reketavimas	8,2
13.	Neįdomus laisvalaikio organizavimas mokykloje	7,7
14.	Mokytojų abejingumas mokinių problemoms	8,2
15.	Toksinių medžiagų vartojimas	4,5
16.	Narkotinių medžiagų vartojimas	3,2
17.	Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių	1,6
18.	Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš mokytojų	1,1
19.	Fizinė prievarta patiriama iš mokytojų	0,3

4.3 Pedagoginės psichologinės pagalbos teikėjai (klasių auklėtojų požiūriu)

Nustatyta (4 lentelė), kad daugiau nei trečdaliui (36 proc.) klasės auklėtojų į socialinį pedagogą teko kreiptis 2-5 kartus. Beveik penktadalis (19 proc.) kreipėsi nuo 5 iki 10 kartų, 18 proc. – 10 ir daugiau kartų. Tai, kad niekada nesikreipė nurodė 11 proc. 1 kartą pagalbos kreipėsi 8 proc. respondentų.

Į psichologą 28 proc. respondentų kreipėsi 2-5 kartus, 23 proc. – niekada, 15 proc. – 1 kartą, 7 proc. – nuo 5 iki 10 kartų, 5 proc. – 10 ir daugiau kartų.

Į specialųjį pedagogą nuo 2 iki 5 kartų kreipėsi 27 proc. klasės auklėtojų. Niekada nesikreipė beveik ketvirtadalis klasės auklėtojų (24 proc.). Tik nedidelė dalis (7 proc.) kreipėsi 5-10 ar 10 ir daugiau kartų (7 proc.). 6 proc. kreipėsi vieną kartą.

Net 30 proc. klasių auklėtojų nėra kreipęsi į logopedą, 16 proc. – nuo 2-5 kartų, 9 proc. kreipęsi 1 kartą, 6 proc. – dešimt ir daugiau kartų, 3 proc. – 5-10 kartų.

Į mokytojo padėjėją 39 proc. klasių auklėtojų niekada nesikreipė, 2-5 kartus – 3 proc., 1 kartą – 2 proc., 10 ir daugiau kartų – 1 proc.

4 lentelė

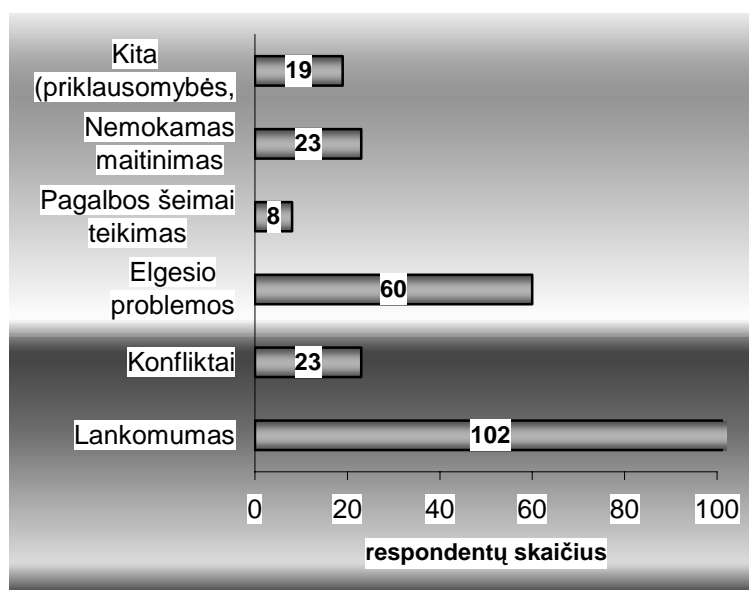
Klasių auklėtojų pagalbos kreipimosi dažnumas

Specialistai	1 kartą	2-5 kartus	5-10 kartų	10 ir daugiau	Niekada
Socialinis pedagogas	8	36	19	18	11
Psichologas	15	28	7	5	23
Spec. pedagoga	6	27	8	7	24
Logopedas	9	16	3	6	30
Mokytojo padėjėjas	2	3	1	1	39

Apibendrinant galima teigti, kad dažniausiai klasių auklėtojai pagalbos kreipiasi į socialinį pedagogą, psichologą, specialųjį pedagogą, mažiausiai – logopedą bei mokytojo padėjėją. Tai galima paaiškinti tuo, kad šių specialistų mažiausiai dirba mokyklose. Nustatyta, kad vidurinių mokyklų klasių auklėtojai kelis kartus dažniau kreipiasi į psichologą nei pagrindinių bei gimnazijų klasių auklėtojai ($\chi^2 = 21,374$; $df = 8$; $p < 0.006$). Tai vidurinėje mokykloje gali lemti didelis besimokančių mokinių skaičius ir įvairus amžius.

Į mokyklos specialistus klasių auklėtojai kreipiasi dėl skirtingų problemų. Į socialinį pedagogą (29 pav.) dažniausiai kreipiamasi dėl lankomumo ($n=102$) ir mokinių netinkamo elgesio ($n=60$), konfliktų tarp mokinių bei nemokamo maitinimo ($n=23$) problemų. 19 respondentų kreipėsi dėl socialinės pedagoginės pagalbos.

respondentų skaičius

29 pav. Socialinio pedagogo sprendžiamos problemos

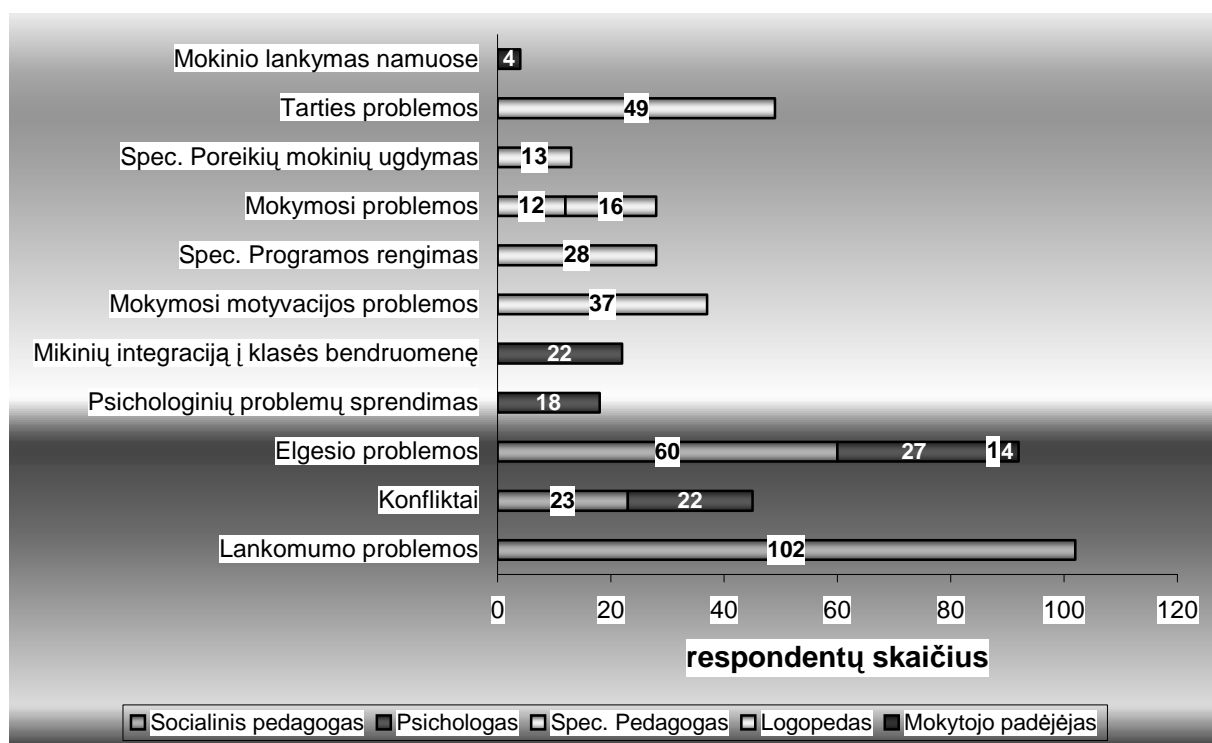
Į psichologą 27 klasių auklėtojai kreipėsi dėl elgesio, 18 – psichologinių, 22 – konfliktų bei bendravimo su bendraamžiais problemų.

Specialiojo pedagogo pagalbos tikimasi sulaukti rengiant specialiąją mokymo programą (n=28) bei sprendžiant mokymosi motyvacijos (n=37) problemas.

Į logopedą klasių auklėtojai kreipiasi kylant vaikų tarties (n=49) bei mokymosi sunkumų problemoms (n=16).

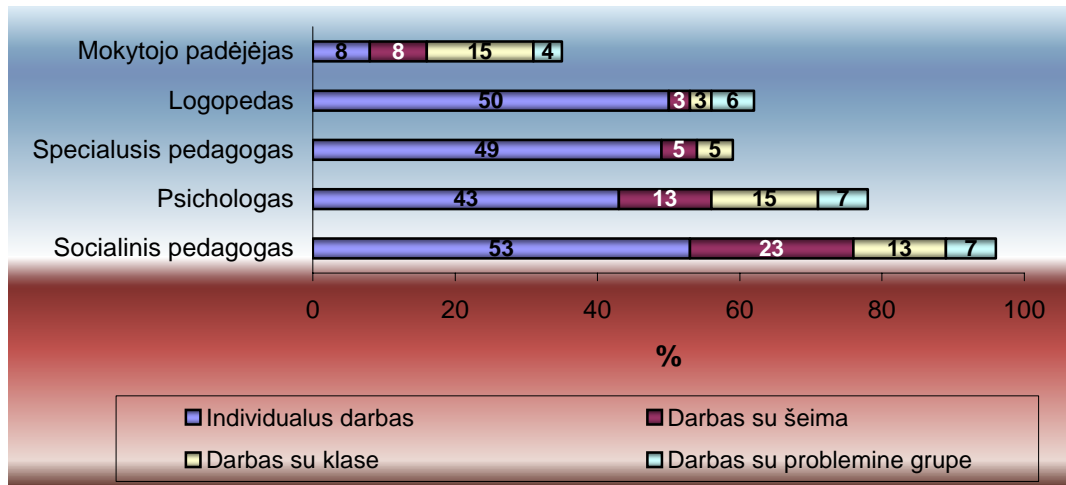
Iš mokytojo padėjėjo keli klasių auklėtojai tikisi sulaukti pagalbos mokinių elgesio (n=4) bei mokinių lankymo namuose (n=4) atvejais.

Apibendrinant galima teigti, kad dėl lankomumo problemų (30 pav.) kreipiamasi tik į socialinį pedagogą (n=102), konfliktų atvejais – psichologą (n=22) bei socialinį pedagogą (n=23). Sprendžiant elgesio problemas kreipiamasi į socialinį pedagogą (n=60) bei į psichologą (n=18), mokytojo padėjėją (n=4). Mokymosi motyvacijos problemas sprendžia specialusis pedagogas (n=37), logopedas (n=16), mokytojo padėjėjas (n=1). Specialiosios programos parengime dalyvauja logopedas (n=1) bei specialusis pedagogas (n=37). Mokinių lankymas namuose priskiriamas tik mokytojo padėjėjui, tarties problemos – specialiajam pedagogui. Taigi, daugelį problemų sprendžia keli mokyklos specialistai. Vadinasi, galima tikėtis kompleksinės socialinės pedagoginės psichologinės pagalbos.

30 pav. Mokyklos specialistų sprendžiamos problemos

Kaip pažymi klasių auklėtojai, iš mokyklos specialistų dažniausiai jie sulaukia individualių konsultacijų (31 pav.). Klasių auklėtojai nurodė, kad individualios pagalbos jie sulaukia iš socialinio pedagogo (53 proc.), logopedo (50 proc.), specialaus pedagogo (49 proc.), psichologo (43 proc.) bei mokytojo padėjėjo (15 proc.). 23 proc. socialinių pedagogų ir 13 proc. psichologų į pagalbos teikimo procesą įjungia šeimą. Visą klasės bendruomenę dažniausiai konsultuoja socialinis pedagogas (13 proc.), psichologas (15 proc.), mokytojo padėjėjas (8 proc.). Tuo tarpu grupės konsultacijos nėra inicijuojamos nei vieno specialisto pagalbos teikime. Grupės konsultacijas, sprendžiant socialines pedagogines psichologines problemas, inicijuoja tik 7 proc. socialinių pedagogų, 7 proc. – psichologų, 3 proc. logopedų, 4 proc. mokytojų padėjėjų.

31 pav. Mokyklos specialistų teikiamos pagalbos būdai

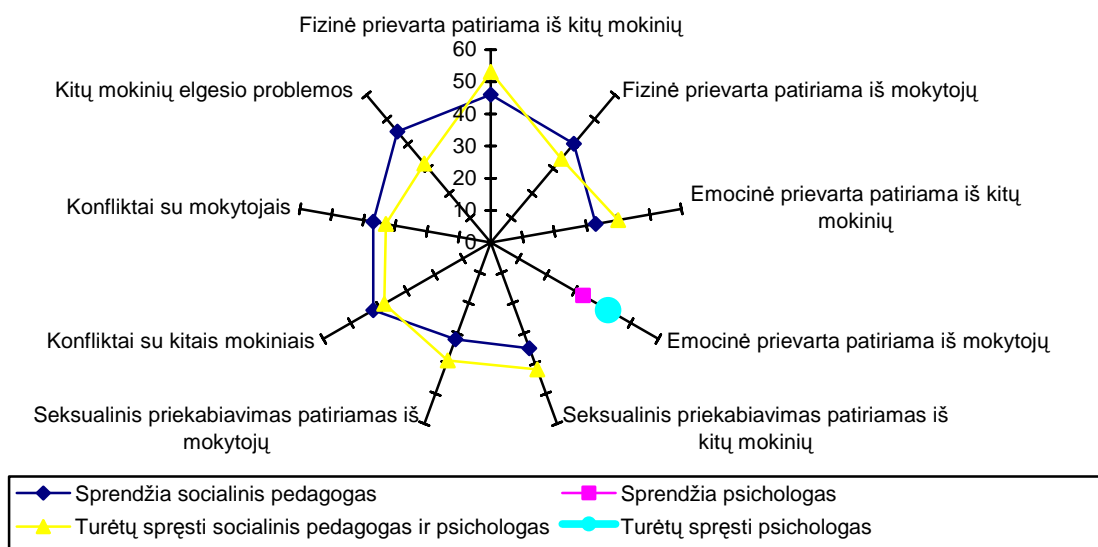
Nustatyta, kad klasių auklėtojai dėl tų pačių problemų dažnai kreipiasi į kelis specialistus. Todėl tyrimo metu buvo pateikta 19 socialinių pedagoginių psichologinių problemų ir siekiama išsiaiškinti, kuris specialistas realiai sprendžia mokykloje šias problemas ir kuris, klasių auklėtojų nuomone, turėtų spręsti. Analizuojant tyrimo rezultatus matyti, kad nei vienos problemos nespėdžia vienas specialistas.

Prievartos problemas, mokinių tarpusavio konfliktų, mokinių elgesio, mokinių mokymosi motyvacijos, nuovargio problemas dažniausiai sprendžia socialinis pedagogas, psichologas ar socialinis pedagogas ir psichologas.

Paaiškėja, kad mokytojo padėjėjas aktyviau įsijungia, sprendžiant laisvalaikio užimtumą, tuo tarpu sprendžiant minėtas problemas, tiek logopedo, tiek specialaus pedagogo vaidmenys pasyvūs.

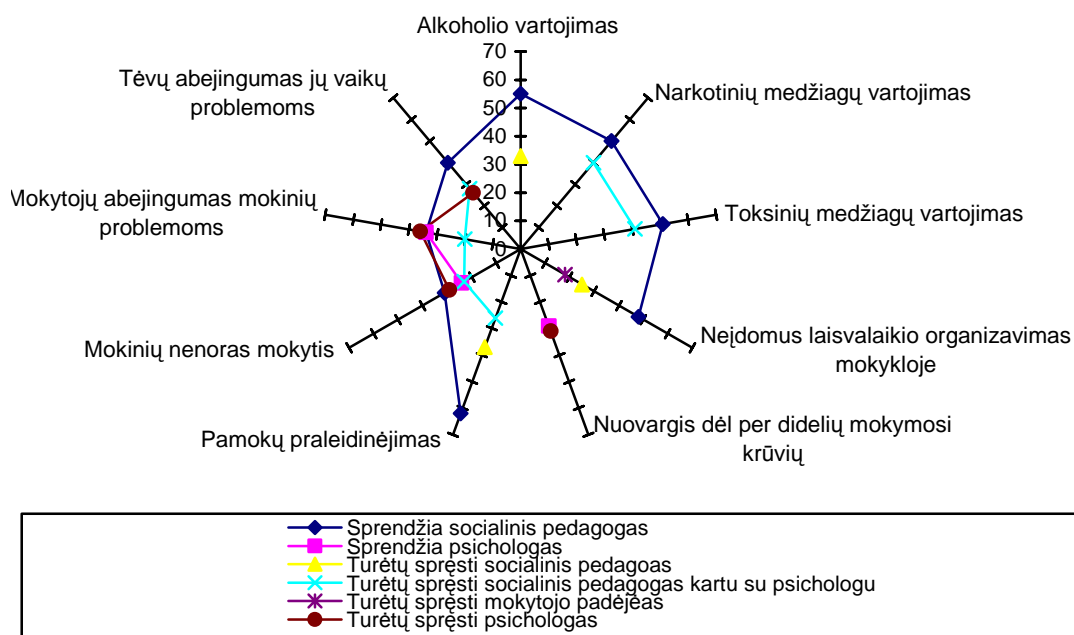
Mokytojų nuomone, specialusis pedagogas aktyviau turėtų įsijungti, sprendžiant laisvalaikio užimtumo problemas, mokytojo padėjėjas – mokinių nuovargio problemas. Atsakymai kas realiai sprendžia SPP problemas bei kas turėtų spręsti – skiriasi nežymiai. Tiek specialiajam pedagogui, tiek logopedui, klasių auklėtojai nepriskiria daugiau atsakomybių už problemų sprendimą. Priskiriama kur kas didesnė atsakomybė visų problemų sprendime psychologui, tuo tarpu sumažėja deleguojamų problemų skaičius socialiniam pedagogui.

Vadinasi, nūdienos mokyklose visas šias problemas sprendžia dažniausiai aktyviausi mokyklos specialistai – socialiniai pedagogai ir psychologai. Galima daryti išvadą, kad daugelis šių problemų yra sprendžiamos kelių specialistų grupėje – kompleksiskai, sujungiant jų žinias ir gebėjimus. Vadinasi, atsiranda prielaida komandiniam socialinių pedagoginių problemų sprendimui.

31 a pav. Specialistų sprendžiamų ir turimų spręsti problemų, susijusių su elgesiu ir bendravimu, vertinimas klasės auklėtojų požiūriu

Analizuojant specialistų sprendžiamų ir turimų spręsti problemų vertinimą, nustatyta (31 a pav.), kad sprendžiant elgesio ir bendravimo problemas, klasių auklėtojais pagrindinį vaidmenį skiria socialiniam pedagogui. Tačiau daugumos nuomone, šias problemas turėtų spręsti socialinis pedagogas kartu su psichologu.

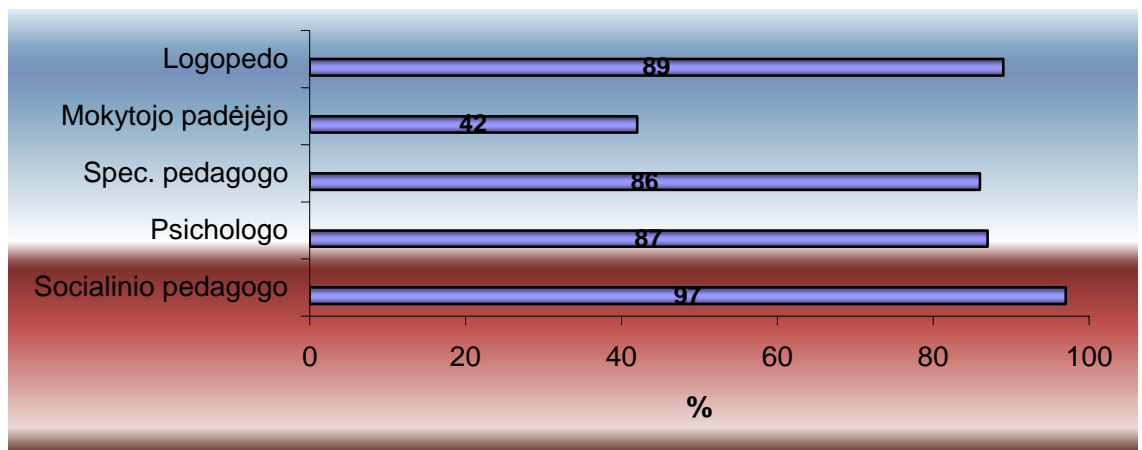

31 b pav. Specialistų sprendžiamų ir turimų spręsti kitų problemų vertinimas klasės auklėtojų požiūriu

Prevenčinę veiklą, mokymosi sunkumus, mokyklos nelankymo problemas klasės auklėtojai dažniausiai priskiria socialiniam pedagogui (31 b pav.) Tačiau žymėdami, kas turėtų mokykloje šią funkciją vykdyti, respondentai nurodo, kad problema turi būti sprendžiama socialinio pedagogo drauge su psichologu. Neįdomaus laisvalaikio problemą mokykloje, klasės auklėtojų požiūriu, socialiniam pedagogui turėtų padėti spręsti mokytojo padėjėjas. Kompleksiškai, pasitelkiant psichologą, turėtų būti sprendžiama ir mokinių nenoro mokytis, mokytojų abejingumo mokiniams problema. Kaip matyti, nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių problemą sprendžia ir turėtų spręsti psichologas.

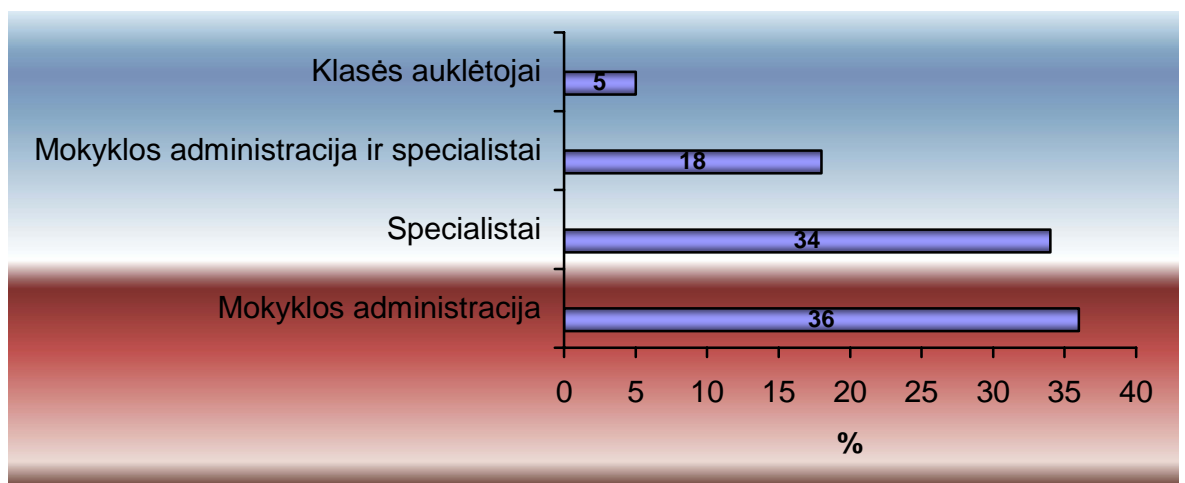
4.4 Pedagoginės psichologinės pagalbos kokybė (klasių auklėtojų požiūriu)

Išanalizavus respondentų atsakymus apie mokyklos specialistų teikiamos pagalbos informuotumą (32 pav.), nustatyta, kad beveik visi klasių auklėtojai (97 proc.) yra informuoti apie socialinio pedagogo teikiamą pagalbą. Didelė dalis (87 proc.) žino, kokios pagalbos gali sulaukti iš psichologo, specialiojo pedagogo (86 proc.), logopedo (89 proc.), kitų klasių auklėtojų (98 proc.). Mažiausiai respondentai yra informuoti apie mokytojų padėjėjo veiklą (42 proc.).

32 pav. Klasių auklėtojų informuotumas apie specialistų teikiamas paslaugas

Buvo teirautasi, iš kur klasių auklėtojai sužinojo apie specialistų veiklą mokykloje (33 pav.) Daugiau nei trečdalis (36 proc.) respondentų apie specialistų teikiamas paslaugas sužinojo iš mokyklos administracijos, 34 proc. – iš pačių specialistų, 18 proc. – iš mokyklos administracijos ir iš specialistų, 5 proc. – iš kitų klasių auklėtojų. Nedidelę dalį apklaustųjų informavo mokyklos direktorius (3 proc.), mokyklos direktoriaus pavaduotojas (3 proc.). Kai kurie iš apklaustų klasių auklėtojų (po 2 proc.) patys domėjosi seminarų metu, žino iš bendro išsilavinimo arba sužino tarpusavio bendradarbiavimo metu.

33 pav. Informacijos apie specialistų teikiamas paslaugas šaltiniai

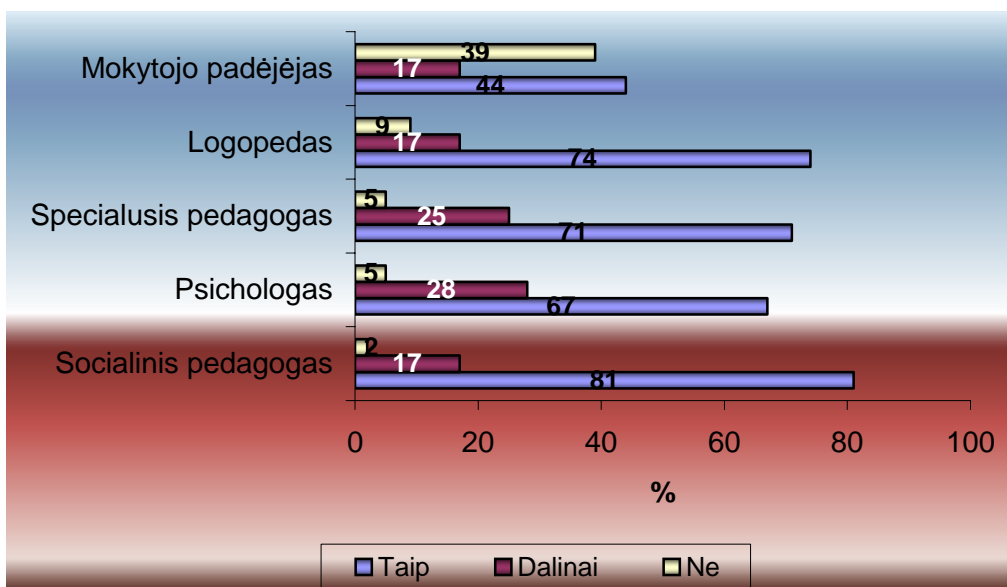
Apibendrinant galime teigti, kad dauguma respondentų apie specialistų teikiamas paslaugas sužino iš mokyklos administracijos bei pačių specialistų. Vadinasi, nuo mokyklos administracijos ir specialistų aktyvumo priklauso bendruomenės informavimas apie specialistų teikiamas paslaugas. Visų mokyklų klasių auklėtojai yra gerai informuoti apie specialistų teikiamas paslaugas. Mažiausiai klasių auklėtojai žino apie mokytojo padėjėjo veiklą, gal būt todėl, kad šių

specialistų mokyklose yra visai nedaug. Tyrimo metu nustatyta, kad nuo mokyklos tipo priklauso informavimo apie psichologo teikiamas paslaugas kokybė: mažiausiai apie psichologo teikiamas paslaugas žino pagrindinės mokyklos klasių auklėtojai ($\chi^2 = 12,951$; $df = 2$; $p < 0.002$).

Sėkmingam socialinės pedagoginės psichologinės pagalbos užtikrinimui yra būtinas atidumas, pagarba ir reikalingos pagalbos užtikrinimas kiekvienam besikreipiančiam. Todėl tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, ar klasių auklėtojai yra patenkinti suteiktos pagalbos kokybe.

Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas bendrojo lavinimo mokykloje priklauso nuo kiekvieno specialisto teikiamos pagalbos kokybės (34 pav.). Didžioji dauguma (81 proc.) klasių auklėtojų teigia, kad yra patenkinti socialinio pedagogo teikiamos pagalbos kokybe. 17 proc. yra dalinai patenkinti, 2 proc. – nepatenkinti. Psichologo pagalbos kokybe patenkinti daugiau nei pusė (67 proc.) respondentų, kuriems buvo suteikta psichologo paslauga, dalinai patenkinti 28 proc., nepatenkinti 5 proc. respondentų.

Specialiojo pedagogo suteiktomis paslaugomis patenkinti 71 proc. apklaustųjų, nepatenkinti 5 proc., dalinai patenkinti 25 proc. apklaustųjų. Logopedo teikiamomis paslaugomis patenkinti 74 proc., dalinai – 17 proc., nepatenkinti – 9 proc. Tuo tarpu mokytojo padėjėjo paslaugomis patenkinti 44 proc. apklaustųjų, kuriems buvo suteikta ši paslauga, 39 proc. – nepatenkinti suteiktos pagalbos kokybe.

34 pav. Mokyklos specialistų teikiamos pagalbos kokybė

Taigi, dauguma klasių auklėtojų yra patenkinti specialistų teikiama pagalbos kokybe. Žemiausiai klasių auklėtojai vertina mokytojo padėjėjo teikiamos pagalbos kokybę. Nustatytas statistiškai patikimas ryšys tarp klasių auklėtojų darbo stažo ir mokytojo padėjėjo teigiamo darbo įvertinimo: klasių auklėtojai, turintys daugiau nei dešimties metų darbo stažą, mokytojo padėjėjo

veiklą linę vertinti kurs kas žemiau, nei mokykloje dirbantys nuo 1 iki 10 metų klasių auklėtojai ($\chi^2 = 16.158$; $df = 6$; $p < 0.01$).

Teirautasi, ko labiausiai klasių auklėtojai iš mokyklos specialistų pasigenda. Nustatyta, kad iš socialinio pedagogo kartais pasigendama teikiamos pagalbos kokybės: nuoseklių veiksmų ($n=2$), darbo išbaigtumo ($n=3$), konkretaus darbo ($n=2$), operatyvumo ($n=1$) bei nuoširdumo.

Vertindami psichologo teikiamas paslaugas, klasių auklėtojai taip pat pasigenda kvalifikuotumo ($n=2$), rezultatyvumo ($n=1$), konkretumo ($n=1$), išbaigtumo ($n=1$), bendradarbiavimo su vaikais ($n=23$), darbo su klase ($n=1$), kompleksiško ($n=2$), operatyvumo ($n=1$). Atkreipiamas dėmesys į psichologo charakterio bruožus, nes pasigendama kantrybės (1), konkretumo ($n=1$), konfidencialumo ($n=1$), iniciatyvumo ($n=2$).

Specialiojo pedagogo veikloje pasigendama individualaus darbo su vaiku ($n=2$), dėmesingumo vaikui ($n=1$), patarimų ($n=1$), konkretumo ($n=1$). Logopedui siūloma atkreipti dėmesį į darbą su vyresnėmis klasėmis ($n=4$), pageidaujama daugiau konsultacijų vaikams ir mokytojams ($n=4$) bei atsakingesnio požiūrio į atliekamą darbą. Mokytojo padėjėjui nurodoma jo kompetencijos stoka.

Vadinasi, dažniausiai klasių auklėtojų netenkina nekokybiška, nekonkreči ir neišbaigta kitų specialistų veikla.

Apibendrinimas

- *Klasių auklėtojų požiūriu, aktualiausias mokiniams problemos: mokymosi motyvacija, tarpusavio konfliktai tarp mokinių, pamokų praleidinėjimas, nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių, mokinių netinkamas elgesys pamokų metu bei emocinė prievarta, patiriama iš kitų mokinių.*
- *Dažniausiai klasių auklėtojai pagalbos kreipiasi dėl:*
 - *mokymosi motyvacijos problemų – į specialųjį pedagogą ir logopedą;*
 - *tarpusavio konfliktų – į socialinį pedagogą ir psichologą;*
 - *pamokų praleidinėjimo – į socialinį pedagogą;*
 - *netinkamo mokinių elgesio - psichologą ir socialinį pedagogą,*
 - *emocinės prievartos – psichologą.*

Dėl mokinių nuovargio klasių auklėtojai į specialistus nėra kreipęsi.

- *Mokyklų administracija ir specialistai didelį dėmesį skiria supažindinimui su teikiamomis mokyklos specialistų paslaugomis, todėl klasių auklėtojai yra gerai informuoti apie visų specialistų (išskyrus mokytojo padėjėjo) teikiamas paslaugas. Mokytojo padėjėjus turi nedaugelis mokyklų, todėl respondentai mažiausiai žino apie jų teikiamas paslaugas.*

- *Visi mokyklos specialistai pirmenybę teikia individualiai pagalbai, mažiau nei penktadalis psichologų ir socialinių pedagogų į pagalbą procesą įjungia šeimą bei klasių bendruomenes. Dešimtadalis socialinių pedagogų, psichologų, logopedų, mokytojų padėjėjų inicijuoja grupės konsultacijas.*
- *Didelė dalis klasių auklėtojų yra patenkinti socialinio pedagogo, psichologo, logopedo, specialaus pedagogo teikiamos pagalbos kokybe, tačiau beveik pusė neigiamai vertina mokytojo padėjėjo teikiamą pagalbą, dėl mokytojų padėjėjų kompetencijų stokos.*
- *Mokyklos specialistų veiklos tobulinimas susijęs su kokybiškesnės paslaugos teikimu bei etninių veiklos principų laikymusi (išskyrus logopedą).*
- *Klasių auklėtojai socialinių pedagoginių problemų sprendimą dažniausiai deleguoja socialiniam pedagogui ir psichologui arba jiems abiem. Tuo tarpu kitų mokyklos specialistų vaidmuo šių problemų sprendime pakankamai pasyvus. Galima daryti prielaidą, kad klasių auklėtojai specialiajam pedagogui, logopedui priskiria tik jiems vieniems būdingas specifines socialinės pedagoginės pagalbos veiklas.*

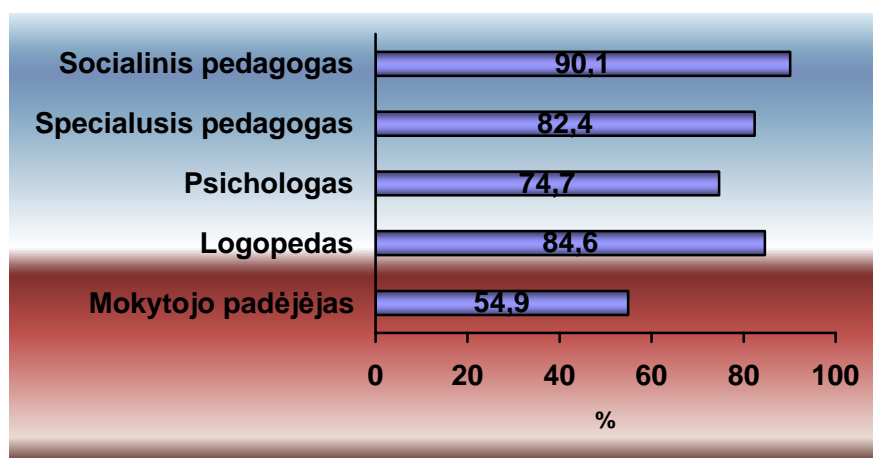
5. MOKYKLOS ADMINISTRACIJOS POŽIŪRIS Į SOCIALINĖS PEDAGOGINĖS PAGALBOS ORGANIZAVIMO VEIKSMINGUMĄ

5.1. Tiriamųjų charakteristika

Siekiant išsiaiškinti ir geriau suprasti mokyklose dirbančių specialistų darbo ypatumus bei dažniausiai kylančias problemas, buvo apklaustas 91 šalies mokymo įstaigų administracijos vadovas, kurių vadovaujamos mokyklose mokosi nuo 80 iki 1565 mokinių.

Beveik pusė (41,1 proc.) apklaustųjų vadovų dirba didmiesčio, 16,7 proc. – apskrities ar rajono centro, po 21,1 proc. – miestelio ir kaimo vietovės mokyklose. Pagal mokyklų tipus, apklaustieji yra iš vidurinių (47,7 proc.), pagrindinių (43 proc.) mokyklų bei gimnazijų (9,3 proc.). Daugiau nei trys ketvirtadaliai mokyklų vadovų (80,5 proc.) turi 15 ir daugiau metų darbo stažą.

Administracijos vadovų buvo prašoma įvardinti specialistų, dirbančių jų vadovaujamos mokymo institucijose, skaičių. Apibendrinti atsakymų rezultatai parodė, kad daugelyje švietimo įstaigų dirba šie specialistai: socialinis pedagogas, specialusis pedagogas, psichologas, logopedas. Tuo tarpu mokytojo padėjėjai dirba tik maždaug kas antroje mokymo įstaigoje (35 pav.).

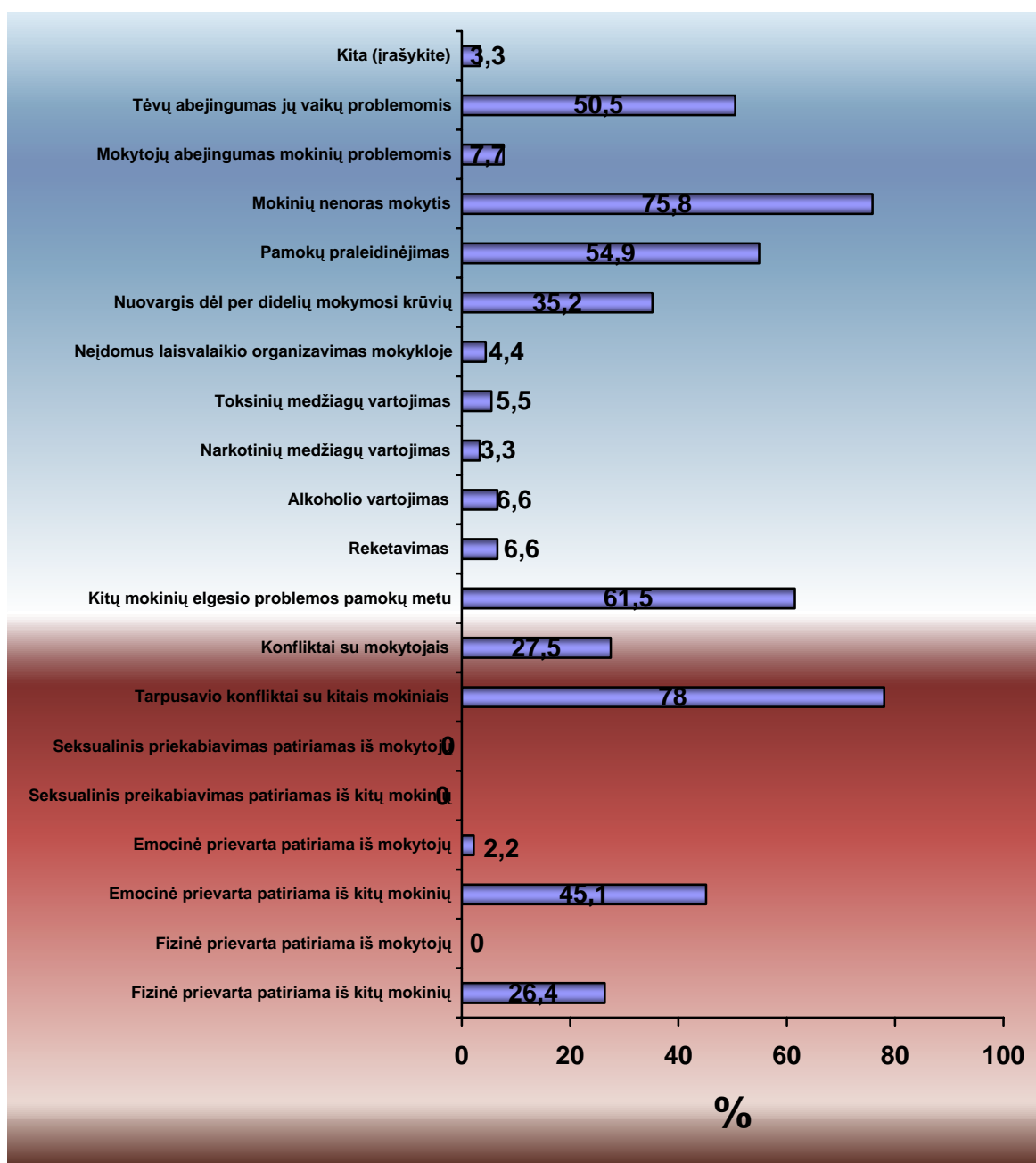
35 pav. Mokykloje dirbančių specialistų pasiskirstymas.

Daugelyje (71,4 proc.) mokymo institucijų socialinis pedagogas dirba pilnu etatu. Visą darbo dieną dirba ir kiek mažiau nei pusė (44 proc.) logopedų, tuo tarpu specialusis pedagogas bei psichologas visą darbo dieną dirba kur kas rečiau (atitinkamai 39,6 proc. ir 38,5 proc.), dar rečiau – mokytojų padėjėjai (11 proc.).

Anketoje pateiktais klausimais buvo siekiama atskleisti dažniausiai mokymo įstaigose pasitaikančias problemas, dirbančių specialistų skaičių ir jų funkcijas, jų darbo efektyvumą bei darbdavio sudaromas sąlygas, taip pat buvo prašoma nurodyti kokios pagalbos labiausiai pasigenda mokyklos.

5.2 Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (administracijos požiūriu)

Administracijos vadovų buvo prašoma įvardinti penkias problemas, su kuriomis dažniausiai susiduria mokiniai (36 pav.). Apibendrinti apklausos rezultatai rodo, kad dažniausiai pasitaikančios problemos: konfliktai su kitais mokiniais (78 proc.), mokinių nenoras mokytis (75,8 proc.), kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu (61,5 proc.), bėgimas iš pamokų (54,9 proc.) bei tėvų abejingumas mokinių problemoms (50,5 proc.).

36 pav. Dažniausiai pasitaikančios mokinių problemos

Tačiau gana svarbiomis respondentai įvardijo ir kitas problemas. Beveik pusė apklaustųjų (45,1 proc.) nurodė emocinę prievartą, patiriamą iš kitų mokinių, maždaug trečdalis respondentų įvardijo nuovargį dėl per didelių mokymosi krūvių (35,2 proc.), fizinę prievartą, patiriamą iš kitų mokinių (27,5 proc.), bei konfliktus su mokytojais (26,4 proc.). Respondentai taip pat pažymėjo tokių problemų, kaip mokytojų abejingumas ugdytinių problemoms (7,7 proc.), alkoholio ir toksinių medžiagų vartojimas (atitinkamai 6,6proc. ir 5,5 proc.), neįdomus laisvalaikio organizavimas mokykloje (4,4 proc.) bei emocinė prievarta patiriama iš mokytojų (2,2 proc.), svarbą.

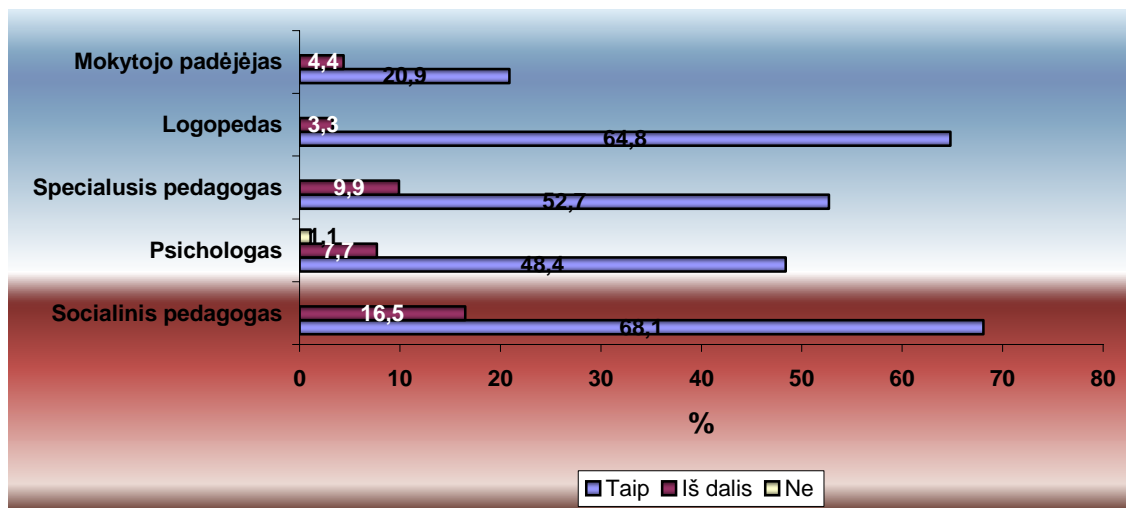
Tuo tarpu tokių problemų, kaip fizinė prievarta patiriama iš mokytojų, seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių ar mokytojų, neįvardijo nė vienas respondentas. Tai reiškia, kad tokių problemų apklaustųjų mokymo įstaigose nepasitaiko arba tokios problemos – itin retos.

5.3 Mokyklos specialistų funkcijos (administracijos požiūriu)

Administracijos darbuotojai domisi ir vertina funkcijas, kurias atlieka specialistai. Atsakydami į klausimą „Kokie Jūsų mokyklos specialistai atlieka šias funkcijas“ administracijos atstovai įvertino kiekvieną specialistų vykdomą funkciją. Administracijos darbuotojai ypatingai išskyrė šias socialinių pedagogų funkcijas: vaiko teisių atstovavimas (n=92), tėvų ir jų teisėtų globėjų atstovavimas (n=78), ryšių su įvairiomis valstybės institucijomis (n=60,5), nevyriausybinėmis organizacijomis (n=72), teikiančiomis pagalbą vaikui, palaikymas. Individualaus darbo su vaiku metodus, administracijos vadovų nuomone, aktyviau taiko psichologai ir logopedai.

Vadovų taip pat buvo prašoma nurodyti kurių, jų nuomone, dirbančių specialistų funkcijos dubliuojasi. Beveik pusė respondentų (49,5 proc.) nurodė, kad su kitomis pareigybėmis labiausiai dubliuojasi socialinių pedagogų funkcijos. Administracijos vadovų (17,6 proc.) nuomone, socialinių pedagogų darbas labiausiai dubliuojasi su psichologo atliekamomis pareigomis. Apklaustieji taip pat rado panašumų tarp socialinio pedagogo ir specialiojo pedagogo (6,6 proc.), logopedo (2,2 proc.) ir mokytojo padėjėjo (1,1 proc.) funkcijų.

Maždaug trečdalis apklaustųjų administracijos atstovų (31,9 proc.) nurodė, kad dažniausiai dubliuojasi specialiųjų pedagogų funkcijos, kiek daugiau nei ketvirtadalis (26,4 proc.) nurodė logopedus, o kiek daugiau nei dešimtadalis (13,2 proc.) – mokytojų padėjėjus.

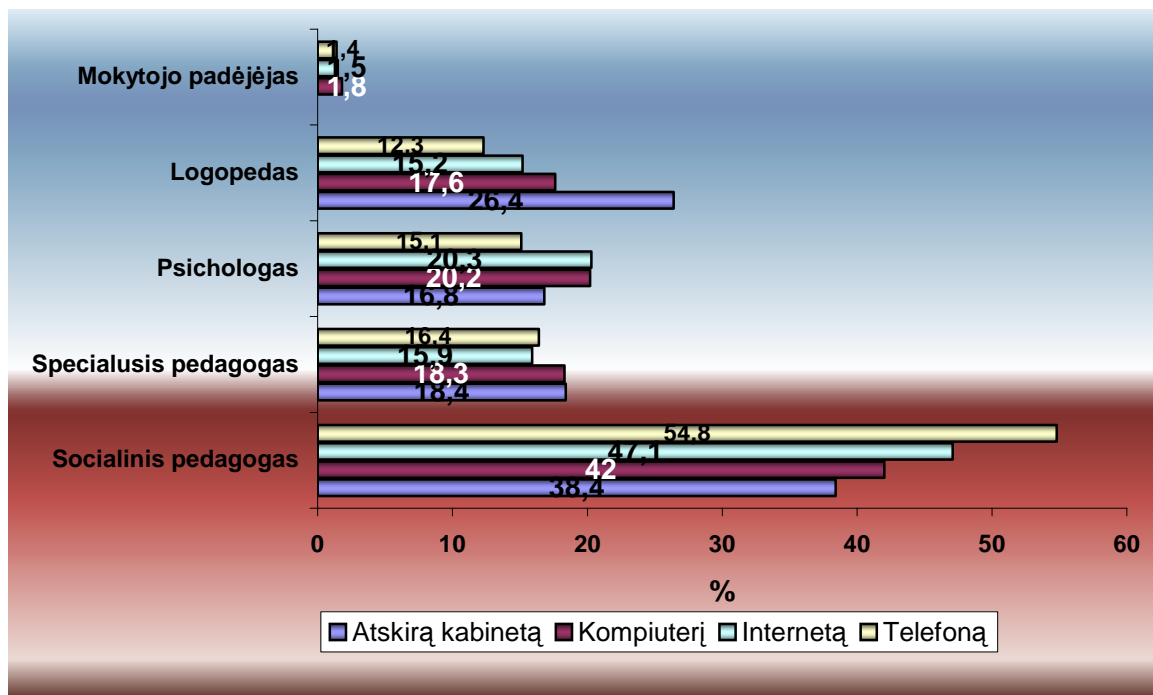
37 pav. Specialistai, kurie labiausiai patenkina mokyklos bendruomenės lūkesčius, vadovų požiūriu

Vadovai taip pat tvirtino (37 pav.), kad labiausiai mokyklos bendruomenės lūkesčius pateisina socialiniai pedagogai (68,1 proc.) bei logopedai (64,8 proc.). Galima manyti, kad šių specialistų kompetencija ir pasiruošimas darbui geriausiai atitinka rinkos poreikius. Maždaug po pusę apklaustųjų tvirtino, kad lūkesčius pateisina ir specialusis pedagogas (52,7 proc.) bei psichologas (48,4 proc.). Tuo tarpu mokytojų padėjėjų darbu patenkinti tik penktadalis administracijos vadovų (20,9 proc.).

5.4 Specialistų veiklos sąlygos

Tyrimo rezultatai rodo, jog specialistams mokykloje trūksta darbo priemonių – kabinetų, kompiuterių, telefonų, interneto (38 pav.). Dažniausiai vadovai nurodė, kad darbo priemonėmis yra aprūpintas socialinis pedagogas. Daugiau nei trečdalis (38,4 proc.) apklaustųjų nurodė, kad socialinis pedagogas yra aprūpintas kabinetu. Mažiau nei pusė šių specialistų, vadovų teigimu, turi kompiuterį (42 proc.) bei internetą (47,1 proc.). Šiek tiek didesnė dalis (54,8 proc.) socialinių pedagogų turi telefoną.

Tuo tarpu kiti mokyklos specialistai šiomis darbo priemonėmis aprūpinti dar prasčiau: atskirą kabinetą turi 18,4 proc. specialiųjų pedagogų, 16,8 proc. – psichologų, 26,4 proc. – logopedų. Kompiuterį turi 18,3 proc. specialiųjų pedagogų, 20,2 proc. – psichologų, 17,6 proc. – logopedų. Atitinkamai telefonu ir internetu naudojasi mažiau nei šeštadalis specialiųjų pedagogų, psichologų ir logopedų.

38 pav. Specialistų aprūpinimas darbo priemonėmis

Svarbu paminėti, jog nė vienas mokytojų padėjėjas neturi atskiro kabineto, be to, ir kitomis darbo priemonėmis šie darbuotojai yra aprūpinti prasčiausiai.

5.5 Pedagoginės psichologinės pagalbos veiksmingumas (administracijos požiūriu)

Respondentų buvo prašoma įvardinti, kokios pagalbos mokyklos bendruomenei dar trūksta ir argumentuoti savo pasirinkimą. Daugelis apklaustųjų nurodė, jog jų mokymo įstaigose vienos svarbiausių problemų – finansinės arba su jomis susijusios.

Mokymo įstaigų administracijos vadovai skundėsi, kad mokyklose „per mažai etatų, ypač socialinių pedagogų“. Apklaustieji taip pat tvirtino, kad „nėra specialiojo pedagogo, logopedo, todėl ilgokai trunka vaiko įvertinimas“, „trūksta mokytojo padėjėjo, darbui su specialiaisiais poreikių vaikais“, „su kiekvienu specialiųjų poreikių vaiku turėtų augti ir specialistų skaičius, tuomet mokytojas galėtų produktyviau paskirstyti laiką pamokos metu“. Be to, daugelis vadovų tikino, kad trūksta įvairių kitų specialistų, reikėtų didinti bendrą jų skaičių bei skundėsi valdžios dėmesio stoka bei lėšų trūkumu. Finansavimo, pasak apklaustųjų, reikėtų ir „mokyklos bendruomenės aplinkos gerinimui“.

Respondentai taip pat minėjo tokias problemas kaip laiko stoka ar dideli darbo krūviai. Pastarosios problemos glaudžiai siejosi ir su kitais išvardintais sunkumais: „daug probleminių vaikų“, „didelis popierinis darbas“, „klasėje daugėja modifikuoto ugdymo vaikų“, „daug mokinių

turi psichologinių ir kalbos sutrikimų problemų“, „būtinai papildomi žmogiškieji resursai“, „socialinis pedagogas nepajėgia išspręsti visų mokykloje kylančių problemų“, „mokytojai dirba įvairius darbus, nesusijusius su tiesioginiu jo darbu, nes nėra kam spręsti iškilusias problemas“. Kai kurie apklausos dalyviai net sakė, kad „psichologinė pagalba reikalinga ne tik mokiniams, bet ir mokytojams“.

Apklaustieji išreiškė nepasitenkinimą ir dėl neteisingai pasitaikančio mokinių skaičiaus mokyklose, todėl didesniųjų mokyklų administracijos vadovai teigė, kad kai kuriuose mokyklose yra „pernelyg didelis mokinių kiekis vienam žmogui“, o kiti buvo nepatenkinti, jog vaikų skaičius mokyklose per mažas.

Administracijos vadovai taip pat pasigenda tvirtesnio bendradarbiavimo su mokinių tėvais. Jie tvirtino, kad „mokiniai ir jų tėvai nelabai nori kreiptis ir ieškoti kartu pagalbos“, „tėvai nesirūpina savo vaikais“.

Pasak respondentų, taip pat trūksta „grįžtamojo ryšio, veiksmingų įstatymų“, reikia „daugiau organizuoti seminarų mokytojams“, „vyriausybinių organizacijų pagalbos“, „seminarų socialinės pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo klausimais“.

Apibendrinimas

- *Daugelyje tyrime dalyvavusių administracijos darbuotojų mokyklose dirba socialiniai pedagogai, logopedai, specialieji pedagogai ir psichologai. Beveik trys ketvirtadaliai mokyklų vadovų teigė, jog jų mokykloje yra psichologas. Daugiau nei pusė mokyklų turi mokytojo padėjėjus.*
- *Administracijos vadovų teigimu, dažniausiai pasitaikančios problemos: konfliktai su kitais mokiniais, mokinių nenoras mokytis, kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu, bėgimas iš pamokų bei tėvų abejingumas mokinių problemoms.*
- *Gana svarbios problemos mokykloje: emocinė prievarta, patiriama iš kitų mokinių, nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių, fizinę prievarta, patiriama iš kitų mokinių bei konfliktai su mokytojais. Vadovų manymu, mažiausiai aktualios problemos: fizinė prievarta patiriama iš mokytojų, seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių ar mokytojų.*
- *Socialiniai pedagogai atstovauja vaiko teises, tėvus ir teisėtus globėjus, palaiko ryšius su įvairiomis valstybės institucijomis, nevyriausybėmis organizacijomis, teikiančiomis pagalbą vaikui. Psichologai ir logopedai taiko individualaus darbo su vaiku metodus.*
- *Beveik pusė respondentų mano, kad labiausiai su kitų specialistų funkcijomis dubliuojasi socialinių pedagogų funkcijos. Administracijos vadovų nuomone, socialinių pedagogų funkcijos*

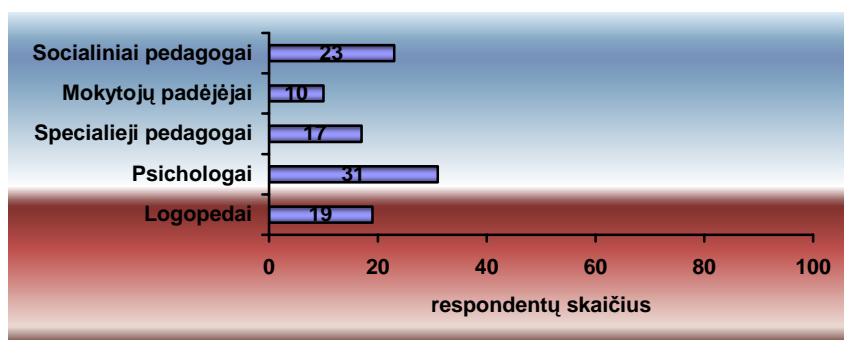
labiausiai dubliuojasi su psichologo, specialiojo pedagogo funkcijomis. Neretai dubliuojasi ir specialiųjų pedagogų bei logopedų funkcijos .

- *Mokyklos bendruomenės lūkesčius labiausiai pateisina socialiniai pedagogai bei logopedai. Maždaug po pusę apklaustųjų tvirtino, kad lūkesčius pateisina ir specialusis pedagogas bei psichologas. Mokytojų padėjėjų darbu patenkinti tik penktadalis administracijos vadovų .*
- *Specialistams mokykloje trūksta darbo priemonių. Dažniausiai darbo priemonėmis yra aprūpintas socialinis pedagogas. Tuo tarpu kiti mokyklos specialistai, ypač mokytojų padėjėjai, šiomis darbo priemonėmis aprūpinti prasčiau.*
- *Dažna mokyklos bendruomenė susiduria su panašiomis problemomis – lėšų bei specialistų trūkumu. Šie veiksniai lemia tai, kad kiti mokytojai turi dirbti tiesiogiai su darbu nesusijusius darbus ir viršvalandžius, o tai dažnai atsiliepia bendrai mokymo kokybei.*

6. SPECIALISTŲ, TEIKIANČIŲ MOKYKLOJE PEDAGOGINĘ PSICHOLOGINĘ PAGALBĄ, VEIKLOS VEIKSMINGUMAS

6.1. Tiriamųjų charakteristika

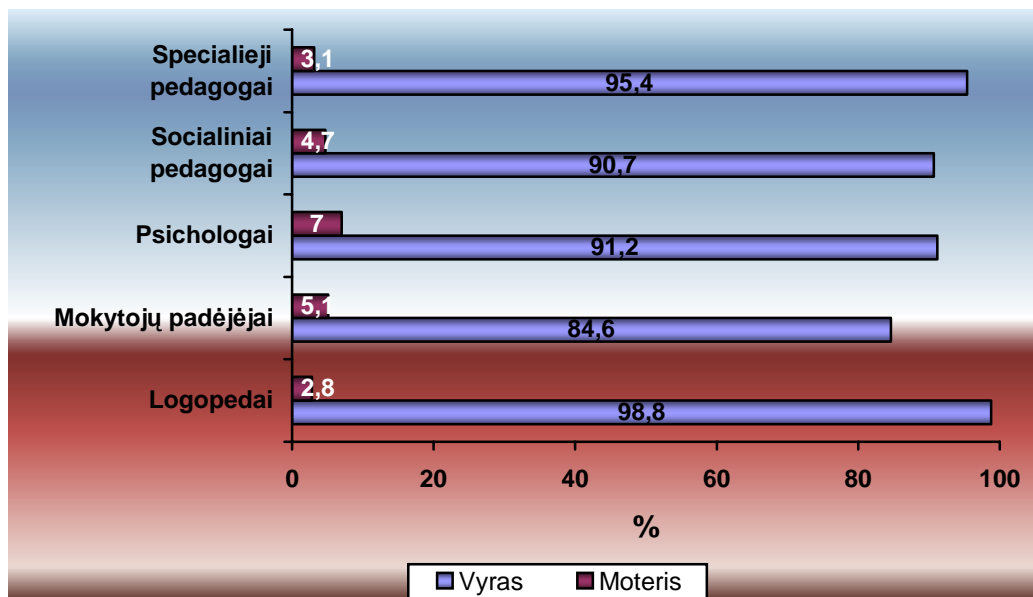
Tyrimo metu buvo apklausti mokykloje dirbantys 376 specialistai (39 pav.): 86 specialieji pedagogai, 65 socialiniai pedagogai, 114 psichologų, 72 logopedai bei 39 mokytojų padėjėjai.

39 pav. Specialistų pasiskirstymas pagal veiklos pobūdį

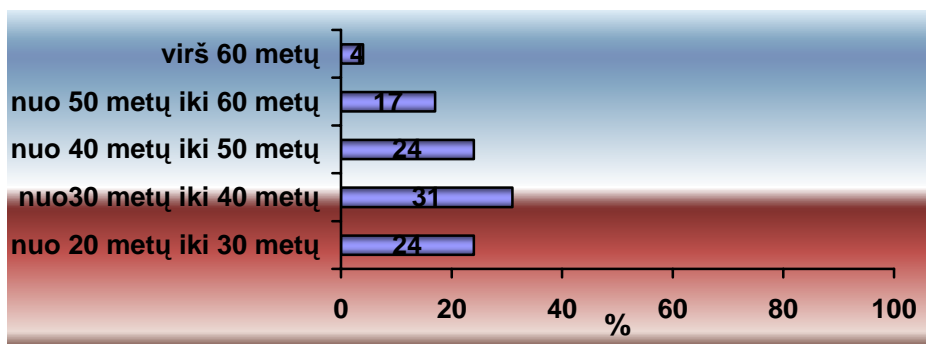
Trečdalis (31 proc.) respondentų – psichologai, beveik ketvirtadalis (23 proc.) – socialiniai pedagogai, 19 proc. – logopedai ir 17 proc. specialieji pedagogai. Tik dešimtadalį respondentų sudarė mokytojų padėjėjai. Tokį mažą šių specialistų dalyvavimo procentą lėmė šios pareigybės mokykloje naujumas.

Didžiausia dalis (95,4 proc.) tyrime dalyvavusių respondentų sudaro moterys (40 pav.). Toks respondentų pasiskirstymas parodo, jog švietimo sistemoje dominuoja moteriškosios lyties asmenys. Daugiausia vyrų dirba psichologais (7 proc.), po du – logopedais ir specialiais pedagogais.

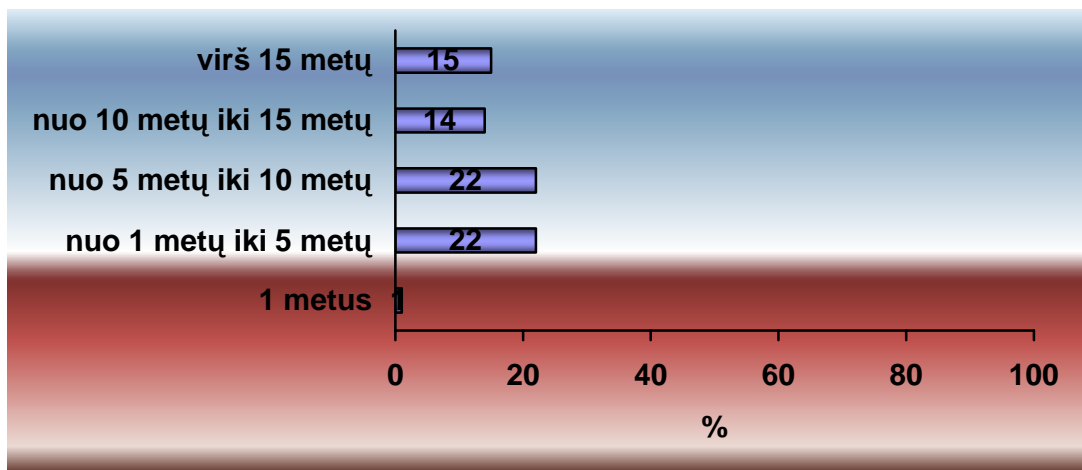
40 pav. Specialistų pasiskirstymas pagal veiklos pobūdį lyties atžvilgiu

Beveik trečdalis (41 pav.) specialistų yra nuo 30 iki 40 metų amžiaus (31 proc.). Po ketvirtadalį sudaro 20-30 metų ir 40-50 metų respondentų. 17 proc. apklaustųjų 50-60 metų amžiaus ir 4 proc. vyresni nei 60 metų amžiaus.

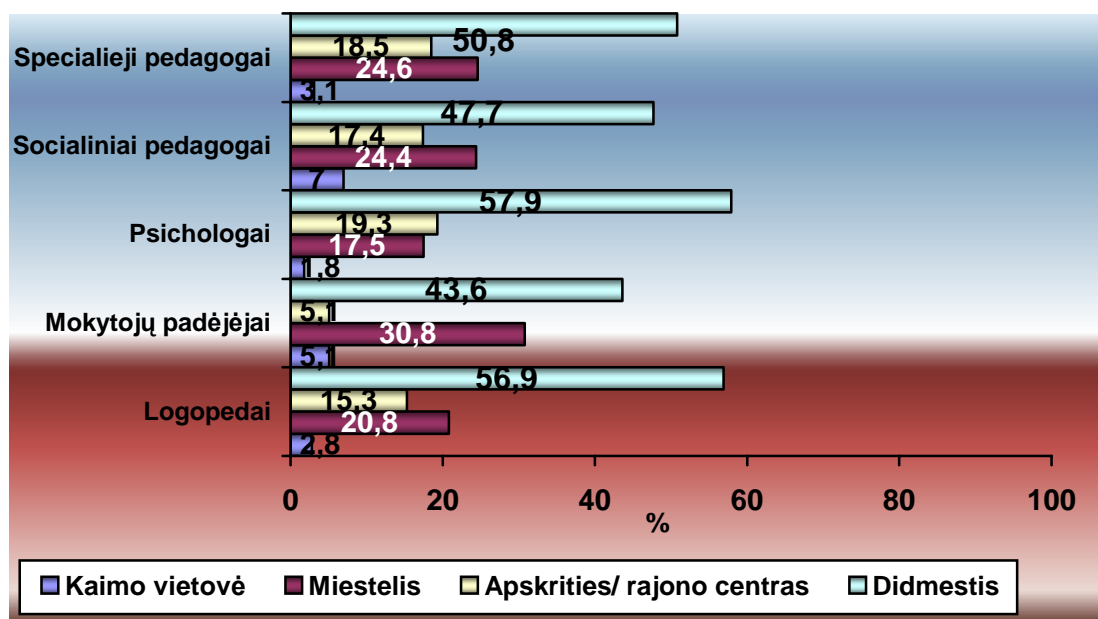
41 pav. Specialistų pasiskirstymas pagal amžių

41 proc. švietimo sistemoje dirbančių specialistų turi didesnę nei 15 metų darbo stažą (42 pav.). Vadinasi, darbo patirtis yra pakankamai didelė. Daugiau nei penktadalis – turi nuo 1 iki 5 ir nuo 5 iki 10 metų darbo stažą. 14 proc. specialistų ugdymo institucijoje dirba nuo 10 iki 15 metų, 1 proc. dirba pirmuosius metus.

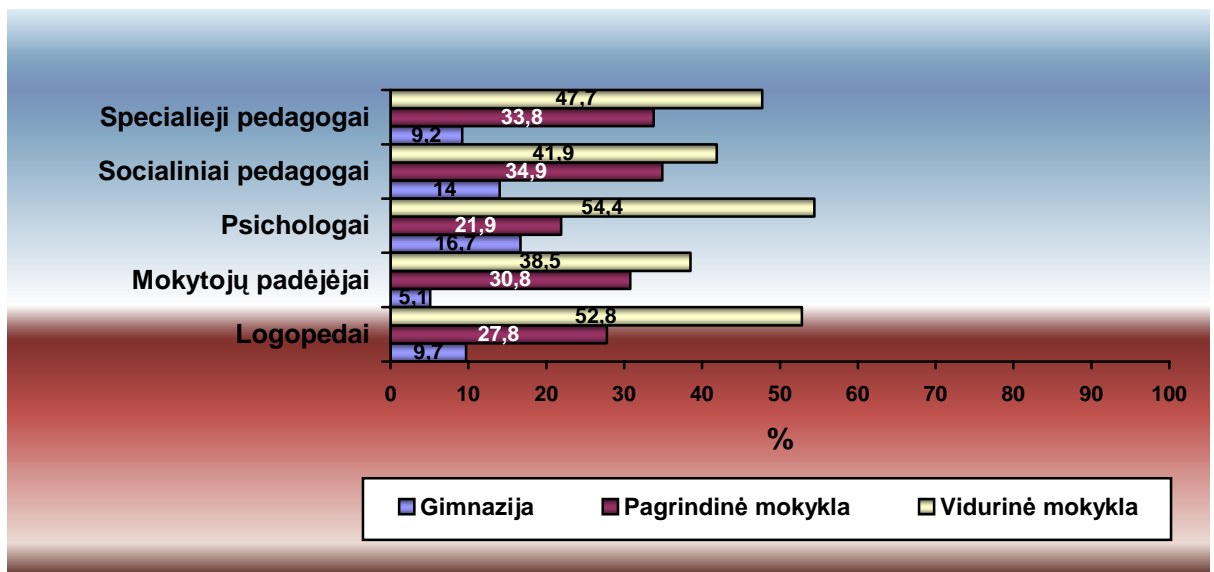
42 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal darbo stažą

Daugiausia respondentų (43 pav.) apklausta miestuose (pasiskirstymo procentas svyruoja nuo 44 proc. iki 58 proc.), mažiausiai kaimo vietovėse (pasiskirstymo procentas svyruoja nuo 7 proc. iki 2 proc.). Beveik po pusę specialiųjų pedagogų (51 proc.) ir socialinių pedagogų (48 proc.) dirba miesto švietimo institucijose, apie penktadalis (atitinkamai 19 proc. ir 18 proc.) – apskrities, rajono centruose, ketvirtadalis – miesteliuose. Kaimo vietovėse apklausta 3 proc. specialiųjų pedagogų ir 7 proc. socialinių pedagogų. Analizuojant psichologų pasiskirstymą pagal vietovę, pastebėta, jog didžiausias procentas šių specialistų koncentruojasi miestuose (58proc.) ir tik 2 proc. – kaimo vietovėse. Miesteliuose ir apskrities/rajono centruose šie specialistai pasiskirstę apylygiai – atitinkamai 20 proc. ir 18 proc. Ketvirtadalis (44 proc.) mokytojų padėjėjų dirba miesteliuose ir apskrities/rajono centruose, trečdalis – kaimo vietovėse.

43 pav. Specialistų pasiskirstymas pagal vietovę, kurioje dirba

Tyrimo metu teirautasi apie mokyklos, kurioje dirba specialistai, tipą (44 pav.).

44 pav. Mokykloje dirbančių specialistų pasiskirstymas pagal mokyklos tipą

Daugiausia psichologų (55 proc.), logopedų (53 proc.), specialiųjų pedagogų (48 proc.), socialinių pedagogų (42 proc.), mokytojų padėjėjų (39 proc.) dirba vidurinėse mokyklose. Pagrindinėse mokyklose dirba daugiausia socialinių pedagogų (35 proc.) ir specialiųjų pedagogų (34 proc.), mažiausiai – psichologų (22 proc.). 10 proc. logopedų bei 5 proc. mokytojų padėjėjų dirba gimnazijose.

Tyrimo metu teirautasi apie specialistų įgytą aukštąjį išsilavinimą (5 lentelė.).

5 lentelė

Specialistų pasiskirstymas pagal baigtas aukštojo mokslo institucijas

	specialieji pedagogai	socialiniai pedagogai	psichologai	mokytojų padėjėjai	logopedai
KU		30,2%	14,9%	2,6%	
ŠU	78,5%	8,1%	3,5%	23,1%	72,2%
VPU	16,9%	39,5%	38,6%	20,5%	11,1%
VU		3,5%	20,2%	7,7%	4,2%
VDU		1,2%	6,1%		
KITA	1,5%	5,8%	2,6%	5,1%	6,9%

Kaip matyti iš 5 lentelės duomenų, 79 proc. specialiųjų pedagogų yra baigę Šiaulių universitetą. 17 proc. tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų yra baigę Vilniaus pedagoginį

universitetą. Daugiausia (40 proc.) socialinių pedagogų yra baigę Vilniaus pedagoginį, 32 proc. – Klaipėdos, 10 proc. – Šiaulių universitetus.

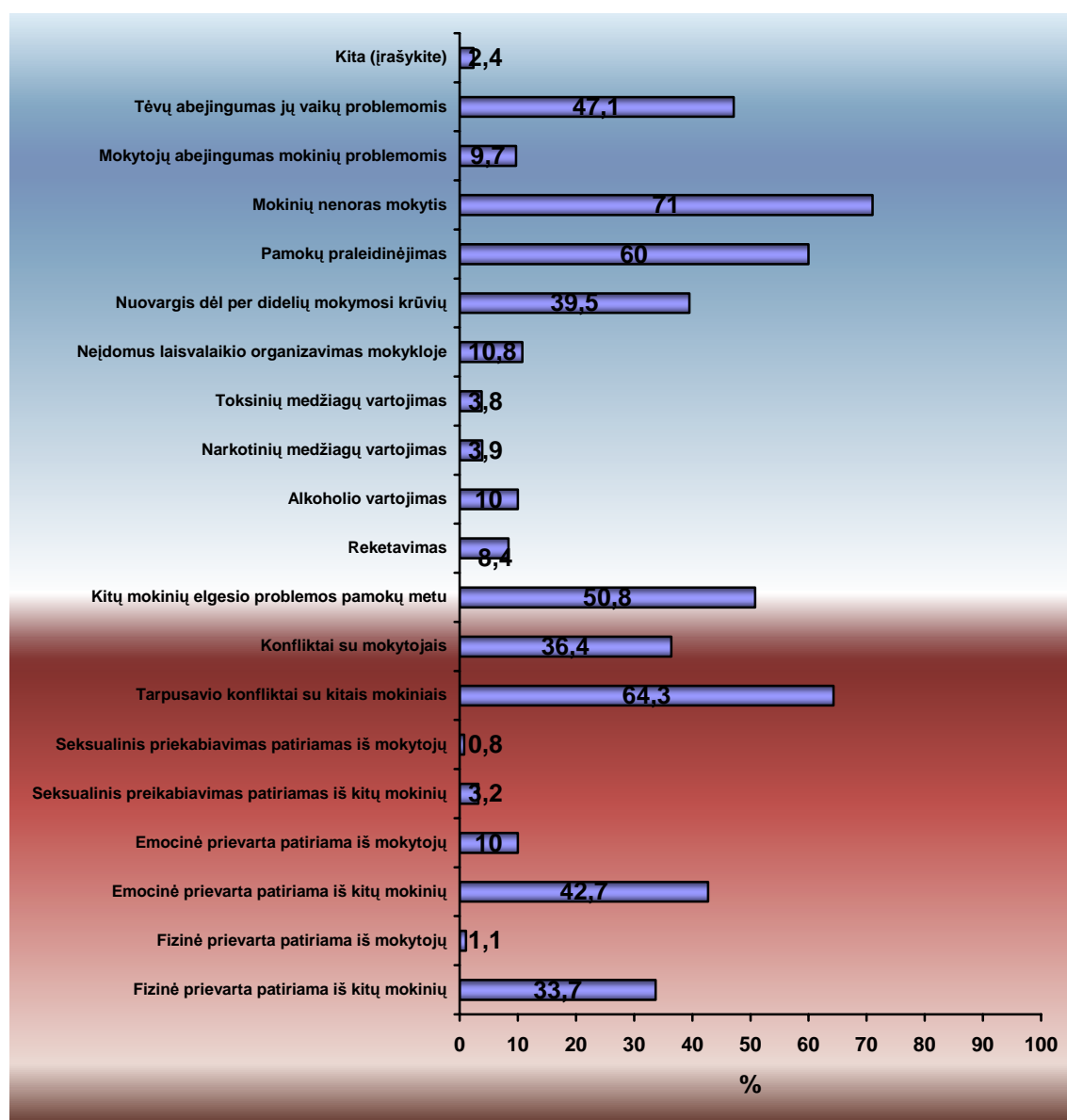
Analizuojant psichologų pasiskirstymą pagal aukštųjų mokyklų baigimą, lyderio poziciją užima Vilniaus pedagoginis universitetas. 39 proc. mokyklos psichologų yra baigę Vilniaus pedagoginį, 20 proc. – Vilniaus, 14 proc. – Klaipėdos universitetus. Nedidelis procentas psichologų yra baigusiu Vytauto Didžiojo bei Šiaulių universitetus (atitinkamai 7 proc. ir 4 proc.).

Didžiausią logopedų rengimo patirtį yra sukaupęs Šiaulių universitetas, todėl 73 proc. apklaustųjų logopedų yra baidę šį universitetą. Kas dešimtas tyrime dalyvavęs logopedas Vilniaus pedagoginio universiteto, kas dvidešimtas – Vilniaus universiteto absolventas.

Mokytojų padėjėjais daugiausia dirba baigusieji Šiaulių (24 proc.) arba Vilniaus pedagoginį universitetus (21 proc.).

6.2 Pedagoginės psichologinės problemos mokykloje (specialistų požiūriu)

71 proc. tyrime dalyvavusių specialistų kaip aktualiausią problemą (45 paveikslas), įvardino mokinių nenorą mokytis. 64,3 proc. respondentų nurodo mokinių tarpusavio konfliktus, 60 proc. pamokų praleidinėjimo problemas. Kaip rodo gauti rezultatai, keturios aktualiausios problemos yra siejamos su pačių mokinių asmenybinėmis problemomis. Penktoje vietoje įvardintas tėvų abejingumas jų vaikų problemoms. Šią problemą įvardina 47,1 proc. visų specialistų. Mokinių – mokytojų konfliktus pažymi daugiau nei trečdalis (36,4 proc.) specialistų. Ne tokiomis aktualiomis mokyklos specialistai įvardina seksualinę ir fizinę prievartą, patiriama iš mokytojų.

45 pav. Specialistų įvardintos mokinių problemos mokykloje

Aktualiausios problemos (6 lentelė), logopedų nuomone, yra mokinių nenoras mokytis (75 proc.), tėvų abejingumas jų vaikų problemoms (59,7 proc.) ir tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais (56,9 proc.).

Mokytojų padėjėjai akcentuoja mokinių nenoro mokytis (69,2), tarpusavio konfliktų su kitais mokiniais (64,1 proc.) bei mokinių elgesio pamokų metu problemas (59 proc.).

Psichologų nuomone, didžiausios problemos, su kuriomis susiduria mokiniai, yra tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais (64,0 proc.), mokyklos lankomumo (58,8 proc.) ir emocinės prievartos, patiriamos iš kitų mokinių (56,1 proc.), problemos.

Socialiniai pedagogai kaip aktualiausias problemas mokykloje išskiria pamokų praleidinėjimą (77,9 proc.), tarpusavio konfliktus su kitais mokiniais (73,3 proc.), mokinių nenorą mokytis (68,6 proc.).

Specialieji pedagogai nurodė tokias problemas: mokinių nenorą mokytis (87,7 proc.), tarpusavio konfliktus su kitais mokiniais (63,1 proc.) bei mokinių elgesio problemas pamokų metu ir pamokų praleidinėjimą (61,5 proc.).

6 lentelė

Specialistų įvardintų problemų, su kuriomis susiduria mokiniai mokykloje, procentinis pasiskirstymas

	logopedai	mokytojų padėjėjai	psichologai	socialiniai pedagogai	specialieji pedagogai
Tėvų abejingumas jų vaikų problemoms	59,7%	28,2%	40,4%	48,8%	58,5%
Mokinių nenoras mokytis	75,0%	69,2%	54,4%	68,6%	87,7%
Pamokų praleidinėjimas	55,6%	46,2%	58,8%	77,9%	61,5%
Nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių	50,0%	46,2%	36,8%	19,8%	44,6%
Kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu	41,7%	59,0%	28,1%	64,0%	61,5%
Konfliktai su mokytojais	31,9%	23,1%	55,3%	44,2%	27,7%
Tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais	56,9%	64,1%	64,0%	73,3%	63,1%
Emocinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	31,9%	30,8%	56,1%	50,0%	44,6%

6.3. Mokyklos specialistų funkcijos

Antruoju klausimyno klausimu domėtasi, kokias funkcijas atlieka specialistai, dirbantys mokykloje.

Tyrimo rezultatai parodė, jog logopedams (7 lentelė) svarbiausios funkcijos yra: privalomos dokumentacijos pildymas (98,6 proc.), dalyvavimas, teikiant bendras specialistų komandos konsultacijas (97,2 proc.), mokymas tarti gimtosios kalbos garsus pagal specialias metodikas ir tvirtinimas jų tarimo skiemenyse, žodžiuose bei rišioje kalboje yra tik trečioje vietoje (94,5 proc.), mokymas taisyklingo kalbinio kvėpavimo (91,7 proc.), metodinės medžiagos

individualioms ir grupinėms pratyboms rengimas (atitinkamai 93,1 proc. ir 87,5 proc.). Devyni iš dešimties logopedų teigia, jog tiesiogiai dirbdami su vaiku atlieka kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų šalinimo arba sušvelninimo funkcijas, skatina ir aktyvina kalbos supratimą ir gebėjimą kalbėti, šalina vaikų skaitymo ir rašymo sutrikimus, ugdo visus kalbos lygmenis ir pažinimo procesus. Be to ruošdamiesi konkrečiam darbui su vaiku didžioji dauguma (90,3 proc.) logopedų sudaro individualias kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimų programas bei ieško efektyvių korekcijos darbo būdų ir metodų pagal individualias paciento galimybes. 88,9 proc. logopedų aktyviai teikia pasiūlymus įstaigos administracijai kalbos korekcijos paslaugų teikimo ir darbo sąlygų gerinimo klausimais bei konsultuoja vaikų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimo atvejais. Tik 34,7 proc. logopedų pažymi dalyvavimo mokslo tiriamojame veikloje funkciją.

7 lentelė

Logopedų atliekamos funkcijos mokykloje

Eil. Nr.	Funkcijos	Procentinė išraiška
1.	Privalomos dokumentacijos pildymas	98,6%
2.	Dalyvavimas teikiant bendras specialistų komandos konsultacijas	97,2%
3.	Mokyti tarti gimtosios kalbos garsus pagal specialias metodikas ir tvirtinti jų tarimą skiemenyse, žodžiuose bei rišlioje kalboje	94,4%
4.	Mokyti taisyklingo kalbinio kvėpavimo	93,1%
5.	Metodinės medžiagos parengimas individualioms pratyboms	93,1%
6.	Šalinimas arba sušvelninimas kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų	91,7%
7.	Kalbos supratimo ir gebėjimo kalbėti skatinimas ir aktyvinimas	90,3%
8.	Vaikų skaitymo ir rašymo sutrikimų šalinimas	90,3%
9.	Sudarymas individualios kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos sutrikimų programų	90,3%
10.	Efektyvių korekcijos darbo būdų ir metodų parinkimas pagal individualias paciento galimybes	90,3%
11.	Visų kalbos lygmenų ir pažinimo procesų ugdymas	90,3%
12.	Pasiūlymų teikimas įstaigos administracijai kalbos korekcijos paslaugų teikimo ir darbo sąlygų gerinimo klausimais	88,9%
13.	Konsultavimas vaikų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimo atvejais	88,9%
14.	Sensorinių pojūčių lavinimas	87,5%
15.	Motorinių funkcijų skatinimas	87,5%
16.	Metodinės medžiagos parengimas grupinėms pratyboms	87,5%
17.	Bendravimas ir bendradarbiavimas su specialistais iš kitų valstybinių įstaigų, kur rūpinasi asmenimis, turinčiais kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimų	86,1%
18.	Rekomendacijų darbo namuose su vaiku rengimas	84,7%
19.	Kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ir komunikacijos prevencijos skleidimas	77,8%
20.	Siūlymų teikimas kitoms institucijoms specialiujų poreikių asmenų ugdymo klausimais, bendravimo, socialinės adaptacijos klausimais	61,1%
21.	Bendravimas ir bendradarbiavimas su specialistais iš kitų privačių įstaigų, kur rūpinasi asmenimis, turinčiais kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimų	59,7%
22.	Bendravimas ir bendradarbiavimas su specialistais iš kitų visuomeninių organizacijų, kur rūpinasi asmenimis, turinčiais kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimų	58,3%
23.	Aiškinamosios terapijos taikymas	58,3%
24.	Kalbėjimo, kalbos ar komunikacijos sutrikimo identifikavimas pagal pedagoginę, psichologinę ir logopedinę klasifikaciją ir pritaikyti TLK-10 kodą	56,9%
25.	Mokyti alternatyvios (neverbalinės kalbos)	45,8%

26.	Konsultavimas suaugusiųjų kalbėjimo, kalbos, balso, rijimo ar komunikacijos sutrikimo atvejais	38,9%
27.	Dalyvavimas mokslo tiriamojoje veikloje	34,7%

Tyrimo rezultatai parodė (8 lentelė), jog mokytojų padėjėjams svarbiausios funkcijos yra bendradarbiavimas su specialistais, numatant ugdymo tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus bei pagalbos vaikams teikimo metodus (76,9 proc.), pagalba aiškinant mokytojo skirtas užduotis ir talkinimas jas atliekant (71,8 proc.), pagalba mokytojui parengiant/pritaikant vaikui reikalingą mokomąją medžiagą (61,5 proc.). 59 proc. respondentų paminėjo ir pagalbos skaitant ar judant funkcijas. Daugiau nei pusė (53,9 proc.) mokytojų padėjėjų padeda mokiniams orientuotis ir judėti mokykloje ir už jos ribų. Toks pats procentas šių specialistų teikia pagalbą užsirašant ar patys užrašo mokymo medžiagą. Pagalbą apsitarnaujant, pavalgant, pasirūpinant asmens higiena, naudojantis ugdymui skirta kompensacine technika ir priemonėmis bei atliekant veiklą, susijusią su ugdymu(si), savitarna, savitvarka, maitinimu(si) teikia beveik pusė (48,7 proc.) tyrime dalyvavusių mokytojų padėjėjų. Daugiau nei trečdalis (35,9 proc.) nurodė pagalbos teikimo, išlipant iš transporto priemonės, atvykus į mokyklą, ir įlipant į transporto priemonę, išvykstant iš mokyklos, funkciją. Be to mokytojų padėjėjai minėjo, jog prie savo atliekamų funkcijų priskiria ir domėjimąsi ugdytinių gyvenimo sąlygomis, mokinio savarankiškumo įgūdžių formavimą, ryšių su dirbančiais mokytojais palaikymą ir individualų darbą su pedagogais, aptariant vaiko problemas ir numatant sprendimo būdus.

8 lentelė

Mokytojų padėjėjų atliekamos funkcijos mokykloje

Eil. Nr.	Funkcijos	Procentinė išraiška
1.	Bendradarbiavimas su specialistais, numatant ugdymo tikslų ir uždavinių pasiekimo būdus bei pagalbos vaikams teikimo metodus	76,9%
2.	Pagalba aiškinant mokytojo skirtas užduotis ir talkinimas jas atliekant	71,8%
3.	Pagalba mokytojui parengiant/ ar pritaikant vaikui reikalingos mokomosios medžiagos	61,5%
4.	Atsakingumas už vaiko, vaikų grupės, kuriems teikiama pagalba, saugumą	61,5%
5.	Pagalba skaitant ar skaitymas tekstų, skirtus mokymuisi	59%
6.	Pagalba judant po mokyklą	59%
7.	Pagalba orientuotis ir judėti mokykloje ir už jos ribų	53,9%
8.	Pagalba užsirašant ar užrašymas mokymo medžiagos	53,9%
9.	Pagalba apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena	48,7%
10.	Pagalba naudojantis ugdymui skirta kompensacine technika ir priemonėmis	48,7%
11.	Pagalba atliekant veiklą, susijusią su ugdymu(si) savitarna, savitvarka, maitinimu(si)	48,7%
12.	Pagalba išlipant iš transporto priemonės, atvykus į mokyklą ir įlipant į transporto priemonę išvykstant iš mokyklos	35,9%

88,6 proc. psichologų (9 lentelė) išskiria bendradarbiavo su kitais specialistais, 77,2 proc. vaiko psichologinio įvertinimo, 73,7 proc. – individualaus darbo su sutrikimų turinčiais ir problemiškais vaikais funkcijas. 63,2 proc. psichologų dalyvauja specialiojo ugdymo komisijos veikloje, 57 proc. organizuoja grupinį darbą su sutrikimų turinčiais ir problemiškais vaikais,

daugiau nei pusė (55,3 proc.) veda bendravimo ir socialinių įgūdžių lavinimo užsiėmimus. Mažiausiai paminėta funkcija yra užsiėmimų tėvams (ar teisėtiems vaiko atstovams), pedagogams vedimas. Šią funkciją įvardino daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių psichologų (36,8 proc.).

9 lentelė

Psichologų atliekamų funkcijų mokykloje dažnumas

Eil. Nr.	Problema	Procentinė išraiška
1.	Vaikų konsultavimas	94,7%
2.	Pedagogų konsultavimas	88,6%
3.	Bendradarbiavimas su kitais specialistais,	88,6%
4.	Tėvų/ teisėtų vaiko atstovų konsultavimas	86,8%
5.	Vaiko psichologinis įvertinimas	77,2%
6.	Psichologinis pedagogų švietimas	77,2%
7.	Psichologinių tyrimų atlikimas	73,7%
8.	Individualus darbas su sutrikimų turinčiais ir problemiškais vaikais	72,8%
9.	Psichologinis tėvų/ teisėtų vaiko atstovų švietimas	71,1%
10.	Darbas specialiojo ugdymo komisijoje	63,2%
11.	Grupinis darbas su sutrikimų turinčiais ir problemiškais vaikais	57,0%
12.	Bendravimo ir socialinių įgūdžių lavinimo užsiėmimų vedimas	55,3%
13.	Rengimas metodines priemones/leidinius/vadovėlius	40,4%
14.	Profesinis kuravimas	39,5%
15.	Vedimas užsiėmimų tėvams (ar teisėtiems vaiko atstovams) pedagogams	36,8%
16.	Kita	6,1%

Vienos iš svarbiausių specialiųjų pedagogų funkcijų yra (10 lentelė) bendradarbiavimas: bendradarbiavimas su mokytojais bei su specialiųjų poreikių mokinių tėvais (96,9 proc.). Toks pat procentas specialiųjų pedagogų pažymi dokumentacijos pildymo ir tvarkymo funkcijas. 95,4 proc. specialiųjų pedagogų įvardina praktinį darbą su specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniais, padedant įsisavinti ugdymo turinį. Nežymiai mažesnis procentas specialiųjų pedagogų nurodė ir tėvų bei mokytojų konsultavimą ir dalyvavimą mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje. Devyni iš dešimties respondentų svarbia funkcija pažymėjo specialiųjų poreikių mokinių konsultavimą, pedagoginio mokinių vertinimo atlikimą bei patarimus mokytojams, dėl mokomosios medžiagos pritaikymo. Tik 15 proc. tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų nenurodė specialiosios pedagogikos naujovių taikymo, mokyklos bendruomenės švietimo ir bendradarbiavimo su kitais asmenimis funkcijų. Prie grafos „kita“ specialieji pedagogai išskyrė programų rengimo funkciją, metodinių priemonių ruošimą ir specialiojo ugdymo savaitės organizavimą, bendravimą su psichologu.

Specialiųjų pedagogų atliekamos funkcijos mokykloje

Eil. Nr.	Funkcijos	Procentinė išraiška
1.	Bendradarbiavimas su mokytojais	96,9%
2.	Bendradarbiavimas su specialiųjų poreikių mokinių tėvais	96,9%
3.	Dokumentų tvarkymas ir pildymas	96,9%
4.	Pagalba specialiųjų poreikių mokiniams įsisavinti ugdymo turinį	95,4%
5.	Tėvų konsultavimas	93,9%
6.	Mokytojų konsultavimas	92,3%
7.	Dalyvavimas mokyklos specialiojo ugdymo komisijos veikloje	92,3%
8.	Specialiųjų poreikių mokinių konsultavimas	90,8%
9.	Pedagoginio mokinių vertinimo atlikimas	90,8%
10.	Patarimai mokytojams dėl mokomosios medžiagos pritaikymo	89,2%
11.	Specialiosios pedagogikos naujovių taikymas	84,6%
12.	Mokyklos bendruomenės švietimas	84,6%
13.	Bendradarbiavimas su kitais asmenimis	84,6%
14.	Kita: programų rengimas (3 atsakymai), metodinių priemonių ruošimas (2 atsakymai), specialiojo ugdymo savaitės organizavimas, bendravimas su psichologu (po 1 atsakymą)	10,8%

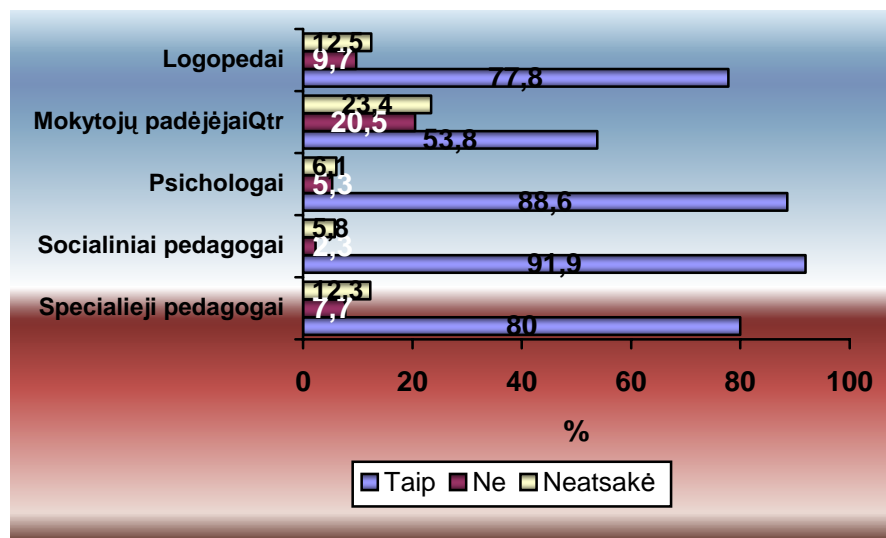
Tyrimu nustatyta, kad beveik visi tyrime dalyvavę socialiniai pedagogai atlieka visas funkcijas (11 lentelė). Dažniausiai atliekamos funkcijos yra individualus darbas su vaiku (98,8 proc.), su tėvais/teisėtais vaiko atstovais (93 proc.), tėvų/vaiko teisėtų atstovų informavimas apie probleminę situaciją (95,4 proc.), bendradarbiavimas su mokyklos specialistais, mokytojais, administracija, sprendžiant vaikų socialines pedagogines problemas (95,4 proc.), vaiko socialinių problemų ir poreikių įvertinimas (93 proc.), lankymas vaikų namuose (93 proc.), socialinės pagalbos teikimo planavimas ir dalyvavimas procese (91,9 proc.) bei šviečiamasis - informacinis darbas (91,9 proc.). Mažiausiai paminėta inicijavimo, išteklių telkimo funkcija (72,1proc.). Grafoje „kita“ socialiniai pedagogai nurodė tokias funkcijas: nemokamo maitinimo organizavimas, mokinių mokyklos lankomumo tikrinimas, profesinis orientavimas, darbas su specialiųjų poreikių vaikais, pamokų stebėjimas, veiklos po pamokų organizavimas, konfliktų sprendimas.

Socialinių pedagogų atliekamos funkcijos mokykloje

Eil. Nr.	Socialinių pedagogų funkcijos	Procentinė išraiška
1.	Individualus darbas su vaiku	98,8%
2.	Tėvų / vaiko teisėtų atstovų informavimas apie probleminę situaciją	95,4
3.	Bendradarbiavimas su mokyklos specialistais, mokytojais, administracija, sprendžiant vaikų socialines pedagogines problemas	95,4
4.	Individualus darbas su tėvais/ teisėtais vaiko atstovais	93,0%
5.	Vaiko socialinių problemų ir poreikių įvertinimas	93,0%
6.	Lankymas vaikų namuose	93,0%
7.	Socialinės pagalbos teikimo planavimas ir dalyvavimas procese	91,9%

8.	Šviečiamasis– informacinis darbas	91,9%
9.	Individualus darbas su pedagogais ir kitais švietimo įstaigoje dirbančiais specialistais	90,7%
10.	Rūpinimas vaikų socialinių įgūdžių ugdymu	90,7%
11.	Pagalba tėvams/ teisėtiems vaiko atstovams ugdyti savo vaiką	88,4
12.	Vaikų teisių atstovimas ir gynimas	86,1
13.	Bendradarbiavimas su vietos bendruomene ir kitomis įstaigomis, sprendžiant vaikų socialines pedagogines problemas	86,1
14.	Rūpinimas gyvenamosios aplinkos pritaikymu vaiko poreikiams	81,4%
15.	Inicijavimas ir organizavimas socialinių projektų kūrimu bei jų įgyvendinimas	81,4%
16.	Socialinės pedagoginės pagalbos poreikio tyrimas	77,9%
17.	Inicijavimas, gavimas išteklių, kurie būtini vaikų ir jų šeimų poreikiams patenkinti	72,1%
18.	Kita: nemokamo maitinimo organizavimas (4 atsakymai); mokyklos lankomumo tikrinimas (2 atsakymai); profesinis orientavimas, darbas su specialiujų poreikių vaikais, pamokų stebėjimas, veiklos po pamokų stebėjimas, konfliktų sprendimas (1 atsakymas).	8,1%

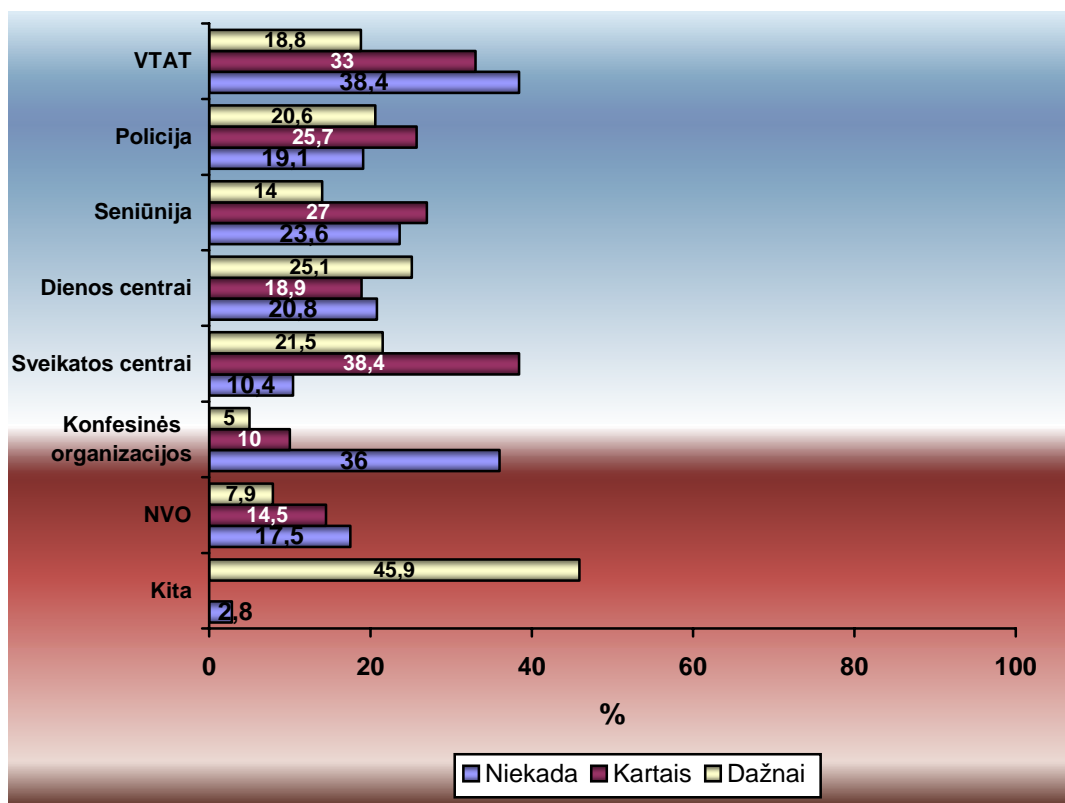
Tyrimė teirautasi, ar vyksta bendradarbiavimas tarp specialistų, dirbančių mokyklose ir kitose institucijose, teikiančių pagalbą vaikui. Remiantis specialistų, dirbančių mokykloje, atsakymais galima teigti, jog didelė dalis mokykloje dirbančių specialistų bendradarbiauja su kitomis institucijomis (46 pav.). Dažniausiai bendradarbiauja socialiniai pedagogai (91,9 proc.), psichologai (88,6 proc.) ir specialieji pedagogai (80 proc.). 77,78 proc. tyrimė dalyvavusių logopedų taip pat palaiko ryšius su įvairiomis institucijomis. Mažiausiai su kitomis institucijomis bendradarbiauja mokytojų padėjėjai (53,8 proc.).

46 pav. Specialistų nuomonė apie ryšius su kitomis institucijomis palaikymą

Dažniausiai yra bendradarbiaujama (47 pav.) su dienos (25,1 proc.) ir sveikatos centrais (21,5 proc.). Apie penktadalis visų specialistų bendradarbiauja su policija (20,6 proc.) ir VTAT

(18,8 proc.). Rečiausiai bendradarbiaujama su NVO (7,9 proc.) ir konfesinėmis organizacijomis (5 proc.).

47 pav. Specialistų bendradarbiavimas su kitomis institucijomis

Logopedai dažniausiai palaiko ryšius (12 lentelė) su sveikatos centrais (20,8 proc.). 21,1 proc. mokytojų padėjėjų dažnai palaiko ryšius su sveikatos centrais, kiek rečiau su VTAT (17,9 proc.) ir policija (20,5 proc.). Psichologai dažniausiai ryšius palaiko su VTAT ir dienos centrais (35,1 proc.). 21,1 proc. psichologų dažnai bendradarbiauja su policija ir sveikatos centrais, o 14 proc. su NVO ir seniūnija. Trečdalis psichologų niekada nebendradarbiauja su konfesinėmis organizacijomis, beveik ketvirtadalis – su seniūnija, o penktadalis visų psichologų – su NVO. Kas dešimtas tyrime dalyvavęs psichologas teigė, jog dažnai į socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos teikimą įtraukia PPT (15,8 proc.). Specialieji pedagogai dažniausiai bendradarbiauja su VTAT (16,9 proc.), ir sveikatos centrais (12,3 proc.). Taip pat apie dešimtadalį specialiųjų pedagogų teigė, jog dažnai įtraukia į socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos teikimą policiją (10,8 proc.), seniūniją (9,2 proc.). Tik du specialieji pedagogai dažnai pasitelkia NVO (3,1 proc.). Apie trečdalis specialiųjų pedagogų nurodė, jog į socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos teikimą, įtraukia PPT (29,2 proc. – dažnai, 6,2 proc. – kartais).

59,3 proc. socialinių pedagogų palaiko ryšius su policija, 57 proc. su VTAT. 33,7 proc. socialinių pedagogų dažnai bendradarbiauja su seniūnija. Su sveikatos ir dienos centrais aktyviai bendradarbiauja 29,1 proc. ir 22,1 proc. socialinių pedagogų. Rečiausiai bendradarbiaujama su

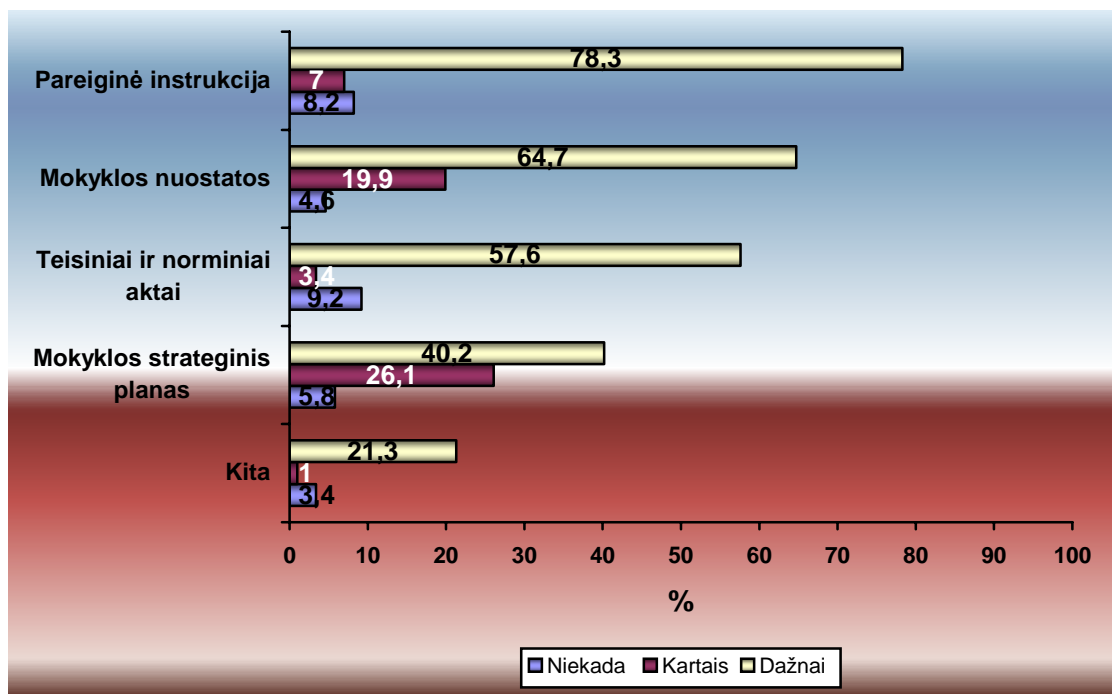
NVO (16,3 proc. – dažnai, 33,7 proc. – kartais) bei konfesinėmis organizacijomis (tik 4,7 proc. – dažnai, 19,8 proc. – kartais). Niekada su konfesinėmis organizacijomis nėra bendradarbiavę 41,7 proc., dienos centrais – 24,4 proc., NVO – 23,3 proc., seniūnija – 19,8 proc., sveikatos centrais – 5,8 proc., policija (2,3 proc.) visų socialinių pedagogų. Apibendrinant socialinių pedagogų duomenis apie institucijas, įtrauktas į socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos teikimą, galima teigti, jog intensyviausiai socialiniai pedagogai bendradarbiauja su policija ir VTAT, rečiau – su seniūnija, sveikatos ir dienos centrais, o rečiausiai – su NVO ir konfesinėmis organizacijomis. Dar dešimtadalis (11,6 proc.) socialinių pedagogų pažymėjo, jog dažnai tenka bendradarbiauti su PPT, VKC (laikinosios paramos grupė), globos namais, kitomis švietimo įstaigomis, savivaldybe ir visa bendruomene.

12 lentelė

Mokykloje dirbančių specialistų bendradarbiavimo su įvairiomis institucijomis procentinis pasiskirstymas

specialistai	dažnumas	VTAT	Policija	Seniūnija	Dienos centrai	Sveikatos centrai	Konfesinės organizacijos	NVO	Kita
logopedai	Dažnai	9,7%	6,9%	2,8%	9,7%	20,8%			20,8%
	Kartais	11,1%	9,7%	11,1%	9,7%	34,7%	4,2%	6,9%	2,8%
	Niekada	15,3%	29,2%	25,0%	20,8%	9,7%	31,9%	23,6%	
mokytojų padėjėjai	Dažnai	10,3%	5,1%	10,3%	10,3%	21,1%		5,1%	
	Kartais	17,9%	20,5%	15,4%	25,6%	38,6%	7,7%	2,6%	
	Niekada	15,4%	17,9%	20,5%	12,8%	9,6%	28,2%		
psichologai	Dažnai	35,1%	21,1%	14,0%	35,1%	21,1%	4,4%	14,9%	10,5%
	Kartais	32,5%	46,5%	30,7%	21,1%	38,6%	12,3%	18,4%	3,5%
	Niekada	12,3%	12,3%	23,7%	14,9%	9,6%	35,1%	22,8%	14,0%
socialiniai pedagogai	Dažnai	57,0%	59,3%	33,7%	22,1%	29,1%	4,7%	16,3%	11,6%
	Kartais	26,7%	30,2%	20,9%	25,6%	52,3%	19,8%	33,7%	4,7%
	Niekada	2,3%	2,3%	19,8%	24,4%	5,8%	41,9%	23,3%	
specialieji pedagogai	Dažnai	16,9%	10,8%	9,2%	12,3%	15,4%		3,1%	29,2%
	Kartais	26,2%	21,5%	27,7%	12,3%	27,7%	6,2%	10,8%	6,2%
	Niekada	20,0%	33,8%	29,2%	30,8%	16,9%	43,1%	26,2%	

Atliekant visų specialistų apklausą, teirautasi kokiais dokumentais vadovaujasi mokykloje dirbantys specialistai savo praktiniame darbe (48 pav.). Tyrimu nustatyta, kad dažniausiai 78,3 proc. specialistų vadovaujasi pareigine instrukcija, 64,7 proc. mokyklos nuostatais, 57,6 proc. teisiniais ir norminiais aktais. Beveik pusė (40,2 proc.) specialistų dažnai vadovaujasi mokyklos strateginiu planu. Niekada dešimtadalis respondentų nesivadovauja teisiniais ir norminiais aktais bei pareigine instrukcija. Mokyklos strateginiu planu nesivadovauja 5,8 proc., mokyklos nuostatais – 4,6 proc. specialistų.

48 pav. Dokumentai, kuriais vadovaujasi specialistai savo praktinėje veikloje.

Logopedai dažniausiai vadovaujasi (13 lentelė) pareigine instrukcija (69,4 proc.), mokyklos nuostatais (62,5 proc.), teisiniais ir norminiais aktais (58,3 proc.). Mažiau negu pusė visų tyrime dalyvavusių logopedų (45,8 proc.) dažnai vadovaujasi ir mokyklos strateginiu planu. Niekada pareigine instrukcija nesivadovauja (20,8 proc.), teisiniais ir norminiais aktais (18,1 proc.) apklaustųjų. Logopedai pažymi, kad vadovaujasi savo sudaryta veiklos programa (2 atsakymai) bei kalbos ugdymo programa (2 atsakymai).

Mokytojų padėjėjai dažniausiai vadovaujasi pareigine instrukcija (64,1 proc.), dvigubai rečiau – mokyklos nuostatais (33,3 proc.), teisiniais ir norminiais aktais (25,6 proc.). Niekada teisiniais ir norminiais aktais nesivadovauja 23,1 proc., o pareigine instrukcija – 17,9 proc. visų mokytojų padėjėjų. Net 92,3 proc. tyrime dalyvavusių mokytojų padėjėjų neįvardino mokyklos strateginio plano. Iš klausimyne neišvardintų dokumentų mokytojų padėjėjai papildomai vadovaujasi savo asmenine patirtimi, žmoniškosiomis vertybėmis ir vaiko teisių konvencija (po 1 atsakymą).

Psichologai dažniausiai vadovaujasi pareigine instrukcija (86,8 proc.), mokyklos nuostatais (77,2 proc.), teisiniais ir norminiais aktais (46,5 proc.). 38,6 proc. psichologų nesivadovauja teisiniais ir norminiais aktais, 35,1 proc. – mokyklos strateginiu planu. Iš klausimyne neišvardintų dokumentų psichologai vadovaujasi savo sudarytu darbo planu (3 atsakymai), veiklos programa (2 atsakymai), psichologo etikos kodeksu (6 atsakymai), vidaus darbo ir tvarkos taisyklėmis, psichologinės pagalbos aprašu (po 1 atsakymą). Be to psichologai paminėjo, kad darbe vadovaujasi žmogiškumo ir sąžiningumo principu, nuojauta, o dokumentus pasirenka atsižvelgdami į poreikius.

90,8 proc. specialiųjų pedagogų dažniausiai vadovaujasi pareigine instrukcija, 78,5 proc. – teisiniais ir norminiais aktais, 73,8 proc. – mokyklos nuostatais, 55,4 proc. – mokyklos strateginiu planu. Niekada teisiniais ir norminiais aktais bei mokyklos strateginiu planu nesivadovauja

atitinkamai 3,1 proc. ir 1,5 proc. specialiųjų pedagogų. Iš klausimyne neišvardintų dokumentų 10,8 proc. specialiųjų pedagogų vadovaujasi savo sudarytu darbo planu (4 atsakymai) bei žiniomis, įgytomis sesijų metu.

Socialiniai pedagogai dažniausiai vadovaujasi pareigine instrukcija (80,2 proc.), teisiniais ir norminiais aktais (79,1 proc.), mokyklos nuostatais (76,7 proc.), mokyklos strateginiu planu (55,8 proc.). Niekada pareigine instrukcija nesivadovauja tik 2,3 proc., o teisiniais ir norminiais aktais bei mokyklos nuostatomis niekada nesivadovauja tik po vieną socialinį pedagogą. Iš klausimyne neišvardintų dokumentų socialiniai pedagogai papildomai vadovaujasi savo sudarytu darbo planu (5 atsakymai), socialinio pedagogo veiklos programa (3 atsakymai), etikos kodeksu (2 atsakymai) bei sukaupta profesine ir asmenine patirtimi, moraliniais kriterijais savo darbe vadovaujasi po vieną socialinį pedagogą.

13 lentelė

Dokumentų, kuriais vadovaujasi mokykloje dirbantys specialistai procentinis dažnumas

Specialistai	Dažnumas	Pareigine instrukcija	Mokyklos nuostatais	Teisiniais ir norminiais aktais	Mokyklos strateginiu planu	Kita
logopedai	Dažnai	69,4%	62,5%	58,3%	45,8%	6,9%
	Kartais	5,6%	16,7%	12,5%	33,3%	
	Niekada	20,8%	8,3%	18,1%	9,7%	4,2%
mokytojų padėjėjai	Dažnai	64,1%	33,3%	25,6%		61,5%
	Kartais	2,6%	28,2%	28,2%		5,1%
	Niekada	17,9%	12,8%	23,1%	7,7%	12,8%
psichologai	Dažnai	86,8%	77,2%	46,5%	43,9%	12,3%
	Kartais	7,9%	15,8%	38,6%	35,1%	
	Niekada		0,9%	0,9%	4,4%	
socialiniai pedagogai	Dažnai	80,2%	76,7%	79,1%	55,8%	15,1%
	Kartais	12,8%	17,4%	14,0%	31,4%	
	Niekada	2,3%	1,2%	1,2%	5,8%	
	Kartais	6,2%	21,5%	13,8%	30,8%	1,5%
	Niekada			3,1%	1,5%	

Tyrimu siekiama nustatyti konsultavimo funkcijos dažnumą (14 lentelė). Paaiškėjo, kad logopedai konsultavimo funkciją dažniausiai taiko tuomet, kada mokiniai patiria emocinę prievartą iš kitų mokinių (23,6 proc.), esant mokinių tarpusavio konfliktams (20,8 proc.) bei sprendžiant mokinių nenoro mokytis problemas (20,8 proc.). 17,9 proc. mokytojų padėjėjų nurodė, kad konsultuoja dažniausiai tuomet, kada sprendžiamos mokinių pamokų praleidinėjimo, konfliktų su mokytojais bei seksualinio priekabiavimo problemos. Rečiausiai konsultuojama mokytojų abejingumo mokinių problemoms, reketo bei fizinės prievartos, patiriamos iš kitų mokinių, problemų atvejais (5,1 proc.). 29,8 proc. psichologų nuomone, konsultavimo funkciją dažniausiai

būtina taikyti tuomet, kada mokiniai patiria fizinę prievartą iš kitų mokinių, sprendžiant mokytojų abejingumo mokiniams problemas. Tuo tarpu specialieji pedagogai dažniausiai konsultuoja sprenddami mokinių pamokų praleidinėjimo (27,7 proc.), emocinės prievartos iš kitų mokinių (26,2 proc.), mokinių konfliktų su mokytojais (21,5 proc.) problemas. Socialinių pedagogų nuomone, konsultavimo funkcija dažniausiai reikalinga, sprendžiant fizinės prievartos iš kitų mokinių (33,7 proc.), mokinių tarpusavio konfliktų (25,6 proc.) bei pamokų praleidinėjimo (23,3 proc.) problemas.

14 lentelė

Specialistų konsultavimo funkcijos dažnumas, sprendžiant įvairias, mokykloje kylančias problemas

	Logopedas	Mokytojų padėjėjas	Psichologas	Specialusis pedagogas	Socialinis pedagogas
Fizinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	16,7%	5,1%	29,8%	18,5%	33,7%
Fizinė prievarta patiriama iš mokytojų	4,2%	15,4%	13,2%	4,6%	9,3%
Emocinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	23,6%	7,7%	19,3%	26,2%	24,4%
Emocinė prievarta patiriama iš mokytojų	12,5%	10,3%	14,0%	13,8%	9,3%
Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių	2,8%	7,7%	18,4%	1,5%	7,0%
Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš mokytojų	4,2%	17,9%	14,0%	1,5%	8,1%
Tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais	20,8%	7,7%	14,9%	16,9%	25,6%
Konfliktai su mokytojais	5,6%	17,9%	13,2%	21,5%	17,4%
Kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu	13,9%	15,4%	17,5%		16,3%
Reketavimas	4,2%	5,1%	15,8%	3,1%	18,6%
Alkoholio vartojimas	5,6%	10,3%	16,7%	1,5%	14,0%
Narkotinių medžiagų vartojimas	1,4%	7,7%	12,3%	3,1%	9,3%
Toksinų medžiagų vartojimas	1,4%	15,4%	12,3%	9,2%	10,5%
Neįdomus laisvalaikio organizavimas mokykloje	11,1%	10,3%	3,5%	13,8%	11,6%
Nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių	15,3%	7,7%	20,2%	13,8%	4,7%
Pamokų praleidinėjimas	15,3%	17,9%	10,5%	27,7%	23,3%
Mokinių nenoras mokytis	20,8%	0%	2,6%	10,8%	16,3%
Mokytojų abejingumas mokinių problemoms	9,7%	5,1%	29,8%	20,0%	9,35%

Tyrimu nustatyta (15 lentelė), jog logopedai problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijas taiko sprenddami tarpusavio mokinių konfliktų (26,4 proc.), konfliktų, kylančių tarp mokinių ir mokytojų (26,4 proc.) bei mokinių nenoro mokytis (25 proc.) problemas.

Mokytojų padėjėjai problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkciją taiko sprenddami nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių (15,4 proc.), konfliktų su mokytojais (12,8 proc.) problemas. Po dešimtadalį mokytojų padėjėjų pažymėjo, jog problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcija atliekama sprendžiant mokinių pamokų praleidinėjimo, seksualinio

priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų, tarpusavio konfliktų su kitais mokiniais bei neįdomaus laisvalaikio organizavimo problemas. Niekada šios funkcijos neatlieka sprendami alkoholio ir narkotinių medžiagų vartojimo problemas bei problemas, kylančias dėl kitų mokinių elgesio pamokų metu.

Psichologų nuomone, problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijos taikomos sprendžiant pamokų praleidinėjimo (46,5 proc.), neįdomaus laisvalaikio organizavimo (35,1 proc.), nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių ir seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų (33,3 proc.) problemas.

Specialiųjų pedagogų teigimu, problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijos taikomos sprendžiant mokinių ir mokytojų konfliktus (33,8 proc.), neįdomaus laisvalaikio organizavimo mokykloje atvejais (30,8 proc.).

Socialiniai pedagogai problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkciją taiko sprendami mokinių - mokytojų konfliktus (22,1 proc.), mokinių nenoro mokytis (20,9 proc.), nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių (19,8 proc.) ir emocinės prievartos, patiriamos iš mokytojų problemas (19,8 proc.).

15 lentelė

Specialistų problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijos atlikimo dažnumas, sprendžiant įvairias, mokykloje kylančias problemas

	Logopedas	Mokytojų padėjėjas	Psichologas	Specialusis pedagogas	Socialinis pedagogas
Fizinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	4,2%	5,1%	11,4%	9,2%	2,3%
Fizinė prievarta patiriama iš mokytojų	4,2%	5,1%	14,0%	9,2%	5,8%
Emocinė prievarta patiriama iš kitų mokinių	20,8%	2,6%	25,4%	21,5%	9,3%
Emocinė prievarta patiriama iš mokytojų	13,9%		21,9%	7,7%	19,8%
Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių	2,8%	5,1%	9,6%	1,5%	4,7%
Seksualinis priekabiavimas patiriamas iš mokytojų		10,3%	33,3%	1,5%	3,5%
Tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais	26,4%	10,3%	29,8%	18,5%	12,8%
Konfliktai su mokytojais	26,4%	12,8%	30,7%	33,8%	22,1%
Kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu	23,6%	0%	7,9%	6,2%	14,0%
Reketavimas	1,4%	2,6%	16,7%	12,3%	4,7%
Alkoholio vartojimas	5,6%	0%	16,7%	6,2%	17,4%
Narkotinių medžiagų vartojimas	8,3%	0%	12,3%	4,6%	17,4%
Toksinių medžiagų vartojimas	6,9%	2,6%	15,8%	6,2%	17,4%
Neįdomus laisvalaikio organizavimas mokykloje	9,7%	10,3%	35,1%	30,8%	11,6%
Nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių	13,9%	15,4%	33,3%	18,5%	19,8%
Pamokų praleidinėjimas	13,9%	10,3%	46,5%	23,1%	9,3%
Mokinių nenoras mokytis	25,0%	7,7%	28,1%	18,5%	20,9%

Mokytojų abejingumas mokinių problemoms	19,4%	12,8%	11,4%	33,8%	16,3%

Nustatyta, kad pusė apklaustųjų logopedų seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų, reketavimo, fizinės prievartos, patiriamos iš mokytojų bei toksinių medžiagų vartojimo problemų atvejais neatlieka jokių funkcijų, sprenddami šias problemas.

Penktadalis psichologų, spendžiant toksinių ir narkotinių medžiagų vartojimo, seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokinių, alkoholio vartojimo ir reketo problemas, neįvardina jokių funkcijų.

Daugiau kaip pusė specialiųjų pedagogų neatlieka jokių funkcijų sprenddami seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokinių ir iš mokytojų, narkotinių medžiagų ir alkoholio vartojimo bei reketo problemas.

Spendžiant seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų ir iš mokinių, fizinės prievartos, patiriamos iš mokytojų bei neįdomaus laisvalaikio organizavimo mokykloje problemas, penktadalis socialinių pedagogai neįvardina savo funkcijų.

Atliekant tyrimą domėtasi, kokių mokykloje dirbančių specialistų atliekamos funkcijos dubliuojasi. Daugiau nei trečdalis (34,7 proc.) logopedų nuomone, jų veikla dubliuojasi su specialiuoju pedagogu, 8,3 proc. logopedų mano, kad jų veikla dubliuojasi tiek su specialiais pedagogais, tiek su mokytojo padėjėjais. Kas dvidešimtas (5,6 proc.) tyrime dalyvavęs logopedas mano, kad visų specialistų veiklos tarpusavyje dubliuojasi. Mažiausiai logopedų veikla dubliuojasi su psichologu bei mokytojo padėjėju (po 2,8 proc.). Logopedai nurodo, kad dažniausiai funkcijos su specialiuoju pedagogu dubliuojasi, padedant mokiniams, turintiems rašymo sunkumų, dirbant su mokiniais pagal adaptuotą ir modifikuotą lietuvių kalbos programą. Logopedų ir mokytojų padėjėjų funkcijos dubliuojasi, kai padedama mokytis didelių sutrikimų turintiems mokinius. Logopedai pažymi, kad funkcijos turi būti derinamos su kitų specialistų funkcijomis, ypač sprendžiant su kitais specialistais mokinių nenoro mokytis, pamokų praleidinėjimo, nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių, konfliktinių situacijų problemas bei vertinant mokinių mokymosi gebėjimus, sudarant modifikuotas ar adaptuotas mokymo programas.

Mokytojų padėjėjų ir socialinių pedagogų funkcijos dubliuojasi sprendžiant mokinių bendravimo, konfliktų, pamokų praleidinėjimo, užimtumo, nenoro mokytis problemas bei ugdant socialinius įgūdžius ar teikiant pagalbą namuose.

Pusė visų tyrime dalyvavusių psichologų savo veiklos dubliavimąsi išvelgia socialinio pedagogo veikloje. Veiklos dubliavimasis su kitais specialistais neryškus. Tik 4,4 proc. psichologų teigia, jog jų veikla dubliuojasi su specialiojo pedagogo veikla ir po 1,8 proc. mano, kad jų veikla dubliuojasi su mokytojo padėjėjo ir logopedo funkcijomis. Psichologų nuomone, dubliuojasi jų ir

kitų specialistų atliekama vaikų, tėvų, pedagogų konsultavimo funkcija, taip pat sprendžiant santykių su mokiniais, mokytojais problemas. Psichologai akcentavo, kad komandinė veikla nulemia tai, jog bendradarbiaudami specialistai tam tikroje plotmėje pakartoja kitų specialistų funkcijas, ypač dirbant su sutrikimų turinčiais vaikais, socialinių įgūdžių lavinime bei mokinių gebėjimų ir mokymosi sunkumų vertinime. Psichologų nuomone, dažnai funkcijos dubliuojasi sprendžiant mokinių mokyklos nelankymo, narkotikų vartojimo, mokymosi motyvacijos, netinkamo elgesio problemas. Funkcijų dubliavimąsi psichologai išvelgia vykdant prevencinę veiklą, organizuojant pagalbą ar įvertinant mokinių problemas ir priimant sprendimą.

15,4 proc. visų tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų mano, kad jų veikla dubliuojasi su logopedo veikla. 7,7 proc. išvelgia savo ir mokytojų padėjėjų veiklos dubliavimąsi. |Kelių specialiųjų pedagogų nuomone, yra panašumas tarp jų ir socialinių pedagogų veiklos ir tik vieno specialiojo pedagogo nuomone, yra tam tikras psichologo veiklos pakartojimas. Kaip ir logopedas, specialusis pedagogas stengiasi šalinti rašymo bei skaitymo sutrikimus, teikia pagalbą specialiųjų poreikių turintiems mokiniams, įsisavinant mokymosi turinį bei lavina sutrikusią funkciją, teikia pagalbą, esant mokymosi sunkumams, dirbant su rašymo, skaitymo problemomis turinčiais vaikais. Specialiųjų pedagogų ir mokytojų padėjėjų funkcijos panašios tuo, kad dirbant klasėje specialusis pedagogas atlieka mokytojų padėjėjo funkcijas. Be to, specialieji pedagogai nurodė SUK bendradarbiaujančią veiklą, kuomet specialistai ne dubliuoja, bet bendradarbiauja, sprenddami mokymosi sunkumų, mokinio gebėjimo vertinimo, pamokų praleidinėjimo, mokymosi motyvacijos stokos, laisvalaikio užimtumo problemas ar vykdydami prevencinį darbą bei dalyvaudami projektinėje veikloje. Daugiau nei trečdalis (36 proc.) tyrime dalyvavusių socialinių pedagogų nuomone, jų veikla dubliuojasi su psichologo veikla: konsultavimas, mokinių psichologinių problemų įvertinimas ir sprendimas. Tik keli (2,3 proc.) tyrime dalyvavę socialiniai pedagogai nurodė, jog jų veikla gali dubliotis ir su specialiųjų pedagogų veikla. 9,3 proc. socialinių pedagogų mano, kad jų veikla dubliuojasi tiek su psichologo, tiek su mokytojų padėjėjo veiklomis. 2,8 proc. socialinių pedagogų nuomone, veikla gali dubliotis su visais mokykloje dirbančiais specialistais.

Socialiniai pedagogai akcentuoja bendrą visų specialistų komandinį darbą, siekiant suteikti veiksmingą pedagoginę psichologinę pagalbą.

Tyrimu siekiama nustatyti kiek mokinių, tėvų bei pedagogų vidutiniškai per metus konsultuoja, organizuoja individualias tęstines konsultacijas ar grupines pratybas minėtieji specialistai.

Nustatyta, kad daugiausia su mokiniais dirba socialiniai pedagogai (15 lentelė). Vienam socialiniam pedagogui vidutiniškai per mokslo metus tenka 119,6 mokinių. Individualias tęstines konsultacijas socialiniai pedagogai organizuoja vidutiniškai 43,7 mokiniams per vienerius mokslo

metus. Grupinėse konsultacijose socialinis pedagogas vidutiniškai per mokslo metus dirba su 26,5 mokinių.

Psichologai dažniausiai teikia vienkartinės individualias konsultacijas mokiniams. Vienam psichologui vidutiniškai per mokslo metus tenka 98,4 mokinių. Individualias tęstinės konsultacijas psichologai organizuoja beveik tris kartus mažesniam mokinių skaičiui (vidutiniškai vienam psichologui per vienerius mokslo metus tenka 35,2 mokinių, kuriems organizuojamos individualios tęstinės konsultacijos). Grupinėse konsultacijose psichologui per mokslo metus tenka 41,5 mokinių.

Logopedai per mokslo metus vienkartinės individualias konsultacijas suteikia 30,3 mokiniams. Individualias tęstinės konsultacijas logopedai organizuoja beveik du kartus mažesniam mokinių skaičiui (vidutiniškai vienam logopedui per vienerius mokslo metus tenka 17,3 mokinių). Grupinėse konsultacijose vienas logopedas vidutiniškai per mokslo metus dirba su 13,5 mokinių.

Specialieji pedagogai dažniausiai teikia mokiniams vienkartinės individualias konsultacijas. Vienam specialiajam pedagogui per mokslo metus vidutiniškai tenka 29,6 mokinių. Individualias tęstinės konsultacijas specialieji pedagogai organizuoja 20,6 mokiniams. Grupinėse konsultacijose vienas specialusis pedagogas vidutiniškai per mokslo metus dirba su 23,4 mokiniams.

Mažiausiai mokinius konsultuoja mokytojų padėjėjai. Vidutiniškai vienam mokytojų padėjėjui per vienerius mokslo metus tenka tik 3,1 mokinių, kuriems organizuojamos individualios tęstinės konsultacijos. Grupinėse konsultacijose vienas mokytojų padėjėjas vidutiniškai per mokslo metus dirba su tik su 2,4 mokiniams.

16 lentelė

Specialistų nurodytas vidutiniškas mokinių, su kuriais dirbama, skaičius ir vidurkis per vienerius mokslo metus

	Logopedai		Mokytojų padėjėjai		Psichologai		Specialieji pedagogai		Socialiniai pedagogai	
	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis
Individualiai 1 kartą konsultuojami besikreipiantieji	2184	30,3	330	8,5	8461	98,4	1479	29,6	6577	119,6
Organizuojamos individualios tęstinės konsultacijos	1244	17,3	119	3,1	3059	35,2	1053	20,6	2490	43,7
Organizuojamos grupinės konsultacijos	972	13,5	94	2,4	3485	41,5	1102	23,4	1423	26,8

Su tėvais daugiausiai dirba socialiniai pedagogai (17 lentelė). Remiantis socialinių pedagogų atsakymais galima teigti, jog tėvai konsultuojami itin dažnai (vidutiniškai vienas

socialinis pedagogas per vienerius mokslo metus konsultuoja 43,7 tėvus, o individualiose tęstinėse vidutiniškai dalyvauja 17,3, grupinėse – 14,6 tėvų).

Psichologas per vienerius mokslo metus konsultuoja 41,4 tėvų. Individualiose tęstinėse vidutiniškai dalyvauja 12,3, o grupinėse – 13,4 tėvų.

Specialusis pedagogas per vienerius mokslo metus konsultuoja 22,1 tėvus: individualiose vienkartinėse konsultacijose vidutiniškai dalyvauja 19,3, o grupinėse – 18,3 tėvų.

Logopedas per vienerius mokslo metus konsultuoja 12,2 tėvų: individualiose tęstinėse vidutiniškai dalyvauja 5,3, o grupinėse – 4,6 tėvai. Mokytojų padėjėjai iš visų specialistų rečiausiai dirba su tėvais. Darbui su tėvais yra taikomos individualios vienkartinės konsultacijos (vidutiniškai vienas mokytojų padėjėjas per vienerius mokslo metus konsultuoja 5,6 tėvus). Individualiose tęstinėse vidutiniškai dalyvauja tik 1 tėvas, o grupinėse – 2,4 tėvų.

17 lentelė

Specialistų nurodytas vidutiniškas tėvų, su kuriais dirbama, skaičius ir vidurkis per vienerius mokslo metus

	Logopedai		Mokytojų padėjėjai		Psichologai		Specialieji pedagogai		Socialiniai pedagogai	
	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis
Individualiai 1 kartą konsultuojami besikreipiantieji	880	12,2	219	5,6	3146	41,4	758	19,9	2271	43,7
Organizuojamos individualios tęstinės konsultacijos	383	5,3	40	1,0	784	12,3	598	22,1	3114	17,3
Organizuojamos grupinės konsultacijos	332	4,6	108	2,4	712	13,4	550	18,3	569	14,6

Aktyviausiai su mokytojais (18 lentelė) dirba psichologai. Vienas psichologas per vienerius mokslo metus vidutiniškai kartą individualiai konsultuoja 34,8 mokytojus, tęstinės konsultacijos vykdomos 13,9, o grupinės – 9,4 mokytojams. Vienas socialinis pedagogas per vienerius mokslo metus vidutiniškai kartą individualiai konsultuoja 23,8 mokytojus.

Tęstinėse individualiose logopedų konsultacijose dalyvauja vidutiniškai 16,8 o grupinėse – 14,3 pedagogų.

Specialusis pedagogas per vienerius mokslo metus vidutiniškai kartą individualiai konsultuoja 22 mokytojus. Tęstinėse individualiose konsultacijose dalyvauja perpus mažiau pedagogų (vidutiniškai 12,6, o grupinėse – daugiau pedagogų (vidutiniškai 19 pedagogų per vienerius mokslo metus)).

Logopedas per vienerius mokslo metus vidutiniškai kartą individualiai konsultuoja 7,3 mokytojus. Tęstinėse individualiose logopedų konsultacijose dalyvauja 3,1 o grupinėse – tik keli pedagogai (2,1 pedagogas).

Vienas mokytojų padėjėjas kartą individualiai konsultuoja 3,4 mokytojus. Tęstinėse individualiose logopedų konsultacijose dalyvauja vidutiniškai tik 0,9, o grupinėse – keliais pedagogais daugiau (1,1 pedagogas).

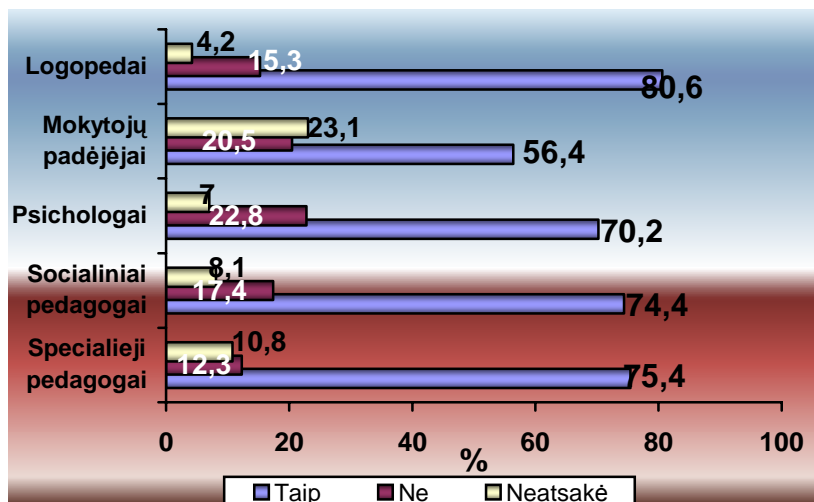
18 lentelė

Specialistų nurodytas vidutiniškas mokytojų, su kuriais dirbama, skaičius ir vidurkis per vienerius mokslo metus

	Logopedai		Mokytojų padėjėjai		Psichologai		Specialieji pedagogai		Socialiniai pedagogai	
	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis	Bendras skaičius	Vidurkis
Individualiai 1 kartą konsultuojami besikreipiantieji	529	7,3	132	3,4	2122	34,8	638	22	1902	23,8
Organizuojamos individualios tęstinės konsultacijos	223	3,1	35	0,9	347	13,9	189	12,6	470	16,8
Organizuojamos grupinės konsultacijos	154	2,1	44	1,1	394	9,4	456	19	371	14,3

Kadangi daugelis mokinių problemų – kompleksinės, todėl siekiant jų veiksmingos pagalbos, būtinas visų specialistų komandinis darbas. Tyrimu siekiama išsiaiškinti komandos veiklą ugdymo realybėje.

Daugiau nei pusė mokyklos specialistų (49 pav.) teigia, jog mokykloje yra socialinių pedagoginių psichologinių problemų sprendimo komanda.

49 pav. Socialinės pedagoginės psichologinės pagalbos komandos egzistavimas

Logopedų nuomone, socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos mokykloje komanda sprendžia probleminio mokinių elgesio, mokymosi sunkumų ir mokyklos lankomumo problemas. Gana dažnai ši komanda dalyvauja sudarant programas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams bei sprendžia konfliktines situacijas, kylančias tarp mokinių. Mokytojų padėjėjai teigia, kad ši komanda dalyvauja sudarant programas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams bei sprendžia konfliktines situacijas, kylančias tarp mokinių. Pasak psichologų, mokykloje komanda sprendžia probleminio mokinių elgesio, mokymosi sunkumų ir mokyklos lankomumo problemas. Be to ši komanda dalyvauja sudarant programas, skirtas specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams bei sprendžia konfliktines situacijas, kylančias tarp mokinių. Specialiųjų pedagogų nuomone, socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos mokykloje komanda sprendžia specialiųjų poreikių mokinių mokymosi sunkumų, programų sudarymo, mokymosi motyvacijos ir mokyklos lankomumo problemas. Gana dažnai ši komanda inicijuoja bendradarbiavimą tarp mokyklos bendruomenės narių, sprendžia kitas mokinių elgesio problemas, organizuoja pagalbą specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams. Socialiniai pedagogai pritaria kitų specialistų išsakytoms mintims apie šios komandos atliekamas funkcijas ir papildo, nurodydami, jog ši komanda sprendžia mokinių elgesio, emocijų ir psichologines problemas.

6.4. Specialistų veiklos sąlygos

Tyrimu nustatyta (19 lentelė), kad devyni iš dešimties tyrime dalyvavusių logopedų turi savo atskirą kabinetą, 81,9 proc. yra aprūpinti arba apsirūpinę reikalingomis darbo priemonėmis, 73,6 proc. turi galimybę saugiai laikyti dokumentaciją, 41,7 proc. turi kompiuterį. Didžiausia

problema – telefono bei internetinio ryšio stoka, tik penktadalis logopedų turi internetą ir telefoninį ryšį.

Pusė mokytojų padėjėjų yra aprūpinti reikalingomis darbui priemonėmis, trečdalis turi vietą, kurioje gali saugiai laikyti informaciją, apie ketvirtadalis – turi savo atskirą kabinetą ir kompiuterį, penktadaliui yra sudaryta galimybė naudotis internetiniu ryšiu. Mažiau nei penktadalis mokytojų padėjėjų naudojami telefoniniu ryšiu ir gali užtikrinti klientų konfidencialumą.

76,3 proc. tyrime dalyvavusių psichologų pažymėjo, kad turi savo atskirą kabinetą, 66,7 proc. naudojami kompiuteriu, tačiau tik 43 proc. turi galimybę naudotis internetiniu ryšiu. Daugiau negu pusė psichologų turi darbui reikalingas priemones, telefoninį ryšį. Beveik pusė psichologų neturi galimybės saugiai laikyti dokumentaciją bei užtikrinti klientų konfidencialumą.

Kas trečias specialusis pedagogas turi reikalingas darbui priemones, atskirą kabinetą. Daugiau nei pusė (58,5 proc.) specialiųjų pedagogų turi galimybę saugiai laikyti dokumentaciją, tačiau apie galimybę užtikrinti klientų konfidencialumą užsiminė tik vienas specialusis pedagogas. 43,1 proc. tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų savo kabinete naudojami kompiuteriu, tačiau internetinį ryšį turi tik ketvirtadalis (26,2 proc.).

Daugiau nei pusė (76,7 proc.) socialinių pedagogų turi savo atskirą kabinetą ir kompiuterį, 72,1 proc. yra aprūpinti reikalingomis darbo priemonėmis, 62,8 proc. turi galimybę saugiai laikyti dokumentaciją. Daugiau nei pusei respondentų (59,3 proc.) sudaryta galimybė naudotis internetiniu ryšiu bei sąlygos klientų konfidencialumo užtikrinimui. 43 proc. socialinių pedagogų naudojami telefoniniu ryšiu.

19 lentelė

Specialistų nuomonė apie darbo sąlygų tinkamumo užtikrinimą

	logopedai	mokytojų padėjėjai	psichologai	socialiniai pedagogai	specialieji pedagogai
atskiras kabinetas	87,5%	28,2%	76,3%	76,7%	70,8%
kompiuteris	41,7%	23,1%	66,7%	76,7%	43,1%
telefonas	19,4%	15,4%	50,0%	43,0%	15,4%
Internetas	23,6%	20,5%	43,0%	59,3%	26,2%
reikalingų darbui priemonių turėjimas	81,9%	48,7%	58,8%	72,1%	72,3%
galimybė saugiai laikyti dokumentaciją	73,6%	33,3%	47,4%	62,8%	58,5%
galimybė užtikrinti klientų konfidencialumą (saugi kabineto vieta)	66,7%	15,4%	45,6%	59,3%	1,5%

Tyrimu siekiama išsiaiškinti ar specialistai, dirbantys mokykloje, pateisina mokyklos bendruomenės lūkesčius.

Nustatyta (20 lentelė), kad devyni iš dešimties tyrime dalyvavusių logopedų mano, kad visiškai patenkina mokinių lūkesčius, kas trečias logopedas patenkina administracijos, klasių auklėtojų, tėvų ar teisėtų vaikų atstovų lūkesčius.

Beveik pusė mokytojų padėjėjų teigia, jog pateisina mokinių, klasės auklėtojų ir administracijos lūkesčius. Mažiausiai mokytojų padėjėjai, patenkina tėvų arba teisėtų vaiko atstovų lūkesčius (38,5 proc.).

Daugiau nei pusė psichologų mano, kad patenkina mokinių (79,3 proc.), klasių auklėtojų (66 proc.), administracijos (61,7 proc.) lūkesčius. Mažiausia psichologų yra įsitikinę, jog patenkina tėvų ar teisėtų vaiko atstovų lūkesčius (55 proc.).

86,2 proc. tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų mano, kad visiškai patenkina mokinių lūkesčius, beveik 72,3 proc. nuomone patekinami ir tėvų bei teisėtų vaiko atstovų lūkesčiai. Tuo tarpu klasės vadovų ir administracijos lūkesčius patenkina šeštadalis specialiųjų pedagogų.

Daugiau nei pusė socialinių pedagogų pateisina administracijos, klasės vadovų, mokinių bei jų tėvų ar globėjų lūkesčius.

20 lentelė

Specialistų nuomonės apie mokyklos bendruomenės lūkesčių pateisinimą

		logopedai	mokytojų padėjėjai	psichologai	socialiniai pedagogai	specialieji pedagogai
Tėvų / teisėtų vaiko atstovų	Taip	72,2%	38,5%	55,0%	53,5%	72,3%
	Ne	1,4%		1,8%		
	Nežinau	22,2%	41,0%	43,1%	34,9%	23,1%
Mokinių	Taip	90,3%	59,0%	79,3%	69,8%	86,2%
	Ne	5,6%		1,8%	2,3%	
	Nežinau	95,8%	20,5%	18,9%	16,3%	12,3%
Klasės auklėtojų	Taip	72,2%	43,6%	66,0%	58,1%	67,7%
	Ne	20,8%		4,7%	2,3%	
	Nežinau	93,1%	35,9%	29,2%	27,9%	29,2%
Administracijos	Taip	75,0%	41,0%	61,7%	58,1%	61,5%
	Ne			3,7%	2,3%	
	Nežinau	19,4%	38,5%	34,6%	27,9%	33,8%

Apibendrinimas

Specialistų nurodytos svarbiausios ir dažniausiai sprendžiamos mokinių problemos mokykloje yra: mokinių nenoras mokytis, tarpusavio konfliktai su kitais mokiniais, pamokų praleidinėjimas, kitų mokinių elgesio problemos pamokų metu, tėvų abejingumas jų vaikų problemoms, emocinė prievarta patiriama iš kitų mokinių, nuovargis dėl per didelių mokymosi krūvių, konfliktai su mokytojais, fizinė prievarta patiriama iš kitų mokinių. Rečiausiai sprendžiamos problemos: seksualinis priekabiavimas patiriamas iš mokytojų, fizinė prievarta patiriama iš mokytojų, seksualinis priekabiavimas patiriamas iš kitų mokinių, toksinių ir narkotinių medžiagų vartojimas.

Išskirtos svarbiausios specialistų funkcijos:

Logopedų:

1. privalomos dokumentacijos pildymas;
2. dalyvavimas, teikiant bendras specialistų komandos konsultacijas;
3. kalbinių problemų sprendimas;
4. metodinės medžiagos individualioms ir grupinėms pratyboms rengimas.

Mokytojų padėjėjų:

1. bendradarbiavimas su specialistais;
2. pagalba aiškinant mokytojo skirtas užduotis ir talkinimas jas atliekant;
3. pagalba mokytojui parengiant ar pritaikant vaikui reikalingą mokomąją medžiagą;

Psichologų:

1. vaikų, jų tėvų / teisėtų vaiko atstovų ir pedagogų konsultavimas;
2. bendradarbiavimas su kitais specialistais;
3. vaiko psichologinis įvertinimas;
4. psichologinis pedagogų švietimas.

Specialiųjų pedagogų:

1. bendradarbiavimas su mokytojais, specialiųjų poreikių mokinių tėvais;
2. dokumentų tvarkymas ir pildymas;
3. pagalba specialiųjų poreikių mokiniams įsisavinti ugdymo turinį;
4. tėvų konsultavimas.

Socialinių pedagogų:

1. individualus darbas su vaikais, jų tėvais/ teisėtais vaiko atstovais;
2. tėvų / vaiko teisėtų atstovų informavimas apie probleminę situaciją;
3. bendradarbiavimas su mokyklos specialistais, mokytojais, administracija, sprendžiant vaikų socialines pedagogines problemas;
4. vaiko socialinių problemų ir poreikių įvertinimas ir lankymas vaikų namuose.

Intensyviausiai su kitomis institucijomis bendradarbiauja socialiniai pedagogai ir psichologai, pakankamai dažnai - specialieji pedagogai ir logopedai. Rečiausiai su kitomis institucijomis bendradarbiauja mokytojų padėjėjai. Dažniausiai yra bendradarbiaujama su dienos ir sveikatos centrais, dažnai – su policija, VTAT ir PPT, rečiausiai bendradarbiaujama su NVO ir konfesinėmis organizacijomis.

Dažniausiai specialistai naudojami pareiginėmis instrukcijomis. Dažnai - mokyklos nuostatais bei teisiniais ir norminiais aktais, rečiausiai - strateginiu planu.

Konsultavimo funkcija specialistai realizuoja sprenddami fizinės ir/ar emocinės prievartos, patiriamos iš kitų mokinių problemas, pamokų praleidinėjimo bei tarpusavyje kylančių konfliktų ir konfliktų su mokytojais problemas. Problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijos

dažniausiai taikomos sprendžiant mokinių – mokytojų konfliktus, mokymosi motyvacijos, neįdomaus laisvalaikio organizavimo bei nuovargio dėl per didelių mokymosi krūvių problemas.

Visų specialistų nuomone, dažniausiai individualiai dirbama su mokiniais. Su tėvais specialistai dirba žymiai rečiau, o su mokytojais rečiau negu su tėvais. Daugiausia su mokiniais ir jų tėvais dirba socialiniai pedagogai ir psichologai. Rečiausiai su tėvais dirba logopedai ir mokytojų padėjėjai. Aktyviausiai su mokytojais dirba psichologai, šiek tiek rečiau – socialiniai pedagogai ir specialieji pedagogai. Logopedai ir mokytojų padėjėjai su mokytojais dirba rečiausiai.

Daugiau nei pusės tyrime dalyvavusių specialistų nuomone, komanda, sprendžianti mokinių socialines - pedagogines - psichologines problemas, mokykloje yra suburta. Socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos mokykloje komanda sprendžia probleminio mokinių elgesio, konfliktinių situacijų sprendimo, specialiųjų poreikių vaikų programos sudarymo ir jų ugdymo problemas.

Specialistų darbo sąlygos ir priemonės mokyklose dar nėra užtikrintos. Geriausiai darbo priemonėmis yra aprūpinti logopedai ir socialiniai pedagogai, skurdžiausia mokytojų padėjėjų materialinė bazė. Atskirą kabinetą turi devyni iš dešimties logopedų ir tik ketvirtadalis mokytojų padėjėjų, kompiuteriais naudojami trys ketvirtadaliai socialinių pedagogų ir tik ketvirtadalis mokytojų padėjėjų. Galimybę naudotis internetu turi trys penktadaliai socialinių pedagogų ir tik penktadalis mokytojų padėjėjų, telefoniniu ryšiu naudojami nuo pusės tyrime dalyvavusių psichologų iki šeštadalio tyrime dalyvavusių specialiųjų pedagogų ir mokytojų padėjėjų. Tik maža dalis logopedų ir mokytojų padėjėjų apsirūpinę reikalingomis darbo priemonėmis, turi galimybę saugiai laikyti dokumentaciją.

Specialistų nuomone, labiausiai iš visos mokyklos bendruomenės lūkesčių yra pateisinami mokinių lūkesčiai, šiek tiek mažiau - klasės vadovų ir mokinių tėvų ar globėjų, o mažiausiai - mokyklos administracijos.

IŠVADOS

- *Remiantis dokumentų analize, nustatyta: mokyklos specialistai, nedubliuoja vieni kitų funkcijų, o papildo vienas kito veiklą. Socialinio pedagogo veikla orientuojasi į ugdytinius, turinčius socialinių problemų, psichologo – į ugdytinius, turinčius psichologinių problemų, logopedo – turinčius kalbos sutrikimų, specialaus pedagogo – į specialiųjų poreikių mokinių ugdymą. Vadybinė funkcija ir teisinis atstovavimas priskiriami socialiniams pedagogams, tiriamoji veikla – psichologui bei socialiniam pedagogui. Mokytojo padėjėjo funkcijos išsiskiria labiausiai, kadangi jis padeda savarankiškai dalyvauti ugdyme ir veikloje po pamokų ribotų galimybių bei turintiems labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams.*
- *Galiojantys norminiai dokumentai dar nepakankamai laiduoja socialinės pedagoginės pagalbos tvarką ir už šios pagalbos atsakingų profesionalų pareigas. Mokyklose ir kitose ugdymo institucijose dirbantys profesionalai suvokia komandinio darbo svarbą, bet nėra įpareigojami jį atlikti.*
- *Svarbiausios problemos, su kuriomis susiduria mokiniai, visų tyrime dalyvavusių respondentų grupių teigimu, yra susijusios su jų pačių elgesiu pamokų metu ir tarpusavio konfliktais. Mokinių, klasės auklėtojų, specialistų ir vadovų manymu, svarbi problema – pamokų nelankymas. Mokinių, jų tėvų ir klasės auklėtojų manymu, svarbi per didelių mokymosi krūvių problema. Specialistai ir tėvai pažymi mokytojų nenorą aiškinti papildomai, vadovai ir specialistai – tėvų abejingumą vaiko problemoms. Mokiniais nemažiau aktualios su mokytojo darbu susijusios problemos: mokytojų abejingumas mokinių problemoms, nesuprantamas pamokų aiškinimas, nežinojimas kaip atlikti namų darbus. Administracijos požiūriu svarbios problemos – emocinė ir fizinė prievarta, patiriama iš kitų mokinių bei konfliktai su mokytojais.*
- *Mokiniai ir jų tėvai dažniausiai pagalbos kreipiasi į klasės auklėtoją. Mokiniai pagalbos linę kreiptis dėl problemų susijusių su bėgimu iš pamokų, mokymosi krūviais, mokinių konfliktais, azartiniais žaidimais. Į socialinį pedagogą mokiniai kreipiasi, kai susiduria su žalingu įpročiu, netinkamo bendramokslė ir mokytojų elgesio ar bendravimo su jais problemomis. Retai apklaustieji pagalbos kreipiasi į psichologą, logopedą, mokytojo padėjėją ir specialųjį pedagogą. Tėvai pagalbos į specialistus dažniausiai kreipiasi dėl nemokamo maitinimo, vaikų elgesio problemų, mokyklos nelankymo, iškilus mokymosi sunkumams. Klasės auklėtojai pagalbos kreipiasi į socialinį pedagogą ir psichologą, kai reikia spręsti mokinių tarpusavio konfliktus, netinkamo jų elgesio problemas. Dėl mokymosi motyvacijos klasės auklėtojai kreipiasi į spec. pedagogą ir logopedą, dėl pamokų praleidinėjimo – į socialinį pedagogą.*

- *Mokiniai, jų tėvai, klasės auklėtojai patenkinti socialinio pedagogo, mažiau – psichologo suteikta pagalba. Klasės auklėtojo ir psichologo suteikta pagalba patenkinti mokiniai, jų tėvai. Visų apklaustųjų teigimu, jie yra nepatenkinti mokytojo padėjėjo teikiama pagalba. Priežastys, dėl kurių mokiniai ir klasių auklėtojai nepatenkinti suteikta pagalba, susijusios su specialistų profesinės ir bendravimo kompetencijos stoka.*
- *Klasės auklėtojas ir socialinis pedagogas padeda spręsti įvairias problemas klasėje, šeimoje ar mokykloje. Psichologas sprendžia bendravime iškylančias problemas. Logopedo, specialiojo pedagogo ir mokytojo padėjėjo veikla mokiniams mažiau suprantama. Didžiąjai daugumai mokinių informaciją apie tai, kokios pagalbos gali sulaukti iš specialistų suteikė klasės auklėtojas, draugai, ar tėvai/globėjai. Mažiau populiarius, informacijos apie mokykloje dirbančių specialistų veiklos specifika šaltinis – televizija ir radijas, spausdinta medžiaga. Patys specialistai apie jų teikiamos pagalbos pobūdį informacijos neteikia.*
- *Tėvai gerai informuoti apie klasės auklėtojo, socialinio pedagogo ir psichologo teikiamas pagalias. Mažiausiai tėvai informuoti apie mokytojo padėjėjo ir specialiojo pedagogo teikiamą pagalbą. Pastebima tendencija, jog dažniausiai teikiama pagalba tėvai nepatenkinti, jei jie stokoja dėmesingumo ir įsigilino į jų problemas atvejį*
- *Į specialistus mokiniai dažniausiai kreipėsi dėl: mokymosi sunkumų, mokyklos nelankymo, laisvalaikio praleidimo, konfliktų su mokytojais atveju, pasityčiojimo iš mokinio. Didžioji dauguma besikreipusiųjų pagalbos sulaukė.*
- *Visi mokyklos specialistai pirmenybę teikia individualiai pagaliai, mažiau nei penktadalis psichologų ir socialinių pedagogų į pagalias procesą įjungia šeimą bei klasių bendruomenes. Dešimtadalis socialinių pedagogų, psichologų, logopedų, mokytojų padėjėjų inicijuoja grupės konsultacijas.*
- *Mokyklose ir kitose ugdymo institucijose dar nėra sukurtos vieningą pedagoginę psichologinę pagalbą laiduojančios sistemos. Pagrindiniai socialinės pedagoginės pagalbos teikėjai ir koordinatoriai yra klasės auklėtojai ir socialiniai pedagogai. Klasių auklėtojai socialinių pedagoginių problemų sprendimą dažniausiai deleguoja socialiniam pedagogui ir psichologui arba jiems abiem. Tuo tarpu kitų mokyklos specialistų vaidmuo šių problemų sprendime pakankamai pasyvus. Galima daryti prielaidą, kad klasių auklėtojai specialiajam pedagogui, logopedui priskiria tik jiems vieniems būdingas specifines socialinės pedagoginės pagalbos veiklas.*
- *Socialiniai pedagogai, psichologai, specialieji pedagogai ir mokytojų padėjėjai išskiria bendradarbiavimo su kitais specialistais, mokytojais, mokiniais ir jų tėvais funkciją. Socialiniai*

pedagogai atstovauja vaiko teises, tėvus ir teisėtus globėjus, palaiko ryšius su įvairiomis valstybės institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis teikiančiomis pagalbą vaiku. Socialiniams pedagogams aktuali individualaus darbo su vaiku, tėvais/teisėtais vaiko atstovais, vaiko socialinių problemų ir poreikių įvertinimo bei socialinės pagalbos teikimo planavimo ir dalyvavimo procese funkcija.

- Psichologams svarbi vaiko psichologinio įvertinimo, individualaus darbo su sutrikimų turinčiais ir problemiškais vaikais funkcija. Specialiesiems pedagogams ir logopedams - dokumentacijos pildymo ir tvarkymo, mokytojų padėjėjams - pagalbos vaikams teikimo funkcija. Administracijos vadovų nuomone labiausiai su kitų specialistų (psichologo, specialiojo pedagogo) funkcijomis dubliuojasi socialinių pedagogų funkcijos. Mažiau - specialiųjų pedagogų bei logopedų funkcijos. Daugiau nei trečdalis socialinių pedagogų nuomone, jų veikla (konsultavimas, mokinių problemų įvertinimas ir sprendimas) dubliuojasi su psichologo funkcijomis. Psichologai savo veiklos dubliavimasi taip pat išvelgia socialinio pedagogo veikloje. Logopedų veikla dubliuojasi su specialiųjų pedagogų ir mokytojų padėjėjų, mokytojų padėjėjų ir socialinių pedagogų funkcijos dubliuojasi sprendžiant mokinių bendravimo ir mokymosi problemas.*
- Su kitomis institucijomis (dienos centrais, policija, VTAT, NVO bei konfesinėmis organizacijomis) dažniausiai bendradarbiauja socialiniai pedagogai, psichologai ir specialieji pedagogai. Mažiausiai su kitomis institucijomis bendradarbiauja mokytojų padėjėjai. Su sveikatos centrais ryšius dažniausiai palaiko logopedai ir mokytojų padėjėjai. Psichologas dažnai į socialinės - pedagoginės - psichologinės pagalbos teikimą įtraukia PPT. Rečiausiai su kitomis institucijomis bendradarbiauja mokytojų padėjėjai.*
- Dažniausiai mokykloje dirbantys specialistai vadovaujasi pareigine instrukcija, mokyklos nuostatais bei kitais teisiniais ir norminiais aktais. Pareigine instrukcija niekada nesivadovauja daugiau nei trečdalis psichologų, penktadalis logopedų, mažiau nei šeštadalis mokytojų padėjėjų. Teisiniais ir norminiais dokumentais nesinaudoja daugiau nei trečdalis psichologų, beveik penktadalis logopedų, ir ketvirtadalis mokytojų padėjėjų. Mokyklos strateginiu nesiremia didžioji dauguma mokytojų padėjėjų*
- Konsultavimo funkcija atliekama sprendžiant fizinės ir/ar emocinės prievartos, patiriamos iš kitų mokinių problemas, pamokų praleidinėjimo problemą bei tarpusavyje kylančių konfliktų ir konfliktų su mokytojais atvejais. Problemos įvertinimo ir pagalbos organizavimo funkcijos dažniausiai taikomos sprendžiant mokinių – mokytojų konfliktus, mokymosi motyvacijos problemas, neįdomaus laisvalaikio organizavimo bei nuovargio dėl per didelių mokymosi*

krūvių problemas. Socialiniai pedagogai, psichologai ir specialieji pedagogai nepriskiria sau jokių funkcijų sprendžiant seksualinio priekabiavimo, patiriamo iš mokytojų ir iš mokinių problemas. Psichologai ir specialieji pedagogai - sprendžiant toksinių ir narkotinių medžiagų, alkoholio vartojimo problemas.

- *Vidutiniškai per mokslo metus socialiniam pedagogui ir psichologui tenka aptarnauti apie 100 mokinių. Logopedui ir specialiajam pedagogui tenka vidutiniškai keturis kartus, mokytojų padėjėjui - 14 kartų mažiau mokinių nei socialiniam pedagogui. Individualias testines konsultacijas per vienerius mokslo metus socialinis pedagogas organizuoja vidutiniškai 40 mokinių. Logopedai ir specialieji pedagogai – per pusę mažesniai mokinių skaičiui.*
- *Daugiau nei pusės tyrime dalyvavusių specialistų nuomone, komanda, sprendžianti mokinių socialines – pedagogines – psichologines problemas, mokykloje yra suburta ir sprendžia probleminio mokinių elgesio, konfliktinių situacijų, specialiųjų poreikių vaikų programos sudarymo ir jų ugdymo problemas. Darbas komandoje yra grindžiamas bendradarbiavimu ne tik tarp komandos narių, bet ir visos mokyklos bendruomenės.*
- *Vadovų manymu, mokyklos bendruomenės lūkesčius labiausiai pateisina socialiniai pedagogai bei logopedai. Mokytojų padėjėjai bendruomenės lūkesčius patenkina mažiausiai. Specialistų nuomone, labiausiai iš visos mokyklos bendruomenės lūkesčių yra pateisinami mokinių lūkesčiai, šiek tiek mažiau – klasės vadovų ir mokinių tėvų ar globėjų, o mažiausiai – mokyklos administracijos lūkesčiai.*
- *Specialistams mokykloje trūksta darbo priemonių. Dažniausiai darbo priemonėmis yra aprūpintas socialinis pedagogas. Tuo tarpu kiti mokyklos specialistai, ypač mokytojų padėjėjai, šiomis darbo priemonėmis aprūpinti prasčiausiai.*

REKOMENDACIJOS

I. Švietimo ir socialinės politikos formuotojams.

1. Formalizuoti bendradarbiavimą tarp institucijų, teikiant socialinę pedagoginę pagalbą ir apibrėžti konkrečių institucijų funkcijas bei atsakomybes bendradarbiavimo procese.
2. Papildyti galiojančius norminius dokumentus, nurodant konkrečią kiekvieno mokykloje dirbančio specialisto atsakomybę ir kompetencijas socialinės pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo srityje.
3. Papildyti mokyklų ir kitų ugdymo institucijų nuostatus, pagrindžiant kiekvieno specialisto pareigyles ir atsakomybes už komandinį darbą socialinės pedagoginės pagalbos srityje.
4. Norminiuose dokumentuose numatyti profesionalų, geriausiai atliepančių socialinės pedagoginės pagalbos organizavimą, skatinimo sistemą.
5. Sukurti vaikų, turinčių poreikį socialinei pagalbai, stebėsenos (monitoringo) sistemą, užtikrinančią kokybiškas socialinės pagalbos paslaugas.

II. Mokykloms:

1. Specialistams, įvertinti aktualiausias socialines pedagogines problemas mokykloje ir tuo remiantis konstruoti bendrą veiklos programą.
2. Klasės auklėtojams ir specialistams didesnę dėmesį skirti netinkamo mokinių elgesio pamokų metu problemos bei tarpusavio konfliktų prevencijai. Sprendžiant pamokų nelankymo problemas dažniau pasitelkti tėvus ir kitas socialinių partnerių institucijas.
3. Peržiūrėti socialinės pedagoginės pagalbos profesionalų poreikį ir įsteigti papildomus socialinių pedagogų bei psichologų etatus pagal mokinių skaičių

III. Pedagogų profesinės raidos centrui.

1. Parengti konsultantus, gebančius teikti konsultacijas socialinių pedagoginių problemų, komandos formavimo, veiksmingos veiklos užtikrinimo klausimais.
2. Organizuoti mokyklos specialistams, klasių auklėtojams kvalifikacijos tobulinimo seminarus, mokant praktinio komandinio darbo įgūdžių.
3. Parengti kiekvienai mokinių klasei socialinių įgūdžių lavinimo vadovą, skirta specialistams ir klasės auklėtojams, dirbantiems su mokiniais, turinčiais įvairias socialines, psichologines ir pedagogines problemas.

IV. Aukštosioms mokykloms

1. Įtraukti į studijų programas naują modulį, skirtą supažindinti su komandinio darbo pagrindais bei pagrindiniais komandinio darbo veiklos principais.
2. Sudaryti galimybes studijuojantiems tobulinti praktinius gebėjimus, teikti socialinę, pedagoginę ir psichologinę pagalbą.

3. Rengiant socialinius būsimojus specialistus aiškiai suformuluoti jų būsimos veiklos scenarijus.

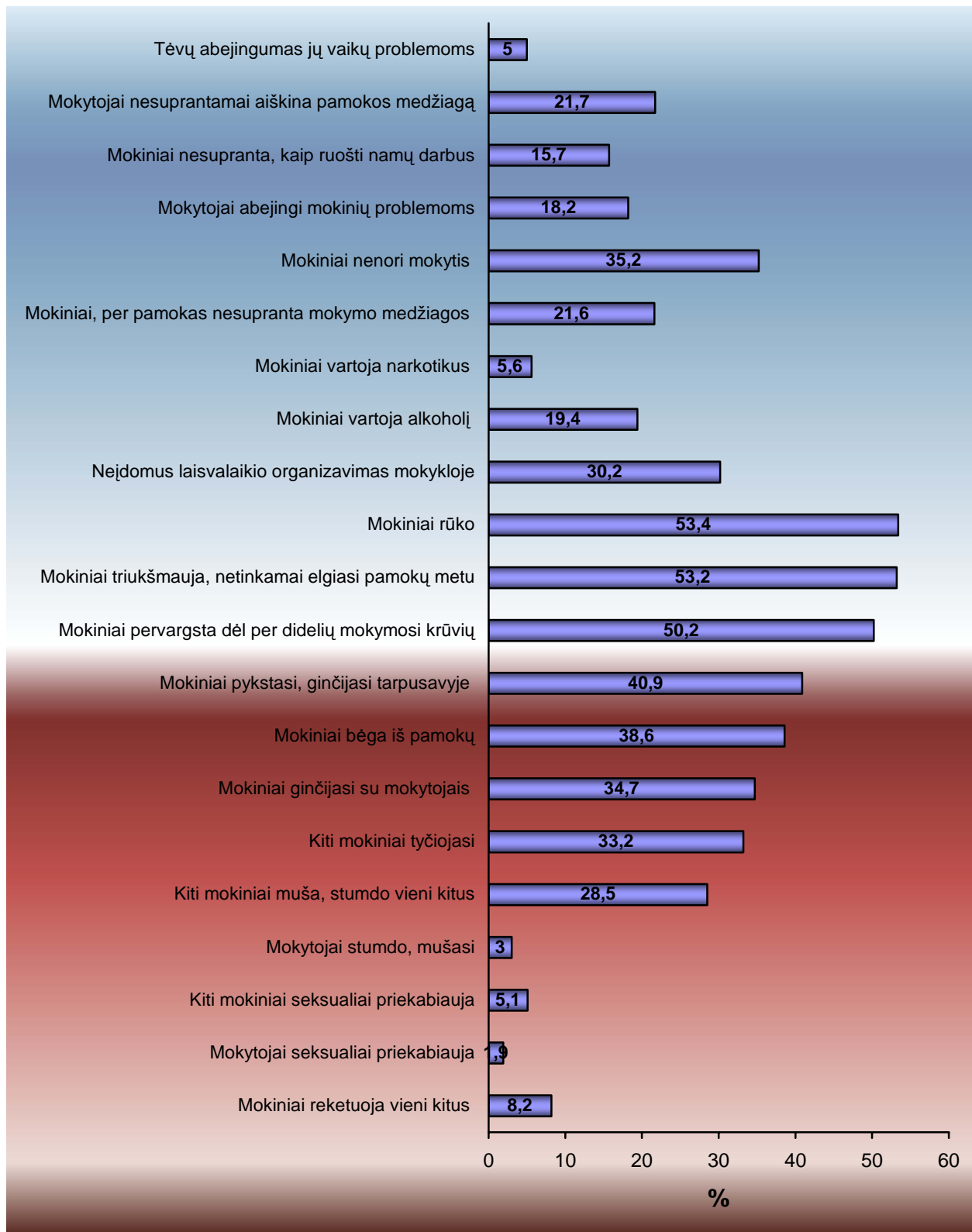
LITERATŪRA

1. Ališauskas A. Socialinės problemos bendrojo lavinimo mokykloje: mokinių socialiniai poreikiai ir jų tenkinimas // Socialiniai tyrimai: tarpdisciplininis požiūris. -1998-1999, Nr. 2-3, p.55-56
3. Atutienė I. Socialinės problemos mokykloje//Socialinis darbas mokykloje: konferencijos medžiaga. – Šilutė: Prūsija, 1997, p. 22-25
6. Bulotaitė L. Mokinių psichinio atsparumo ugdymas / Psichologinė pagalba mokyklai: konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1994, p. 51- 55
7. Čepukas R. Socialinių pedagogų veiklos, profesinių kompetencijų ir studijų tikslų santykis // Pedagogika. – ISSN 13925-0340. – 2001, Nr. 51, p. 21-26
8. Dėl bendrųjų socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatų patvirtinimo 2004 m. birželio 15 d. Nr. ISAK-941., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-15-ISAK-941.htm
9. Dėl darželio-mokyklos bendrųjų nuostatų tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 2000 11 24 Nr. 1418. http://www.smm.lt/Teisine_informacija/Isakymai/doc/00_1418.htm
10. Dėl ikimokyklinės įstaigos bendrųjų nuostatų tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 1998 07 08 Nr.1080., http://www.smm.lt/Teisine_informacija/Isakymai/doc/98_1080.htm
11. Dėl Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrųjų nuostatų tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 1999 08 23 Nr. 966. http://www.smm.lt/Teisine_informacija/Isakymai/doc/99_966.htm
12. Dėl mokyklos psichologo bendrųjų pareiginių nuostatų 2005 m. liepos 22 d. Nr. ISAK – 1548, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-07-22-ISAK-1548.htm.)
13. Dėl mokyklos specialiojo pedagogo bendrųjų pareiginių nuostatų 2005 m. gruodžio 29 d. Nr. ISAK-2676, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/05-12-29-ISAK-2676.htm.)
14. Dėl pareiginės instrukcijos tvirtinimo. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 1999 05 11 Nr. 629. http://www.smm.lt/Teisine_informacija/Isakymai/doc/99_629.htm
15. Dėl pedagoginės ir psichologinės pagalbos teikimo modelio 2003 m. birželio 25 d. Nr. įsak.-897 http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/03-06-25-ISAK-897.htm.)
16. Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo 2001 m. gruodžio 14 d. Nr. 1667, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/01_12_1667.htm.)
17. Dėl socialinių pedagogų etatų steigimo švietimo įstaigose 2001 – 2005 metų programos patvirtinimo http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/471.htm).
18. Dėl specialiojo ugdymo skyrimo tvarkos 2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. 1056. http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/00_1056.htm;
19. Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/04-06-03-ISAK-838.htm)
20. Dėl specialiojo ugdymo paslaugų teikimo programos patvirtinimo 2004 m. lapkričio 22 d. Nr. 1475., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/nutarimai/Nutar_2004_11_22_1475.htm)
21. Dėl švietimo įstaigos specialiojo ugdymo komisijos sudarymo ir darbo organizavimo tvarkos 2000 m. rugpjūčio 17 d. Nr. 1057., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/isakymai/00_1057.htm).
22. Giedrienė R. Įvadas / Vaikų psichologinis konsultavimas. – Vilnius: Presvika, 1999, p. 5-8.

23. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos veiklą reglamentuojantys teisės aktai / Sud. R. Žukauskaitė – Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos leidykla, 2001.
26. Kučinskas V., Kučinskienė R. Socialinis darbas švietimo sistemoje. Teorinis aspektas. – Klaipėdos universiteto leidykla, 2000.
30. Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymas, http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/i-1489.htm).
31. Lietuvos Respublikos Specialiojo Ugdymo Įstatymas Nr. VIII -969., http://www.smm.lt/teisine_baze/docs/istatymai/viii-969.htm)
32. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX-1700, <http://www.smm.lt/kiti/strategija2003-12.doc>).
33. Lietuvos švietimo reformos gairės, 1993:15
34. Narkotinių medžiagų vartojimo prevencija švietimo ugdymo įstaigose (monitoringo duomenų analizė). Davidavičienė A.G. http://www.smm.lt/Paieška/2002_monitoringo_ataskaita.htm
35. Paliokienė G. Socialiniai pedagogai ugdymo institucijoje / Socialinis ugdymas, 1999, Nr. II, p. 15 – 19.
36. Palujanskienė A. Vaikų psichologinės problemos // ACTA PAEDAGOGICA VILNENSIA. – ISSN 1392-5016. - 1999, Nr. 6, p. 39-43
37. Pareigų, kurių darbas laikomas pedagoginiu sąrašas. Švietimo ir mokslo ministro įsakymas 1997 07 01 Nr. 860. http://www.smm.lt/Teisine_informacija/Isakymai/doc/97_860.htm.
38. Pedagoginės psichologinės pagalbos teikimo modelis. http://www.smm.lt/Paieška/2003_modelis.htm.
39. Educational thinking in Social and Special Education concerning children and youngsters in care, prieiga per internetą <http://www.columbia.edu/cu/musher/>
40. Ramoškaitė I. Mokyklų direktorių lūkesčiai priimant psichologą į darbą / Psichologinė parama mokyklai: konferencijos medžiaga. – Vilnius, 1994, p. 113 – 116.
41. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. – Vilnius: Žodynas, 2001.
42. Vaitkevičius J. Socialinės pedagogikos pagrindai : vadovėlis magistrantams, doktorantams, pedagogams, studentams. Vilnius : Egaldas, 1995, p. 307.
43. Beliajeva V. I. История социальной педагогики: учебное пособие. Москва: Гардарики, 2003, p. 255.
44. Mardachajiev L. V. Социальная педагогика. Москва: Гардарики, 2005, p. 267.
45. Akseņova L. I. Социальная педагогика в специальном образовании. Москва: Академия, 2001.
46. Oliferenko L. J. Социальная педагогика. Москва: Академия, 2002, p. 254,
47. Galaguzovos M. A. История социальной педагогики. Москва: ГИЦВладас, 2000, p. 254.
48. Mudrik A. V. Социальная педагогика. Москва: Академия, 1999, p. 182.
49. Kvieskienė G. Pozityvioji socializacija. Vilnius: VPU Leidykla, 2005, p. 186.
50. Bagdonas A. Socialinės reabilitacijos organizaciniai aspektai : mokomoji priemonė, Vilnius: VPU Leidykla 1994, p. 98.
51. Žalimienė L. Socialinės paslaugos. Vilnius : Spauda, 2003, p. 180.
52. Dakaro veiksmų planas “Švietimas visiems” Lietuvos “Švietimo visiems” veiksmų planas” http://www.forumas.smm.lt/dok-sv_planas.html.
53. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas, Žin., 1991, Nr. 23-593, Žin. 2003, Nr. 63-2853.

54. Švietimo pagalbos ikimokyklinio amžiaus vaiką namuose auginančiai šeimai tvarkos aprašas, Žin., 2004, Nr. 94-3451.
55. Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai, Žin. 2004, Nr. 100-3729.
56. Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo 2004 m. birželio 3 d. Nr. ISAK-838, Žin., 2004, Nr. 92-3385.
57. Dėl Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų, Žin., 2003, Nr. 71-3216.
58. Boruta J. Švietimo gairės, Lietuvos švietimo plėtotos strateginės nuostatos, 2003-2012 metai, projektas, Vilnius, Dialogo redakcija, 2002, p. 174.
59. Socialinių pedagogų etatų steigimo švietimo įstaigose 2001-2005 m. programa, Žin., 2001, Nr. 36-1220.
60. Socialinių ir pedagoginių vaikų mokymosi sąlygų sudarymo programai, Žin., 1999, Nr. 52-1696.
61. Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos nacionalinei programai, Žin., 1997., Nr. 21-510.
62. Nacionalinės narkomanijos prevencijos ir narkotikų kontrolės 1999-2003 m. programai, Žin., 2003, Nr. 56-2510.
63. Logopedų bendrieji pareiginiai nuostatai, Žin., 2006, Nr. 39-1421.

1 priedas
Problemos, su kuriomis mokiniai susiduria mokykloje

2 priedas
Problemos, su kuriomis susidūrę mokiniai, dažniausiai kreipiasi į mokykloje dirbančius specialistus

	Į klasės auklėtoją	Į socialinį pedagogą	Į specialųjį pedagogą	Į psichologą	Į logopedą	Į mokytojo padėjėją
Kiti mokiniai muša, stumdo	64,7	20,2	2,1	3,4	0,1	0,8
Mokytojai stumdo, muša	26	43,3	13,7	6,1	0,5	2,8
Kiti mokiniai tyčiojasi	53,4	14,6	2,7	18,1	0,5	1,1
Mokytojai tyčiojasi	27	35,9	13,5	13,5	0,2	2,5
Kiti mokiniai seksualiai priekabiauja	32,5	24,4	9,5	20,8	1,4	1,2
Mokytojai seksualiai priekabiauja	20,3	33,3	15	19	0,9	1,8
Mokiniai pykstasi, ginčijasi tarpusavyje	66,5	11,7	2,1	11,1	0,5	2,2
Mokiniai ginčijasi su mokytojais	44,4	28,2	6,5	11,3	0,5	3
Mokiniai triukšmauja, netinkamai elgiasi pamokų metu	72,8	13,3	3,9	2,6	0,3	2
Mokiniai reketuoja vieni kitus	46,4	30,4	7,7	3,7	0,4	2,1
Mokiniai vartoja alkoholį	33,4	34	8,1	11,4	0,8	1,4
Mokiniai vartoja narkotikus	27,7	34,3	11,9	12,9	0,8	1,1
Mokiniai rūko	36,6	33,8	9,2	10,4	0,5	0,9
Neįdomus laisvalaikio organizavimas mokykloje	61,4	15,8	7,5	1,8	0,6	6,1
Mokiniai pervargsta dėl per didelių mokymosi krūvių	43,6	21	11,1	9,3	1,4	3,9
Mokiniai bėga iš pamokų	48,1	28	5,1	6,8	0,7	1
Mokiniai nenori mokytis	38,5	21,4	6	22,3	1,3	1,6
Mokytojai abejingi mokinių problemoms	28,3	32,9	10,4	17,1	1,4	1,7
Mokiniai žaidžia azartinius žaidimus	50,3	23,5	5,7	10,5	1,3	2